

România literară

Apare săptămînal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Grupul de publicații Topaz
11 - 17 februarie 1993
(Anul XXVI)

5

ZAI ȘI BARJE

N-AM LUCRAT în presă pe vremea cînd editorialele aveau, indiferent de numele și profilul ziarului, unul și același subiect. În viața literară, culturală și în cea de toate zilele, ori nu aveai deloc de ales ori alegerea era extrem de simplă, se făcea de la sine. Nu aveai de ales în privința programului radio sau tv. (ucigător), a hainelor (mohorîte și de proastă calitate), a mîncării (dietetice din cale afară - program Mincu - și tot de proastă calitate), a frigului (aspru), a fricii și suspiciunii (generalizate) - cu excepția excepțiilor și a excepționalilor (ceea ce nu e același lucru, primii fiind mai degrabă călăi, iar ceilalți mai degrabă victime, primii neîndurînd foamea și frigul, ceilalți neîndurînd frica). Alegerea se făcea de la sine cînd era vorba de spectacole (fîi luai bilet la *Maestrul și Margareta*, nu la *Un fluture pe lampă*, mergeai la *Wajda*, nu la *Vaeni*), de cărți și de reviste, (citeai *Numele trandafirului*, nu *Dragostea și revoluția*, *România literară*, nu *România liberă-Scînteia-Scînteia tîneretului*).

Un fenomen cu care încă nu ne-am obișnuit este cel numit de francezi *embarras du choix*, acum cînd, în genere, avem de unde alege. Uneori se rezolvă de la sine datorită *embarras*-ului financiar, alteori însă începe să marcheze distanțe între oameni, stabilite pe *libera alegere*. Nu alegem la fel, cum s-a văzut și la vot. Am început să nu mai citim aceleași cărți, să nu mai cumpărăm aceleași reviste, să nu mai vedem aceleași spectacole. Ne distanțăm de ceilalți și adeseori ne distanțăm de noi înșine încercînd să alegem, din multitudinea de posibilități, cea mai neobișnuită variantă, indiferent dacă ni se potrivește sau nu.

Același *embarras du choix* apare și cînd cauți un subiect pentru editorial (l-am exemplificat, pe scurt, în titlu) pentru că, dacă înainte editorialul nu era citit de nimeni, astăzi unii îl citesc cu destulă atenție. E preferabil să alegi un subiect de interes cît mai larg, acum cînd orice subiect este permis și nu mai există tabuuri. Pentru că subiectele care mă interesează pe mine s-ar fi putut să nu coincidă cu punctele fierbinți de interes ale cititorilor revistei, în primele zile ale lui februarie am pus mai multor oameni „de litere” aceeași întrebare: „Despre ce să scriu?” Răspunsurile au fost variate (dar nu foarte) cam la fel cu sortimentele de mărfuri din buticuri, dovedind că problemele noastre mai mult sau mai puțin literare variază, dar nu foarte. „Scrie despre Everac, ai auzit editorialul lui?” „Despre barje”. „Despre zai, că se zice că de-asta n-avem apă, iarăși!”. „Despre televiziune și despre Everac”. „Scrie despre legea sponsorizării care nu mai apare. De ce nu apare? Ca să n-avem alți sponsori - că nu au nici un profit - ca să depindem de o singură putere”. „Despre hîrtie, uite cum își aduc oamenii textele, scrise pe dosul unor coli deja folosite”. „Despre situația editurilor”. „Despre editorialul lui Everac”. „Despre noul președinte al televiziunii și vechile lui opere”. „Despre noul ales să ne reprezinte în Consiliul Europei, Păunescu”. „Despre barje, ai auzit de barje?” „Despre Hamza, purtător de cuvînt al nu-știu-cui”. „Despre zai, știi ce-i zai?” Mă gîndisem și eu la cîteva subiecte despre care mi-ar fi plăcut să scriu: despre noul președinte al televiziunii și despre vechile lui opere, despre noile lui opere numite editoriale, despre apă (care sau nu e sau e murdară), despre hîrtia de scris, despre hîrtia de bani (care sau nu sînt sau sînt mulți și proști sau sînt murdari), despre edituri și editori, despre editorialele din revistele începutului de secol, despre noile semnificații (politice) ale unor nume cu rezonanțe literare, Bagdad, Davos. Subiectele sînt, mai toate, deprimante. Puse alături creează însă o iluzie: aceea că putem alege ce vrem. Am preferat deci să scriu despre un posibil *embarras de choix* decît despre un imposibil director de televiziune.

Ioana Pîrvulescu

Bernard Buffet - *Cabaret. Număr* ilustrat cu reproduceri din catalogul expoziției Bernard Buffet *Imperiul sau plăcerile războiului*, galeria Maurice Garnier, Paris, februarie-martie 1993

DIN SUMAR

- Surogatul neocomunist ● Unde sînt dictaturile de altădată
- Proză scurtă de Adriana Bittel, Ioana Pîrvulescu, Răzvan Petrescu, Ștefan Agopian și Pavel Șușară ● Poezii de Aurel Rău
- Scrisoare din Monaco ● Călătoriile lui Gulliver - prima traducere în limba română ●

„Și la stînga trei ciocane...”

IN ABSENȚA lui Păunescu (navetist pe distanța Bîrca - Europa și retur), în absența lui Vadim (faultat grosolan în careul mic de proprii coechipieri), iată că un alt dinosaur al ceașismului reînvie subit. Spre deosebire de aceștia, scurmători în versuri, dl. Everac - pentru că despre el e vorba - mîzgălește tablete. Tablete de director general. Ni-l amintim doar din ipostaza de liber-profesionist milionar, sprinten brigadier de partid, juiind spornic în preajma congreselor și plenarelor, și ilustrînd industriios, în piesulețe tembele, gîndirea interjecțională a exodiosului. Ceea ce mintea involburată de smircuri a lui Ceaușescu puia în mod dialectic, era transpus dramatic de către tovarășul de idealuri al iluștrilor Frunză, Tulbure, Utan și Davidoglu.

Dat discret de-o parte (dar nu îndeajuns pentru a nu inunda radioul, televiziunea și teatrele - de stat, naționale, de cartier, de stradă, de brigadă), dl. Everac revine acum în forță. Ceea ce a stricat (dar oare a stricat?) Ceaușescu repară acum Iliescu. Instalarea lui Everac în fruntea televiziunii echivalează nu cu întoarcerea la epoca de dinainte de '89, ci la perioada de dinainte de '65, la cel mai curat dejism cu puțință.

Nu e nimic de mirare în asta, cîtă vreme ideologia fedesenistă a fost bricolată de mințile sprintene ale lui Bîrlădeanu și Brucan, oamenii de casă ai lui Ghiță Dej! Ceașismul e doar un vis urît, o paranteză dureroasă în viața politrucilor care au pornit-o atît de bine în viață. Acum, la senectute ei nu fac decît să închidă cercul în nota în care îl deschiseseră. Venirea în scaunul directorial al televiziunii a septuagenarului Everac e încă unul din originalele omagii aduse de către puterea fedesenistă Revoluției tinerilor.

O notă de originalitate a fost vizibilă și în primul discurs televizat al d-lui Everac. Deși specializat în omagii, domnia sa a început prin a plăti polițe. Rămase neclintit pe stîncile ideologice care l-au ajutat să producă nemuritoare celuloze cu titluri precum *Vizita la Malu*,

Costache și viața interioară, dar și incomparabilul *Și la stînga trei ciocane*, dl. Everac e supremul baros așezat la stînga d-lui Iliescu. Schimbările la conducerea televiziunii ne-au oferit spectacolul unui crescendo bubuitoare. Subțirimea intelectuală nu-i îngăduia d-lui Theodorescu să coboare decît pînă la denunțul penal și la minciuna strangulată în staniol. Emanuel Valeriu avansa cu o treaptă, arătîndu-ne, în direct și la ore de vîrf, chipul omenesc (nu uman!) al odioșeniei. Ei bine, cu dl. Everac am atins apogeul: domnia sa e coada de topor a unui lung șir de istorice cozi de topor. Dl. Răzvan T. s-ar mulțumi doar s-o infunde pe Doina Cornea. Dl. Everac nu-și găsește liniștea pînă nu va stîrpi tot ceea ce nu e conform documentelor de partid și Cîroceni.

E greu de știut în ce măsură dl. Iliescu e conștient de reversul multiplelor avansări la excepțional făcute în ultima vreme. Pentru moment, chiriașul fără plată de la Cîroceni pare că fi domină, că fi manevrează după plac atît pe Păunescu și Vadim, cît și pe mai nou izbăviții Everac, Sărau ori Ungheanu. Dar să nu uităm că, fiecare în felul său, avem de-a face cu niște maeștri ai răzvrătirii. Celebra epistolă către Apuseni a evanghelistului Vadim („acest cîzmar analfabet și criminal!... acest Antichrist...”) ar trebui să-l pună pe gînduri pe dl. Iliescu. Viteza lepădării de idolul mult adorat e direct proporțională cu lipsa de caracter a acestor simbriași ai patriotismului. Din nefericire, ne aflăm într-o republică semi-prezidențială. Și e greu de crezut că o juma-de-președinte va fi capabil să satisfacă pe termen lung rapacitatea maladiivă a acestor comuniști de lăcomie.

Fățarnicul apelativ al d-lui Everac („Fraților!”) se voia un ecou întîrziat al pașoptismului atîta amar de vreme reprimat. Doar că patruzeci și optul d-lui Everac e unul de intens stalinist dîmbovițean, brăzdat de ideologia toxică a egalitarismului, a populismului, a demagogiei inspirate odată cu aerul. Măcar un merit trebuie să-i recunoaștem, totuși, d-lui

MÎNDRIE. E vorba de *mîndria națională*, firește: după cum aflăm prin intermediul TV, se pare că nu există subiect mai actual.

În paremiologia europeană s-au fixat clișee verbale despre popoarele înzestrate cu o înaltă cotă a mîndriei naționale - „fălos ca un leah”, „orgolios ca un spaniol” au formulări identice în multe limbi. Rostite cu amuzament și chiar cu simpatie, pentru că e întotdeauna plăcut să rîzi de altul. Că înalta idee despre sine a unei națiuni a fost obligatoriu întovărășită de o mediocră idee despre vecini - asta oricum se înțelege.

Pe noi, românii, Divinitatea ne scutise pînă acum de megalomanie. Poate că unii îi poartă un profund resentiment pentru asemenea distribuție a defectelor, dar n-avem ce face! Asupra acestui fapt, toată lumea-i de acord: românul nu are o idee nemăsurată despre sine. Prea ironic pentru a nu fi și auto-ironic, prea pragmatic pentru a ajunge fanatic, românul se apreciază de obicei la justa lui valoare și nu se crede numaidecît buricul pămîntului.

Caragiale povestește, într-o schiță, întîlnirea lui întîmplătoare, la băi, cu un intelectual ungur („băiat altfel cult, subțire...”), ce-l toca zilnic la cap în timpul plimbărilor, asupra unui singur subiect: măreția tricolorului maghiar. „Bine că pe noi, românii, ne-a păzit Dumnezeu de-așa ceva”, încheia cu năduf autorul *Scrisorii pierdute*.

Ne-o fi păzit el cîteva secole bune, dar acum și-a cam luat mîna de pe noi. Altfel nu ne-am putea explica vocile sumbre și nocturne, care admonestează grav poporul român pentru lipsa lui de mîndrie națională.

Ca să vezi! Prin urmare, două decenii de protocronism organizat, mii de hectare cu articole unde ni se tot explica avansul considerabil luat de poporul român față de restul umanității, miile de ore cu discursuri ale Tovarășului și ale admiratorilor săi, îndemnîndu-ne să fim mîndri că-l avem în fruntea noastră pe cel mai genial conducător al planetei, tonele de volume năzuind să ne convingă de același adevăr esențial (vezi neuitata carte *Mîndria de a fi român*, opera bardului oficial, tipărită în tiraje de masă și aflată încă în podul tuturor librăriilor) - toate să se fi dovedit zadarnice? Românii n-au învățat încă să fie mîndri? Imposibil!

Dacă avem astăzi vreun motiv real de mîndrie, acesta este Decembrie-1989 și modul în care s-a comportat, de atunci încolo, minoritatea luminată a poporului român. Dacă avem vreun motiv real de rușine, acesta este nesfîrșita „epocă de aur”, în care nu mizeria era lucrul cel mai grav, ci demisia morală sau resemnarea majorității poporului.

În fruntea căreia s-au aflat, bineînțeles, cei ce ne dau acum la televiziune lecții despre mîndrie.

Mihai Zamfir

Everac: spre deosebire de înaintașii săi, el măcar nu încearcă să ne mintă. Autorul *Plutarelui pe lampă* ne trîntește pe gleau adevărilor sale, propoziții rămase intacte de pe vremea cînd se indigna de „frustrarea în cadrul proprietății private” și cînd nu-și figura pentru societatea românească un vis mai frumos decît o umanitate „peste care tronează imaginea activității industriale”. (Citatele sînt din criticul Marian Popa).

Și totuși, există multă subtilitate în această mutare de ultimă oră a d-lui Iliescu (deși, formal, numirea lui Paul Everac e semnată de către prim-ministrul Văcăroiu). Așa cum a procedat și în preajma alegerilor, președintele a împins la vedere pe cîțiva dintre extremiștii patentati (extremism înseamnă nu doar naționalism, ci și gîndire retrograd-

reacționară). Prin comparație, în ciuda sistematicelor ieșiri din țîșni, dl. Iliescu apare drept o figură luminoasă, moderată, iradiînd a consens și vorba domniei sale, progresistă. Ar fi însă păcat de dl. Iliescu - mai ales acum, cînd n-are decît să întindă mina pentru a înhăța Europa de guler - ca aceste oglinzi care ni-l arată atît de perestroikat să fie carnivore.

Nu pot să închei, fraților, fără o amintire personală. Pe la mijlocul anilor șaptezeci, cînd cei de vîrsta mea se pregăteau să intre la liceu, unul dintre cei mai buni elevi din clasa mea (astăzi avocat multimilionar la New York), întrebă de ce nu vrea să se înscrie la „Moise Nicoară”, liceul de elită al Aradului, a răspuns sec: „Pentru că acolo au absolvit Mihai Beniuc și Paul Everac!”

Mircea Mihăieș

POST - RESTANT

ȘI IATĂ că este cu puțință ca unul și același om, într-unul și același vers, să scrie *Viapă, m-ai crescut, dar nu mai salvat* și, mai la vale, consecvent, *Frunză verde din pădure/ Cerbii i-ai hrănit cu mure/ Frunză verde din copac/ Tu umbritu-mai cu drag. (Narcis H. din Constanța)*. Sfios care să-și ia, la un moment dat, inima în dinți, am mai auzit, dar poet sfios care să-și ia lira în dinți, niciodată! Cele două poezii sînt puțin, dar numai puțin deasupra nivelului la care se scrie de obicei în liceu, și depinde numai de dv. ca acesta să fie un semn bun. Debutul din *Zburătorul* vă obligă, firește. (*G.Hasmatuchi, Onești*). Acestea sînt fosilele unui dezertor - spuneți, la 20 de ani despre propriile versuri, stimată *Diana Andriana*, din București apreciînd probabil corect, dar de la o prea mică distanță, cred, aspirațiile unei adolescențe generoase. Poate că nu vă spun o noutate, totuși versurile vă aluneacă într-un fatal imperativ, fluid păunescian: *Prea toamnă e. Mi-e frică de-o eclipsă!/ La sud m-atacă frunze și furnici/ Cu ochii spargi, cu trei secunde lipsă/ Trec ore fără chip (tăiș de brici). // Privește-mă cum trec, călcîi năfîng!/ Străbatem zilele de noi prădați/ Sîntem păziți de arme care plîng/ Aceiași doi, închipuiți soldați.// Cuvintele - cum se-ngroapă-n guri.../ Lunateci nopți, funingine de astru/ Rotund îmi fuge pasul în armuri/ Privește-mă: Sînt learcă de albastru. (Cruciadă în doi)*. Dacă i-am cerceta fabuloasa bibliografie de pînă în 1988, cînd vă datați versurile de mai sus, am putea avea vesela surpriză să-l găsim inocent versificînd identic, în totală necunoaștere, bineînțeles, a creației dv. Aveți o vervă demnă de invidiat, o imaginație clocotitoare. Iată numai cîteva versuri ilustrîndu-vă sarcasmul viril: *În seara asta/ Voi fi un taur spumos.../ Mirosul asta de oraș/ Mîncăcios/ Mă scoate din minți... Dați, de asemenea, titluri incitante. Dați de gîndit, în orice caz: *E ziua cea mare și plînea mi-e tort/ Bănetul e ieftin, iubirea e rară/ La bursa de oameni sărutul e mort/ Nu dați în nebuni! Sînt ediția de seară*.*

Constanța Buzea

România literară

Calea Victoriei 133-135, București, sector 1.
Telefoane: 650.62.86, 650.47.28, 650.33.69, Fax
312.82.53.

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - redactor-șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Alex. Ștefănescu, Ioana Părvulescu, Andreea Declu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Mihai Grecu, Anca Fireșcu (secretari de redacție), Ruxandra Dinu, Elena Horasangan, Nina Pruteanu, Alexandra Voicu (corectură), Elena Mareș (stenodactilografă), Adriana Flanu, Nicoleta Isakda (secretariat), Maria Micu (curier).

Colegiul de conducere: Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Mihai Pascu, Alex. Ștefănescu, Adriana Bittel, Ștefan Aug. Dolneaș (reprezentant al Uniunii Scriitorilor) și Valentin Racoviță (reprezentant al grupului de publicații Topaz).

Tehnoredactare computerizată:
Iancu Ovidiu, Georgeta Moroșan,
Simona Bujor.

Correspondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Dorin Tudoran (Washington).

Editor:
Topaz G.A. s.r.l.
Președinte:
Octavian Mîtu

Surogatul neocomunist

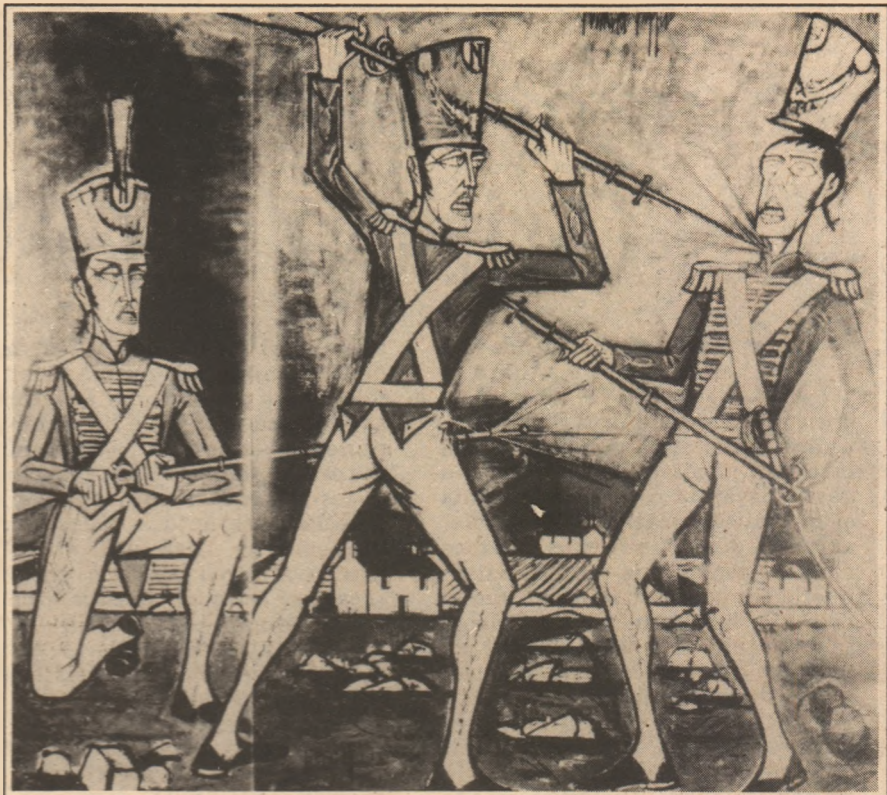
TRAGEDIA poporului român de după alegerile din 1946 pare să se repe- te aidoma, deși tancurile, pe care au venit Vișinschi și Ana Pauker și Vasile Luca ori încă tânărul pe-atunci Sașa Bărlădeanu spre a impune în România voința Kremlinului, au ajuns de mult piese de muzeu. Chiar și pistolul cu care Petru Groza l-a obligat pe Regele Mihai să abdice, după spusele unor istorici ca Turlea sau Dumitrașcu, „stilpi de nădejde” ai tânărului partid F.D.S.N. iese „curat murdar” din ultimele guvernări, n-ar fi decît o ciudată ficțiune. Mai mult, după acești istorici cărora li s-au alăturat tropotind în pas alergător cei din P.R.M. și P.S.M., Regele Mihai nici n-ar fi existat. Ori a existat doar ca să aducă în țară comunismul. În rest se știe. Alegerile din septembrie '92 au fost la discreția puterii de la Cotroceni. Prevăzător, dl. Iliescu și-a început campania electorală (ca și predecesorul său, împușcatul) cu mult înaintea termenului stabilit în Parlament. Întîi prin scurte dar „eficiente vizite de lucru” în țară: la Călărași, la Vaslui, la Galați, la Iași, la Zalău, la Alba-Iulia. Cînd dl. Iliescu striga împotriva „puzderilor” și „paraziților” (adică a celor ce se căzneau să-și redobîndească dreptul sfînt și inalienabil asupra pămîntului) ori firitisea cu „indicații prețioase” prefectii multor județe, dl. Emil Constantinescu habar n-avea că peste aproape un an și jumătate i se va cere de către Convenția Democratică (trădată de dl. Radu Câmpeanu) să candideze la funcția de președinte al țării. Un decalaj greu de recuperat, mai ales că dl. Iliescu era nu numai un veritabil „revoluționar de profesie” educat la școala Moscovei, ci și „un maestru al confruntărilor politice din cadrul comunismului”, cum bine îl portretizează nu fără mușcătoare ironie în *Evenimentul zilei* dl. Ion Cristoiu. Urmarea acestor „confruntări” s-a văzut din păcate prea tîrziu. Fiindcă în timp ce dl. Emil Constantinescu își apropia marile orașe ori le cucerea cu perspectiva unor schimbări autentice prin răsunătoare adunări ale Convenției Democratice, dl. Iliescu, pierzîndu-și zîmbetul, se arăta nervos, derutat ori chiar debusolat și încerca să obțină măcar un modest loc în Senat. Cu ajutorul neobositului și insistentului avocat Ninosu, acest loc i-a fost oferit cu mîrînimie de nepărtinitoră noastră Curte Supremă de Justiție. Dar fusese deruta d-lui Iliescu autentică? Îi dăduse tîrcoale măcar o clipă gîndul unui eventual eșec? Greu de crezut, avînd în vedere rîvna cu care își întărise paza cu rînduri peste rînduri de scutieri, cu automobile blindate, cu muniții pentru vînătoare de urși, cu sofisticate aparate de ascultare și înregistrare a convorbirilor de la distanță și bineînțeles cu păstrarea intactă a vechilor structuri birocratice dar și coercitive, cu înființarea altora în fruntea cărora erau puși un Raveica sau un Gionea, ultimul trădînd P.N.T.C.D.-ul, nu doar pentru 30 de arginți. Astfel, cu o bună organizare, cu un angrenaj bine pus la punct din virfurile organizațiilor p.c.r. ale satelor, ale comunelor, ale orașelor și în unele regiuni chiar ale județelor, din funcționarii fostei U.C.A., mulți dintre ei deveniți peste noapte directori ai societăților comerciale cu capital de stat și cu puteri discreționare asupra salariaților, dl. Iliescu pornea hotărît la „lupta cea mare”. Numai în cămașă (o cămașă albă, sclipitoare), cu mîncile

suflecate și cu pumnul ridicat partinic a strigat să-l audă toată țara că dl. Coposu, liderul Convenției Democratice, era un fel de vampir care nu urmărea și nu voia altceva decît sîngele nevinovat al foștilor comuniști, avertizînd totodată și despre pericolul care avea să se abată din nou asupra satelor: venirea moșierilor! Se înțelege de la sine că și această minciună avea să fie purtată prompt din comună în comună, din sat în sat, din casă în casă de către televiziunea noastră independentă. La fel de independentă ca și Comisia electorală centrală, ca majoritatea Comisiilor electorale județene sau municipale și, nu în ultimul rînd, la fel de independentă ca Institutul de sondaje sociale al d-lui Datculescu. Fiindcă marea, nerușinata minciună avea să ne-o ofere sondajul d-lui Datculescu, graba cu care avea să fie anunțat acest sondaj, dar și numărătoarea și anularea a peste un milion și jumătate de voturi. Numărătoarea făcută, evident, în favoarea F.D.S.N.-ului (partid înjghebat doar de cîteva luni) și a d-lui Iliescu, anularea în defavoarea Convenției Democratice sau chiar a tovarășilor de drum ai d-lui Iliescu, deveniți indezirabili, ca F.S.N.-ul, P.D.A.R.-ul ori chiar P.N.L.-ul. La această uriașă cacealma a contribuit din plin Comisia electorală centrală, dar și dl. Datculescu. Fiindcă se știe: ce se naște din pisică goareci prinde. Și dl. Datculescu, fiind ca și dl. Iliescu un „revoluționar de profesie” nu ne-a surprins prin exactitatea cu care a prevăzut dintr-un mic, aproape neînsemnat eșantion victoria F.D.S.N.-ului și a d-lui Iliescu, ci mai degrabă prin faptul că această victorie nu a fost cu nimic știrbită de absența celor peste un milion și jumătate de voturi anulate. Prevăzuse dl. Datculescu această uriașă risipă de voturi? O intuise? O calculase? Ori învățase și cunoștea ca nimeni altul meandrele și tenebrele strategiei pe care o foloseau comunistii în menținerea puterii? Strategie care s-a văzut și în faza următoare, aceea a formării guvernului.

Stăpin în continuare la Cotroceni, dl. Iliescu și-a recăpătat zîmbetul, cunoscutul zîmbet cu care a sedus și continuă să seducă atîta lume dar și stăpînirea de sine și, bineînțeles, pofta de a conduce, de a înnodea sau deznoda ițele complicatelor conflicte ce se pot ivi o dată cu instalarea unei noi guvernări.

Palatul de la Cotroceni a devenit, pentru cîteva săptămîni, scena feeric luminată a sărbătoririi victoriei, a unei victorii cam firave a F.D.S.N.-ului, totuși victorie, dar și a unui joc de interese politice la care, spre a da impresia de păstrare a acelei echidistanțe promise în campania electorală, dl. Iliescu a invitat la un mic taifas pe toți liderii partidelor. De fapt, un joc politic început ca un vijelios cazacioc, la care președintele, avînd nostalgia unei guvernări de „largă concentrare democratică”, a propus un guvern de uniune națională. Cunoșcînd roadele unei astfel de guvernări și din acel trecut îndepărtat al lui 1946, guvernare care se știe unde a dus, dar și din altul mai apropiat, guvernare în care s-a lăsat ademenit partidul d-lui Radu Câmpeanu, al d-lui Victor Surdu sau al d-lui Toma George Maiorescu, partidele din Convenția Democratică, ba chiar și F.S.N.-ul au acceptat propunerea cu anumite condiții, pe care însă F.D.S.N.-ul le-a respins.

Gazdă înțeleghătoare și atentă, președintele a schimbat tactica,

Bernard Buffet - Corp la corp

alegînd un dans mai lent, o gavotă, aceasta spre a împăca nu numai partidele politice ori țara, ci spre a convinge și Apusul de intențiile serioase în construirea unei adevărate democrații, adică de a convinge țările occidentale care așteptau să vadă măcar temeliiile acestui edificiu. Pentru funcția de prim-ministru trebuia un om neutru și integru, poate chiar în persoana unui fost dizident din timpul „epocii de aur”, un cunosător al economiei pieței libere, ba chiar și un om de afaceri cu relații multiple în lumea marilor finanțe, fiecare în felul său putînd să ajute la ieșirea țării din impas, să pună pe picioare solide economia, să restabilească valoarea adevărată a leului.

AU FOST zile de mari emoții, de așteptare, de exaltare, de fericire. Rînd pe rînd au venit în țară și au fost părtași la jocul politic al președintelui dl. Mihai Botez, profesorul și marele economist Rugină și omul de afaceri elvețian, român de baștină, prințul Sturza (cărui crainicele de la televiziune nu-i spun niciodată „ex-prințul”). Însă ca în versurile poetului național: „Cum veniră, se făcură toți o apă și-un pămînt”. Gavota s-a întrerupt brusc. S-au stins și luminile și focurile de artificii de la Cotroceni. Cîteva zile a fost o tăcere deplină. Și, ca în mai vechile și cunoscutele șarade din timpul odiosului, cînd pentru ocuparea unui post de conducere, oricît de mic sau oricît de mare, erau făcute trei propuneri, dar acceptată, parafată și aplaudată abia a patra, „rezerva de cadre a partidului” fiind ineputabilă, din prudență ori numai dintr-o nevinovată rutină, F.D.S.N.-ul - aproape calchiînd procedeul - a prezentat președintelui Iliescu o listă cu mai multe nume. Și astfel, în mod cu totul neașteptat, pe eșichierul politic a apărut un nou nume, cel al d-lui Nicolae Văcăroiu.

Grăbit să salveze țara și economia de dezastru, noul prim-ministru a pornit consultările și numai după cîteva zile prezenta Parlamentului pe cei care aveau să-l ajute într-o asemenea importantă lucrare. Întîmplător sau nu, cei aleși de dl. Văcăroiu îi semănau perfect, tot așa cum seamănă unele cu altele păpușile acelea cunoscute în bilciuri sub numele de Hopa-Mitică - nu se sparge, nu se strică și-n picioare se ridică. Dovezindu-se imbatabilă și de data aceasta „rezerva de cadre”, propunerile d-lui Văcăroiu au fost acceptate fără nici o dificultate atît de Cameră cît și de Senat. Motivul? Lesne de înțeles. Acolo sus, în forul cel mai important al țării, parlamentarii F.D.S.N.-ului formaseră o stîngă puternică, dînd mîna într-o unire și într-un consens (cuvînt atît de drag d-lui Iliescu) cu parlamentarii P.U.N.R.-ului, P.R.M.-ului, P.S.M.-ului și P.D.A.R.-ului cărora, se vede, le plăceau și le-au plăcut întotdeauna păpușile acelea de

celuloid și plumb, acei Hopa-Mitică atît de veseli și atît de supuși, care, scăpați de chinga Parlamentului (unde există și opoziție, chiar dacă nu totdeauna unită), au început să se înmulțească la nesfîrșit, mai mari sau mai mici, devenind consilieri ai președintelui sau ai d-lui Văcăroiu, ca Dan Iosif sau Emilian Dobrescu, dînd buzna la Ministerul Sănătății ca subsecretari de stat sau directori generali (vrînd să producă, probabil, o nouă rețetă pentru alimentația rațională a populației, poate chiar mai severă decît cea anterioară), la Ministerul Telecomunicațiilor, la Procuratură, la Ministerul Culturii, la prefecturi, dar și în unele comisii de nivel național. Pentru că așa cum declara mai ieri dl. prim-ministru Văcăroiu, e nevoie de o anume „coerență”. Ce se înțelege prin „coerență”? Ne spunea tot d-sa: ocrotirea și „întărirea proprietății de stat” și „un anume dirijism”. Cu alte cuvinte, din nou centralism. Ce se înțelege prin „proprietate de stat” știm cu toții: „proprietate a întregului popor”, adică a nimănui sau, de ce să nu spunem lucrurilor pe nume, a celor ce dețin puterea. O singură întrebare te încearcă uneori: de ce n-au rămas d-nii Spiess sau Năstase în noul guvern, așa cum a rămas, distanțîndu-se parcă de ceilalți, sigur și demn, dl. Spiroiu? Să fi încurcat dl. Spiess lucrurile, dînd festivalurilor de muzică un caracter prea cosmopolit, în loc să le facă mai autohtone, mai ale noastre, să poată fi aplaudate pe marile stadioane ca pe vremuri? Dar dl. Năstase? Cu ce a greșit? S-a implicat poate prea mult în politica externă a țării? A făcut prea multe călătorii, în detrimentul altora? Ori și în ceea ce-l privește pe dl. Spiess, cît și pe dl. Năstase motivația a fost mai mult una de ordin estetic? Izvorită adică din dorința de a nu strica simetria atît de perfectă a celor aduși în prim-plan de dl. Văcăroiu? Lucru greu de crezut. Pentru că în Cameră și în Senat, înși cu un gabarit și mai pronunțat, ba încă și cu chef de vorbă greu de stăvilit sînt destui. Cine ar putea opri, bunăoară, incontinența verbală și patriotardă a d-lor C. Vadim Tudor sau Adrian Păunescu? Încît, fără să vrei, „admirînd” consecvența d-lui Iliescu pentru iubirea dîntii și distanțarea dură față de partidele de opoziție (Ce echidistanță? Asta a fost o promisiune făcută de mult în campania electorală) sau citind cu stupeoare că poetul de curte Adrian Păunescu pleacă să ne reprezinte țara la Strasbourg, în timp ce d-na Doina Cornea este citată de Procuratură să vină la București și să dea socoteală de cele întîmplate în septembrie 1991, îți vine să strigi cît poți de tare cuvintele marelui humuleștean din *Capra cu trei iezi*: „Ia, de-atunci e rău în lume, de cînd a ajuns coada să fie cap”.

Costache Anton

Critica lui N. Steinhardt (II)

ÎN NR. 4 al revistei de față am încercat o situație în perspectivă istorică a criticului și eseistului N. Steinhardt, a cărui activitate a prenumărat mai bine de o jumătate de veac, dar și-a găsit adevărata consacrare și poate și autentică vocație în „tabletele” succinte din ultimii cincisprezece ani. Am pomenit de tradiția criticii interbelice pe care o continuă, dar și de D.I. Suchianu, cu care el nu merge în paralel, deși erau destul de apropiați ca vîrstă, autorul *Punctelor de vedere* și al selecției *Amica mea Europa* fiindu-i cel mai afîn prin temperamentul intelectual. Steinhardt nu pomeneste niciodată de acesta, după cum, după știința mea, nu se referă niciodată la alt foarte apropiat al său, M. Sebastian. (În genere, critica lui folosește stilul „notelor de lectură”, al gloselor și însemnărilor spontane, fără referințe la alți critici, într-o independență totală a judecății). Autorul *Stelei fără nume* împarte cu autorul *Monologului polifonic* formația franceză (cu amănuntul că era și el avocat, doctor tot în drept comercial la Paris), nu-i lipsea informația în literatură germană, iar de cea engleză se apropiase de asemeni încercînd la urmă să învețe și limba lui Shakespeare. Ambilor le e comun stilul colocvial și predilecția pentru miniatura critică în care se comunică o preferință personală, divulgată cu un aer de complicitate cu cititorul.

Autorii lor favoriți sunt Proust și Gide (dar și alții la modă), ambii fiind îndrăgostiți de unii scriitori pentru „lumea” acestora, din care rîvneau să facă parte și în care se integraseră intelectualicește. Dar Sebastian era un critic mult mai „rău” și de aceasta nu dă seama ediția din *Eseuri*, 1972, întocmită de Cornelia Ștefănescu; aceasta pare mai degrabă să ilustreze enorma eroare de judecată a lui G. Călinescu din *Istoria literaturii române* („Estetica sa nu e decât aceea tipică la criticii evrei și anume: iubirea. Criticul este sau prea generic amical sau incredul și ceremonios”, 1981, p. 964). O critică a „iubirii” a încercat să facă N. Steinhardt, care pare caracterizat el prin cuvintele de mai sus; colegul său mai vîrstnic a lăsat și multe pagini agresive, avea vîină polemică și căuta mai mult decât se crede disocierea ba chiar conflictul.

Amîndoi au urmat însă o ciudată involuție, Sebastian trecînd de la stilul generației „trăiriste” și de la „gidismul” din romanele sale, la neosemănătorism pe care-l ilustrează eminent capodopera sa literară, drama *Steaua fără nume* dar și cu alte expresii de „inadaptabili” destul de tradiționali prin literatura anterioară.

Dar vorbeam de o critică a iubirii, pe care a încercat Steinhardt să o facă, și asupra căreia ne-am exprimat încă de la început, recenzînd la al doilea său debut, *Între oameni și cărți* (1976); ea se dovedește (dacă mai era nevoie!) o posibilitate în fapt; nu se poate deosebi ceva, măcar un contur, folosind numai culoarea albă și indistincția în entuziasm. Critica se transformă în contrariul ei și e înlocuită cu formula exclamativă („Îngăduie-mi, cititorule, să-ți vorbesc altădată despre cartea lui Mircea Eliade...”). Nu vrei să încercăm o recitare din Duiliu Zamfirescu? Nu cred să vă pierdeți timpul!”, spunea uneori Mihail Sebastian). Există și note negative în paradisul lui Steinhardt, pentru că

altminteri nici acolo nu s-ar mai distinge nimic. Și nu mă refer la momentele polemice din activitatea sa (drastica execuție a lui Baranga, punerea la punct a autorilor *Jurnalului de la Păltiniș* sau chiar în ieșirea zadarnică împotriva lui H.H. Stahl, savantul sociolog care a luat poziție încă din anii '30 împotriva teoriei „spațiului mioritic” - respinsă categoric de atîta, printre care oameni de talia unui S. Mehedinți și C. Brăiloiu). El nu face „caragață” la Mircea Eliade, cum se exprimă Steinhardt, ci exprimă critici pertinente, de specialist în probleme pe care savantul de la Chicago le examinează de la zece mii de kilometri distanță sau le imaginează.

O ÎNCERCARE aparent nobilă de a lua apărarea cuiva te poate face să comiți cîte o gravă nedreptate și acesta e nu numai aici cazul, ci și cînd N. Steinhardt încercă cea mai mică operație cu adevărat critică - pentru că o judecată estetică e și una de discriminare. Astfel, el trebuie să-l strivească pe Charlie Chaplin pentru a sublinia meritele lui Buster Keaton (nu e însă și opinia mea, eu socotind că *Mecanicul*, *Generalei* nici nu mai e un film mut, ci unul nevorbitor, ceea ce nu se întîmplă cu peliculele omoloage ale lui Chaplin). Sau cînd o nedreptățește pe Virginia Woolf în compararea cu Galsworthy; în sfîrșit cînd poate să fie prea sever cu Claudel declarînd *Buna vestire* a acestuia (așa traduc eu *L'Annonce faite a Marie*) o operă calpă. Lauda nejustificată într-un caz anume duce în mod sigur la o desconsiderare involuntară, cum face criticul atunci cînd stabilește o comparație între *Frumoșii nebuni ai marilor orașe* de Fănuș Neagu și *Craii de Curtea-Veche*; practică pe scară mare ea dezechilibrează tot sistemul de relații și aprecieri. Ce valoare mai are o laudă a lui N. Steinhardt, cînd el laudă totul!

Or, publicarea cărții de răspunsuri adresate lui Zaharia Săngeorzan ne aduce surpriza (pe care eu am avut-o în contactele personale) că el era un critic mult mai sever între patru ochi decât pe foaia de hîrtie și că mai ales acolo este indistinct și euforic; în opinia sa orală se vede că nu era chiar așa de înfîntat de scrisul lui Marin Preda sau N. Breban pe cît s-ar fi crezut din amabilitățile scrise. (E o constatare pe care am făcut-o și în legătură cu Radu Petrescu, un critic nimicitor în conversațiile cu mine și în jurnalele sale intime, dar care n-a lăsat nici o pagină defavorabilă despre vreun scriitor în zecile de articole publicate.)

Mi s-a părut a afla aici o manifestare a politeții, care oricum e o formă a ipocriziei, dar ce are ea a face cu adevărata critică? Aceasta e orice dar nu pruritul de benignitate și chiotul de entuziasm. Afirmația în critică se întemeiază pe serii întregi de negații, - de altminteri mă întreb dacă ele pot fi folosite în accepția obișnuită a cuvintelor căci sunt de fapt nu doar inseparabile, dar dependente. De aceea e absolut necesar, mai ales în cazul unui publicist atît de derutant și fără normală continuitate, să-i stabilești aria preferințelor, dacă nu criteriile de apreciere.

El s-a situat pînă la un punct în continuitatea criticii interbelice, dar a scris inițial numai despre autori străini, îndeosebi francezi care

faceau parte din zestrea unui intelectual al timpului său. Deși excentric grupului *Vieții românești*, el continua bonjourismul acesteia, ilustrat de Ralea, Suchianu, Ionel Gherea, arătînd deci o preferință întîrziată pentru Anatole France, pentru Jules Romains, pentru Roger Martin du Gard, în fine pentru romanul „burghez” atît de caracteristic acestei literaturi și de palid ilustrat în a noastră.

Căci Steinhardt a scris pînă la un punct doar despre prozatori; a ignorat critica, fie că era vorba de aceea a pritenului său Vladimir Streinu, fie că era cea afirmată mai recent, o rară excepție constituind-o un studiu al lui Marin Bucur în care acesta descoperă în toată poezia română... „sacralitatea” și aceste revelații sunt subliniate cu tot seriosul. Ar fi un model de felul în care deviază simțul critic, oarecum în genul valorificărilor extravagante ale lui Edgar Papu; tot în același spirit greșește criticul și cînd descoperă spiritul „matematic” în opera Hortensiei Papadat-Bengescu sau cînd ajunge să vorbească de un exemplu de aplicare a teoriei *dimpurilor în literatură*.

Acestea sunt însă prea omenești erori și efecte ale unei lipse de rigoare în concepția în fond capricioasă, subiectivistă și nepăsătoare a unui spirit atît de risipit. Chestiunea ia altă coloratură dacă luăm în seamă că tot ceea ce a publicat Steinhardt în domeniul critic (începînd din anii '70) este opera unui om cu o puternică vocație religioasă, care avea să-l ducă la călugărire, o opțiune pe care se vede a o fi făcut încă de cînd nu purta sutana.

Admitem că un creștin găsește motive de delecțiune în atîtea opere păgîne, că urmărește cu o curiozitate intelectuală și fenomene care-i contrazic crezul și opțiunile de viață proprii. Dar nu e de admis ca un călugăr să adune într-o plasă fără fund toate voluptățile, indiferent că ele se exclud.

C ÎND un călugăr poate vorbi de un moment de „literatură paradisiacă”, acest lucru înseamnă altceva decât pentru un simplu laic. Pentru cel din urmă paradisul poate fi o expoziție, o masă la un restaurant de lux sau o petrecere într-un bordel; un spirit religios nu poate să nu distingă lucrurile și nici să nu avertizeze asupra a ceea ce „arta” îi oferă uneori. Și, apoi, una e eventual o voluptate secretă (într-un sistem intim care nu tulbură sau smintește o minte exersată) și alta să recomanzi ore rotundo cîte o carte de euforie bachică precum *La Paradis general* de Cezar Petrescu sau să semnalizezi pozitiv un roman scabros precum *Vinul de viață lungă* al lui N.D. Cocea...

Și activitatea de traducător suferă de aceleași acute discordanțe; admitem că ea a fost efectuată în anii de mari dificultăți materiale; totuși, cît îl privește măcar pe Alain, un eseist caracteristic printre altele și pentru radicalismul lui ateu, tipic unei părți din intelectualitatea franceză interbelică, personalitatea lui se vede laudată de traducătorul său din România chiar în momentul cînd acesta devenise călugăr, ceea ce desigur că autorului *Propos* -urilor i-ar fi produs cea mai mare stupeoare. (În același spirit, al uitării calității sale, Steinhardt exprimă o admirație delirantă față de Eminescu și Blaga față de care chiar și ortodoxiștii

formulau rezerve, ultimul fiind de-a dreptul excomunicat în timpul războiului de tînărul teolog D. Stăniloae.)

De altminteri „răspunsurile” din corespondența cu Z. Săngeorzan pun în valoare nu doar un suflet gentil, cum rămăsese în intransigența lui călugărul de la Rohia, dar și alte, mai grave, ciudățenii. Întrebările sunt, în majoritate, inepte, fără adresă (ce să răspunzi la: „Adrian Păunescu a dispărut din presă. S-a refugiat oare în bibliotecă?” p. 160) sau confuz formulate („Făptura abisală se rostește într-un psalm: este ea ascultată de o ființă religioasă sau de una terorizată să descopere divinitatea?” p. 341). Un om cu reacții firești i le-ar fi trimis înapoi și l-ar fi rugat să nu mai scrie; Steinhardt se străduiește să descifreze ceva, răspunde pe alături, încearcă să reconstituie „logic” întrebarea. Dar un călugăr (ba, zic: un simplu creștin) nu poate angaja o discuție cu un om care-l întreabă cu tot firescul: „Învierea este mitul cel mai fascinant creat de mintea omenească. Aș dori să vorbim de voința omului de a asuma realitatea acestui mit pînă la limita posibilului.” (p. 273). Pentru un creștin învierea nu e un mit ca pentru filozofii atei ci dogma, postulatul fundamental al gândirii și vieții creștine. A întreține o discuție cu cineva care crede altfel înseamnă a eluda un articol de crez, nu a fi indulgent cu un neghiob. O blasfemie e și să încerci a răspunde pozitiv la „O nouă religie este posibilă, necesară, de așteptat într-o lume trăind din duplicitate morală și despersonalizarea ființei?” (p. 288). Pentru cel mai simplu creștin, religia e una singură și nu e „de așteptat” nici o „alta”. După cum pentru un ortodox sau un catolic nu e admisibilă discuția despre Luther în acești termeni: „Luther și Biblia. Ce a rămas să învingă timpul și să fie actual din gîndirea profetului german? Cum ar fi el privit și judecat azi?” (p. 346). Luther n-a fost un profet, ci un reformator, eventual întemeietorul unei noi religii, unei erezii. Gîndirea lui nu e de „propus” contemporaneității cu semne de întrebare, deoarece e actuală pentru sute de milioane de oameni care trăiesc în cadrele protestantismului. Oare un călugăr atît de doct ca Steinhardt nu trebuia să-și mustre măcar frățește, dacă nu părintește, corespondentul și să-i recomande o catehizare elementară?...

În ultima vreme, foarte agreabilul și subtilul critic N. Steinhardt a fost acoperit de fumul a tot felul de neaveniți care încearcă a înălța, în spirit laic însă, statuia „monahului de la Rohia”, ba chiar a „profetului” de acolo. Singura profecie ce se poate depista într-un loc din cartea sa (și care, în spirit foarte necreștin, e una deznădăjduită) e că noi, românii, nu vom scăpa niciodată de comunism. Cu ajutorul lui Dumnezeu, prorocirea nu s-a împlinit... Și, din fericire, ne-am recăpătat libertatea sau, mai propriu spus, multe libertăți.

Pentru sciitorul acestor rînduri, una din cele mai prețioase e aceea a punerii în discuție, de fapt a întretinerii unui climat de discuție de care scriitorii valoroși și substanțiali ca N. Steinhardt nu au decât de profitat.

Alexandru George

Există o criză a culturii?

- Există astăzi în România o criză a culturii?
- De ce natură (economică, socială, morală, estetică etc.) este această criză?
- Socotiți criza culturii legată exclusiv de condițiile tranziției?
- Ce efecte ale crizei actuale întrevedeți pentru cultura de mâine?
- Considerați necesară reaprecierea moștenirii culturale a epocii comuniste? Vedeați vreodată legătură între această reapreciere și soluțiile crizei culturale în general?
- Puteți oferi sugestii cu privire la valoarea culturii din anii dictaturii? Care sînt operele valoroase? Ce criterii socotiți utile în aprecierea valorii lor?

Între nostalgia certitudinii și un nou canon

ÎN ULTIMII trei ani una dintre disputele care au animat cel mai intens scena literară românească s-a desfășurat în jurul „revizuirilor” scării de valori a culturii române de după 1944. Multe dintre pozițiile exprimate pe această temă au suferit din cauza unor subtexte cu încărcătură afectivă; iritarea, orgoliul, accesul hiperdemonstrativ ori radicalismul uneori strident au discreditat, astfel, demersuri care, în principiu, cu mai multă luciditate și mai puțin partipris, puteau fi realmente „deschizătoare de drumuri”.

Nu e mai puțin adevărat că reacțiile umorale nu sînt singurele care au marcat acest proces. Ele au fost doar impulsul inițial în devierea multor discuții. O cale principală de a crea false probleme și de a da verdicte goale a fost însă menținerea la un nivel preponderent asertiv și apodictic (marcat retoric de nucleul enunțative de semn contrar precum „în vremea comunismului am avut, totuși, valori, nu e cazul să revizuiți nimic” ori, la capătul celălalt, „tot ce s-a scris poartă pecetea totalitarismului, trebuie rediscutat”), eventual însoțit de dezbateri colaterale care critică (întorcînd pe dos vorbele lui Kogălniceanu) „persoana, iar nu cartea” - mă refer la „dispute” de genul „a fost Argezi colaboraționist?“, „a făcut Sadoveanu jocul puterii în anii '50?“, „s-au compromis Călinescu și Vianu?“, și altele, *ejusdem farinae*.

Pusă în asemenea termeni, chestiunea pare a devia spre o falsă problemă absolută. În plus, la o privire ce poate părea malițioasă, trădează un provincialism cu vechi rădăcini în conștiința (fie ea și critică) românească, derivînd din două figuri esențiale: 1) „noi și țărișoara” și 2) „să avem și noi falișii noștri”. Și nu e vorba de valoarea de adevăr a unei propoziții de genul „în perioada comunistă la noi s-a creat cultură”; dar o asemenea afirmație riscă, în lumea de azi, să nu poată intra într-o situație de comunicare - cel mult, o poate face doar atunci cînd interlocutorul e oglinda. Discuția despre existența sau non-existența culturii autentice și de mare valoare în anii '44-'89 nu poate depăși stadiul simplei dispute de orgoliu și e sortită, deci, a priori, eșecului. Și aceasta pentru că este orientată spre sine, e centrată pe o pseudo-dilemă de tipul „a fi sau a nu fi”, în care nu răspunsul prezumat e important, ci *contextul* (și *co-textul*) lui, ceea ce duce la o inevitabilă *închidere*. Apoi, un viciu fundamental îl constituie absența (sau măcar neexplicitarea) criteriilor. În raport cu ce se stabilește, eventual, o altă ierarhie? Și, la urma urmei, ce anume

provoacă toată această discuție? Am impresia că toată „dezbateră” a pornit (și unii preopinenți au și folosit această motivație) de la invocarea „noii realități” în care se plasează societatea românească - o realitate în care constrîngerile ideologice au fost suprimate și libertatea cuvîntului a triumfat.

A pune în discuție cultura unei întregi epoci istorice pe baza constatării că respectiva epocă istorică, intens ideologizată, a decedat, înseamnă a re-valida, fie și sub o aparență de *contrario*, tocmai criteriul ideologic repudiat. Fie că acceptăm (și afirmăm) existența creației autentice în epoca totalitară, fie că o negăm (sau cel puțin îi contestăm unele aspecte), nu facem decît să prelungim viața unui amestec de criterii din care aparatul de propagandă al partidului comunist a profitat foarte mult: mă refer la perfidele asocieri între național, cultural și ideologic, la subtila exploatare a etnocentrismului și naționalismului în numele „deschiderii spre lume” și al „contribuției originale a poporului nostru la patrimoniul universal” etc. Iar dacă o anume elită intelectuală conștientizează și stăpînește distincțiile necesare între aceste noțiuni, mentalitatea publicului mediu este profund marcată de asemenea clișee, îndelung inoculate nu doar prin intermediul propagandei comuniste *declarate* ca atare (care, eventual, putea fi, la nivel strict individual, ignorată) dar și prin sistemul de învățămînt, care continuă să fie puternic fixat în clișeele moștenite și extrem de conservatoare. Iar dacă ținem seama și de acest aspect (și cred că trebuie s-o facem), prelungirea discuției pe tema avem/nu avem valori, s-a făcut/nu s-a făcut cultură, revizuiți/nu revizuiți ș.a.m.d. ne apare, o dată în plus, închisă și cantonată într-o nostalgie a certitudinii de care ar trebui mai degrabă să ne temem. Și, oricît ar părea de paradoxal, riscul blocării și al închiderii vine într-o măsură mult mai mare de la cei care promovează o permanentă (și profund pornită împotriva „detractorilor”) reiterare a afirmației „da, s-a făcut cultură autentică” și care în orice încercare de a pune în discuție o idee, un text, un scriitor, văd un adevărat afront adus culturii naționale; privind lucrurile istoric, se poate lesne constata că literatura (ca sistem) ori una sau alta dintre individualitățile sale creatoare n-au suferit niciodată profund din cauza contestărilor, oricît de vehemente; acestea au fost mai totdeauna cele mai bune ocazii de rediscutare a conceptelor și, în ultimă analiză, au sfîrșit prin a impune noi

de Emil Brumaru

Carnetul Nr. 12 Bis A

Ce zăgazuri lasă șuvoiul proaspăt al cuvintelor, parcă descoperite acum, cu vocalele în pielea sa goală și consoanele surprinse neabătucite, fragede încă, să curgă? Te simți bine? Ai bănuiala că-i la mijloc o teamă de ceva îngrozitor în „ușurința” bruscă de-a scrie. Vrei să ocolești, alergi în litere vicioase, între liniile carnetului Nr. 12 Bis A, rînduri după rînduri, frazele îmbrîncindu-se, nesățioase, să-și facă loc mai devreme. Te gonește cineva? O iei iute la picior cît e suflet în carne, cît e zi în ora puțin, doar puțin gri. Te chinui,

vinovat, într-un text lacom. La-i prins pe Diavol de copită și te-a izbit în minte? Răspunde!

Iată răspunsul! La înflînirea cu Gregor Samsa va trebui să știi să-ți strunești inima, să hotărăști: fugi, arunci cu mere în spatele chitinos sau te apropii și-l sprijini, îl ajuți să se întoarcă greoi. Îi dai grăbit resturi mușcăite de pîine sau îl așezi lîngă tine la masă, în tihnă, curajos, mîncînd împreună portocale, auzindu-i clefăitul mandibulelor. Gîndește-te!!

valori ori noi stiluri, prin a deschide drumul către un nou canon - fenomen care nu trebuie nici să sperie, nici să bucure; trebuie doar privit în realitatea sa dinamică. Dar în auzul profesorilor de literatură (categorie reprezentînd publicul cel mai constant al literaturii critice și factorul esențial în formarea gustului pentru lectură al „marelui public”) repetarea aserțiunii comode pe care am pomenit-o mai sus, mai ales cînd vine din partea unor creatori de opinie în receptarea valorilor contemporane, riscă să devină sterilă prin anularea oricărui elan spre problematizare și prin cultivarea unei restrîngerii inadmisibile a cîmpului interpretativ. Or, comunicarea virfurilor intelectualității cu stratul mediu al publicului mi se pare unul dintre indiciile cele mai clare ale funcționării unui sistem cultural. Cu atît mai mult astăzi, într-o lume din ce în ce mai deschisă, într-o lume în care informația circula din ce în ce mai rapid și mai eficient, în care se vorbește cotidian de „Europa unită” și de „modelul cultural european”, în care elevul care îl citește pe Marin Preda este intens sollicitat (intelectual și afectiv) de invazia vizualului, de sintaxa ciudată a clipului, de o presă „sans frontières”, de resursele inepuizabile (chiar dacă repetitive) ale „literaturii de consum”, de posibilitățile uriașe (și nu mai puțin fascinante) de a descoperi „noi lumi” prin intermediul computerului, de formele omniprezente și extrem de complexe ale discursului postmodern; toate acestea sînt domenii care, într-o accepție sau alta, își găsesc astăzi un loc în conceptul european de *cultură*, dar care în mentalitatea noastră sînt niște entități incerte, fără nici un fel de conexiuni cu „ceea-ce-se-învăță-în-școală-că-e-cultura”, niște excentricități cu care nu ne „pierdem vremea”, dar care există (și rezistă), în timp ce idealul nostru și justificarea noastră supremă rămîne scrierea „istoriei literaturii române”, pe epoci sau în totalitate. Prin enumerarea (aparent digresivă) a acestor forme culturale foarte diverse nu vreau să demonstrez altceva decît caracterul închis al unora dintre discuțiile critice de pe scena noastră literară și, mai mult decît atît, caracterul revolut al unui tipar mental care încă funcționează în cultura noastră, în numele unui tradiționalism îngust și al unor repere culturale aplicate dogmatic (ori de cîte ori e nevoie de o „fundamentare” a discursului critic, se invocă Lovinescu, Maiorescu ori Călinescu și problema e ca și rezolvată; e doar una dintre strategiile de autofîngelare, destul de frecventă în limbajul nostru critic). Cît despre aspirația de a scrie „istoria literaturii naționale” (prezentă încă în mentalitatea noastră culturală ca „voință de sinteză”, *ergo*, ca ideal suprem, chiar și cînd nu se materializează) ea este semn al unei tîrzii crize de identitate care nu e atît a culturii, cît a analistului și a istoricului ei. *Istoria critică* a lui Nicolae Manolescu a închis, practic, (și în

același timp a încununat) epoca „istoriilor literare”, epuizînd ceea ce mai rămăsese nefructificat din formula călănesciană, „polemizînd” astfel implicit cu înaintașul său, aplicînd o metodologie conectată la evoluțiile contemporane din domeniul științelor limbajului și (mai ales) deschizînd viziunea asupra literaturii române spre actualitate și spre un alt circuit al ideilor decît cel marcat fundamental de „privirea-întoarsă-spre-trecut”.

Dacă (după cum am încercat să argumentez pînă aici) a face infinite variațiuni pe tema „revizuirilor” este un demers neproductiv și (uneori) parazitărilor, nu înseamnă că instanța critică nu are nimic de făcut și că realitatea de astăzi a societății românești nu schimbă nimic în orizontul ideilor ori al instrumentelor de investigație. Dimpotrivă. Dacă e vorba de recuperare și de „revizuire”, sînt foarte multe lucruri de făcut. Deceniile totalitare au corupt și imaginea noastră despre epoci mai îndepărtate (și acum iar mă refer la publicul mediu, pentru că la urma urmei el constituie garanția unei anume mentalități culturale), începînd chiar cu Evul Mediu ori cu secolul fanariot, de multe ori tratate în cheie „națională” și „patriotică”, discuțiile științifice fiind înlocuite adesea cu simple confruntări de teze. Literatura interbelică încă are texte inedite și încă mai oferă spre defrișare terenul subiectelor interzise de comunism - iată un proces care împiedică, deocamdată, existența unei perspective integratoare asupra epocii, și ea parazitată intens (în conștiința publică) de numeroase clișee ideologice (à propos de legionari, de stînga și dreapta, de „forțele democratice” etc). Multe din figurile culturale ale trecutului (începînd cu Eminescu) sînt tratate astăzi (mai ales la „ocazii”, dar nu numai) în cheie hagiografică, devenind pentru cititorul mediu banale subiecte de programă școlară, iar pentru conștiința critică un teren de antrenament unde nu este permisă decît schimbarea accentelor și diferențierea prin nuanțe, dar numai pornind de la consensul asupra clasicității și reprezentării ca monument a autorului celebrat. Dar probabil că nu vom avea destulă detașare pentru a discuta toate aceste subiecte înainte de a se produce o mutație în perspectiva asupra secolului al XIX-lea, înainte de a înțelege pînă la ultimele consecințe și pînă la cele mai mici ecouri (fără pasiuni și tensiuni) mecanismul care a făcut posibilă trecerea, într-un interval atît de scurt, de la „călămările” prînse-n brîu ale lui Dinu Păturică la amploiații lui Caragiale și de la „leșinurile” lui Conachi la macedonskylene „roze ce mor”. Înainte de a privi, deci, din miezul epocii postmoderne, spre rădăcinile modernității noastre.

Mircea Vasilescu

Aurel RĂU

BRUME

Struguri

Strugure ce-n an te coci
Strugurel de ziua
Să-ți în partea mă provoc
Strugurel de ziua

La isonul tău ceresc
Strugurel de ziua
Ca din moarte mă trezesc
Strugurel de ziua

Bați în roz te-al mai plini
Strugurel de ziua
Între bruma sîntem chi
Strugurel de ziua

Pe mai mult nici n-am contat
Strugurel de ziua
Te-au cules m-au nopți dat
Strugurel de ziua

Lasă leagă cer și gili
Strugurel de ziua
„Scrie numai și-o să fii”
Strugurel de ziua

Jertfa

Trandafir din colțul casei,
trandafir frumos,
frumos rîd ochii frumoase
ce din joc ne-a scos,

ce la joc te-a scos, de-o clipă
cneaz întors pe dos;
lună-nstrună, strună țipăi
trandafir frumos.

De te las ești mire-n brume
trandafir frumos;
fără el eh Mare cum e
Car cu fața-n jos?

Trandafir din colțul mesei,
trandafir frumos,
frumos pîng ochii miresel
răstignit Hristos.

Brume IV

Și iată că ne-au ascultat
Cereștii, poate zeul Pan.
Cu brumă nu ne-au mai certat,
De-a dreptul gerul a intrat
În an.

De-acum de vrăji stea cine-o vrea.
Prin lujeri cel mai trist pean
Deschidă-și drum. O, catifea,
O, crucea mea de-o iarnă grea
Pe ani

Nu-l palimpsest în nenoroc
Mai spornic și-n mai viu alean.
Tot rodul ars e-al tău, rău foc
Pe noi, din zori. Adio joc.
Cu ani

Nu mă mai rog, zeu marl și sfinți
În luptă, pentru-un alt liman.
Brumate plete stăm cumini
Prin zile negre albi arginți
De an.

Rondel

Cred că bruma a lovit,
Cred că bruma a mușcat -
Doamne-n cer cel preaslăvit
Am greșit și n-al uitat.

Nu-l nimic, ești păcălit:
Am pus ziare, - am mai salvat.
Cred că bruma a lovit,
Cred că bruma a mușcat.

Doar de știri dai, sîntem chi.
Darnic tu, eu larmei dat.
Noapte, iar. Cum s-a-nnorat,
„Nici un cort!” Dar, ce-am grăit?
Cred că bruma a lovit.

Foc bengal

S-au iust frunzele-n pești
Dor la dor, de zor, sa poarte.
Toată ziua m-au orbit
Arborii-nfloriți de moarte.

Cred c-un sfînt m-a îndrăgit:
Arborii înfloriți de moarte!
A-nvins soare și-au vorbit
Arborii-nfloriți de moarte.

Tot pleziș merg, zbănțuit,
Arborii-nfloriți de moarte.
Ard pe jaruri malci la schi,
Se-mpart semne mari de carte.

Dați, cetăți, edict aparte:
Toți în grai așt chip clopit
Arborii înfloriți de moarte.
Din ce bobl, vai, ne-au cîtit!

Nimeni pică-n veac nu poarte
Că-n rai crunt s-a cheful.
Arborii înfloriți de moarte...
Toată ziua ne-au (v)orbit.
Ca-n Veriaine s-a plîns cumpit,
Ca-n Van Gogh s-a-nnebunit,
Pin-la os s-au destrunzit
Arborii-nfloriți de moarte.

Măr singur

Măruș mărgăritar, eh măruș rar
Rămas în cer în ger sfios pe
creangă,
De plumbi stelari clupit, ca-n
stropi de var;
În legi revoltă izbitori de rangă.

Măr roș, cînd soarele-l un
reflector
Din lînuri reușind să se
desprindă,
De picile care vin pe văi cu spor
În emisfera noastră spre colindă.

Tu ești planeta, ești sistemul, ești
Calea și semnul. „Mai rămîi!”
repetă
Faustic plîns și albă margaretă
Pe-un sol de gard la hăuri mari
nemțești

Bolite din cuvinte spre real
Și reazim iermlu ce pe toți ne-arată.
Măruș mărgăritar, vîers din Ardeal
Și creanga mea de aur înc-odată.

Brume VII

Un cuvînt de declinat -
Brumă, brume, soră lumel
Parcă Parce ni l-au dat
Să vedem în Cumae cum e.

Ceas al brumelor pe grind,
Vieșii sume glume-antume,
Brumărind și tropotind
Cal de-argint în jări la Mume.

Brumelor bard să le fii
Și herald cu u în nume,
Harcea parcea sub țări
Foale-ntoarsă, din albume.

Treci pe brumă, calci prin foc,
Nime-n lume să te-ndrumel
Ești cu bruma-n timp și loc,
Brumă, brume, soră lume.

Trădare veche

L-am acceptat pe grădinar.
Îa scuturat, ca un Samson
Faimoșii stîlpi de sub Hebron -
Toți frații-mi pomi sînt spirit, iar.

Că l-am plătit, cu strașnic zvon
Vom chiul fără habar
Să vină albul, sfîntul har
Cu cer să bată, cu ozon

Pe tot ce traiul și-a trăit,
Ce ne-a făcut, cu mic cu mare
Prin piol, să stăm doar de bocit;

Să vină sînii, calendare
Cu noul an... La nesfîrșit
Te-așterne, ci de-alt an, ninsoare!

Ler

În vîiri, doar sorcova,
De răspuns la nu cu da,
De-al crescut-o-n casa ta,
Ler oi Doamne.

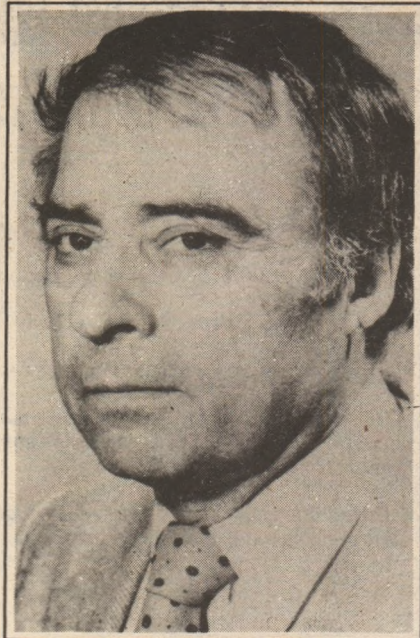
Frigu-n sus și frig-n jos,
Cînd în loc de-o brad frumos
Cîntî din fluieraș de os,
Ler oi Doamne

Și de-un leat cu Moș Crăciun
Ești, prin zodii și zăbun,
Strămutat din rău în bun,
Ler oi Doamne

Și ca peștii mărilor
Al tuturor țărilor,
Leagăn încîntărilor,
Ler oi Doamne.

În vîiri de-așa lăstar -
Răspunzînd la rai cu iar,
Spinzurînd de-un pumn de jar,
Ler oi Doamne.

Și să nu mai spui cuvînt,
Să pul gînd să culegi vînt,
Să porți numele Pămînt,
Ler oi Doamnel

Fruct de spini

Culori au mai rămas, de fruct de
spini
pe trandafir - primește-mi-le-n
casă,
acest cărămiziu se-mbărbăta
sufletu-mi, lacrimă a tot frumoasă

ce-mbracă-atîtea forme, să le porți
prin branși de tîrziu și întremare
acum, precum mărgele pe-un
rozar
de pus pe creștetul Sfîntel
Fecioare

sub o cupolă-n de-un satanic nou
arhitectonic stil catolic templu.
Culori au mai rămas, redus la alb
și negru-al meu fetiș, să le
contemplu.

Să mă complac în amînări de a -
mînări și-n mas prin jumătăți de-
amaruri
pe-această margine, sau Kherbala
pentru un maghrebit la drum din
moaruri

șlitice, sfîtice, mizînd
și el pe-o altă-n trup, în stup
venire.
Culori au mai rămas, de fruct de
spini
rubine, pîn la plîns să se prefîre...

Brînduși

A dat soare, cald, senin,
Se dau flori, pe veresie,
De brînduși. Hai, toarnă vin,
Nu pelin, „vară tîrzie“!

Ies în lună, cînt din spin,
Nimeni cîntul nu ni-l știe.
Ca un dîin mă înlumin
De-un suspin, vară tîrzie.

Nimeni trece-l sfîntu-mi chin
Pe-altă limbă, sclav să-l ție,
Bram în hram de neam străin.
Bun venit, „vară tîrzie“!

Știu, zbori mîine, scaun în
De osîndă Juzi o mie.
Ci, fes Hogli Nastratin,
Te port lin, vară tîrzie.

Sau coș fin, de ibrișin,
O! obol cu apă vie
Pe al festel gol alpin -
Nici un clin, „vară tîrzie“!

Știu, fug toate, rîs hain
De-orice vîrstă. Ți-l las ție
Locu-mi, cal de dar, pușin,
În pătrar vară tîrzie.

Frunză verde rozmarin,
Un festin nu-l o vecie.
Beți, brînduși; te-nvîrte vin,
Nu pelin, „vară tîrzie“!

Martori lau întregul în
De senin ce-n mine scrie
Din Halmeu pînă-n Hotin -
Și amin, vară tîrzie.

Obiecte sentimentale

IUSTIN PANȚA este un emul al lui Mircea Ivănescu. În *Lucruri simple sau echilibrul instabil* (Editura Euphorion), rudenă este încă mai evidentă decât în prima lui plachetă de versuri apărută acum un an: aceeași poezie prozastică, banală, cu personaje și dialoguri, aceleași, uneori, simboluri (între care, fundamental, simbolul cărții, ceea ce l-a determinat pe Al. Cistelean să facă din Ivănescu marele maestru al lojii livreștilor din poezia românească a ultimelor decenii). Lucrurile, obiectele, ca un fel de catalizatori lirici ai emoțiilor și, în general, ai existenței umane, pot proveni din Georges Pérec, nu știu dacă citit de Panța, un autor care a avut oarecare vogă în Franța cu maniera lui obiectualizantă și minuțioasă. Regăsim la Panța plăcerea de a enumera obiecte simpe, voluptatea prezentării lor concrete, sesizarea aerului lor familiar sau straniu, real sau fantasmagoric. Densitatea poemelor lui în proză este, înainte de orice, o densitate a obiectelor insignifiante și memorabile, a spațiilor destinate singurătății, reveriei sau amintirii. Emoția poetică pîlpie deasupra acestor lucruri și spații ca flacăra deasupra comorilor ascunse. Versul faimos al lui Eichendorff, care-i plăcea lui Călinescu, se potrivește de minune cu acest stil de a face lumea să cînte lovind ușurel fiecare lucru cu bagheta magică a cuvîntului. Latura ivănesciană a poemelor constă în materialele folosite și în punerea în pagină a textului. În

plină epocă a liricii evazive, abstracte și filosofice a lui Nichita Stănescu, Mircea Ivănescu a propus, încă de acum douăzeci și cinci de ani, o lirică în care omul nu se mișcă printre idei și semne, ci printre lucruri și cărți. Poeți intelectuali, și unul și celălalt, adoptau atitudinile opuse față de ceea ce am putea numi intelectul poetic: dacă Stănescu prefera atmosfera rarefiată a viziunilor pure, necontingente, altitudinea și frigiditatea conceptelor, Mircea Ivănescu prefera intimitatea camerei, căldura obiectelor care ne înconjoară, conversația amicală, psihologia.

Iustin Panța este unul din urmașii cei mai necontestabili ai manierei lui Ivănescu, după ce maniera lui Stănescu și-a avut emulii, numeroși, în jurul lui 1970. Un Ivănescu mai sentimental, mai duos. Ne întîlnim la el cu proza cotidiană, cu banalul situațiilor și al întîmplărilor. În poeme identificăm mai multe voci și mai multe perspective. Este ca și cum aceeași împrejurare ar fi evocată din unghiuri de vedere diferite și relatată de oameni diferiți. Particularitatea acestei lirici provine din polifonie. Lirica a fost considerată de către poeții moderni a avea o esență monologală. O singură voce răsună de obicei în poemele lirice scrise de la Baudelaire la Nichita Stănescu. Polifonia de la Ivănescu și Panța deplasează interesul poeziei de pe confesiune, plîns ori bocet pe situație, dialog sau secvență epică. În acest fel, poezia nu devine, desigur, roman, dar își schimbă complet

aspectul. Lirismul polifonic acceptă că aceeași stare se poate exprima prin mai multe voci, că aceeași biografie poate aparține mai multor indivizi. În loc să ne prezinte un individ disponibil pentru toate experiențele, Ivănescu și Panța atribuie o unică experiență tuturor indivizilor. Această experiență este, în *Lucruri simple sau echilibrul instabil*, una a trădării și frustrării. Există în poeme trei protagoniști care alcătuiesc două cupluri. Un foarte trist roman de dragoste îi leagă pe primii dintre aceștia, un bărbat și o femeie. Bărbatul își petrece orele de singurătate între pereții camerei lui cu intrare separată din cartierul mărginaș al orașului. Femeia călătorește într-un tren care își amîna necontenit sosirea. Fiecare are gîndurile, amintirile, imaginile lui obsedante. Mai mult intuim ce s-a întîmplat, căci povestea e intermitentă, lacunară. Nu sîntem într-un roman, ci într-o carte de versuri. Unul dintre cei doi a plecat, a înșelat, a trădat. Nici unul nu e fericit. Singura consolare relativă se află în amintirea care readuce la suprafață trecutul. Suferința e resemnată, fără accese de violență, semănînd a tristețe incurabilă. Al doilea cuplu este unul aș zice thomasmannian: un bărbat tîrn și unul bătrîn discută despre viață, moarte, iubire. Inițiatorul și inițiatul, maestrul și ucenicul: nu e deloc sigur că ei nu sînt unul și același, la vîrste diferite. Aproximativ prima jumătate a cărții lui Panța este consacrată poveștii

franțuzești de dragoste; a doua jumătate, romanului german de formare. O structură, cum se vede, neobișnuită pentru o plachetă de versuri.

Iustin Panța este un scriitor inteligent și profund. *Motto*-ul din Maxim Mărturisitoru pe care l-a așezat în fruntea cărții ne dă una din cheile înțelegerii filosofiei lui: „Osîndiți sunt, așadar, cei ce n’au cunoscut din contemplarea lucrurilor cauza lor și ale propriei cauze după fire”. Traducerea nu e tocmai corectă, dar înțelesul e limpede: osînda e în ignoranța de noi înșine. În acest sens, romanul de dragoste din cartea lui Panța are doi osîndiți, doi oameni care nu s-au cunoscut îndeajuns pe ei înșiși ca să-și cruțe suferința despărțirii. Rolul celui alt bărbat, vîrstnicul, ar fi să explice lucrurile. Ne putem închipui că el știe. Dar de unde a învățat el însuși să cunoască și să se cunoască? Probabil tot din suferință. Aici este un cerc vicios: știi numai după ce ai suferit din neștiință. Despre această necesară și dureroasă experiență ne vorbește, în fond, Iustin Panța în cartea lui.

... și Claudiu CONSTANTINESCU

Vitrăliul spart

ÎN *LUCRURI SIMPLE SAU ECHILIBRUL INSTABIL* Iustin Panța omologhează un tip interesant de hibrid literar. Nu exagerez poate deloc dacă aș spune că, citind cartea de două ori, simți că te afli o dată în fața unui volum de poeme iar, a doua oară, că ai în fața ochilor un roman în dispersie. Pentru plăcerea acestei ambiguități am să citez chiar acum un text ales aproape la întîmplare: „Bănuiam că o să-l găsesc în fundul sălii de așteptare, cu cartea în mînă și cu sacoaia dădora odihnindu-i-se la picioare - asta îmi amintea că stătea ea odată pe iarbă, eu veneam din spatele ei, umbra mă deranja, apoi a acoperit-o: ea a crezut că este un nor, mi-a măturat cîteva clipe mai tîrziu, și imediat s-a gîndit că-și uitase umbrela acasă. Doar că o amuza gîndul că va fi udată pînă la piele și atunci, întîmplător, s-a întors brusc și m-a văzut - nu a fost dezamăgită, a încercat să mă convingă privind în pămînt; cîte nu făceam încă de pe vremea aceea, ca să nu ne mai privim în ochi” (*Umbrela*). Este un fragment de roman sau este un poem? Sau mai bine zis, poate să fie în același timp și una și alta? Prozaic, de pildă, nu mai e demult doar un derivat al prozei, ci și un centru de interes pentru poezie (cea obiectuală sau a

cotidianului minor). Nu este însă cazul exact al textelor lui Iustin Panța, care depășesc minorul în sine sau obiectualul nud și caută, cum se vede și de mai sus, un fel de istorisire intimă, confesiv-sentimentală. E drept că uneori se inventariază „bomboniera de pe bufet”, „vaza din sticlă albă”, „pipa din scrumieră”, „eșarfa vișinie”, sau se propune ca model mitic imaginea derizorie a unui „tîrn așezat la coadă, în rînd cu cîteva gospodine, cu o plasă de nailon cu borcane și sticle, pentru vînzare” (*Sticlele*). Dar chiar cînd apar, aceste „lucruri simple” nu rămîn niciodată banale elemente decorative, exterioare. „Lucrurile simple” vor primi o dublă încărcătură și, de fapt, aici s-ar putea afla și cheia dublei lecturi pe care volumul o permite. În aceste „lucruri simple” (obiecte, imagini, replici, raționamente fugitive), Iustin Panța intuiește un posibil punct de tangență între simbol și amănuntul semnificativ, între gestul simbolic și gestul caracteristic, între ceea ce aparține mai ales poeziei și ceea ce ține mai ales de proza scurtă (secvența de roman). Căutînd cu precădere gestul caracteristic, amănuntul semnificativ, ajungi să reconstitui, prin texte, scenariul unui întreg roman fragmentat în schițe, în care acționează mecanismul memoriei afective: o poveste de dragoste care poate fi

ordonată și reprodusă, și trei personaje principale care au consistență și pot fi caracterizate, pentru că sînt surprinse în momente semnificative. Povestea de dragoste se contrage pînă la urmă în povestea singurătății neliniștite a unui spirit care preferă să înlocuiască realitatea cu imaginarul, să substituie concretul prin închipuire. El caută în spatele lucrurilor un înțeles senin și profund, un „echilibru stabil”, dar, încercînd să îl perceapă în trăire, nu ajunge decât la un joc artificios, destructiv, la o tensiune obsesivă și la o disperare afișată uneori cu o astfel de dezinvoltură: „Mi-a spus ea odată tu preferi să te instalezi în angoasă, orice motiv este suficient - faptul că nu te poți vedea în oglindă cu ochii închiși, că după ce sapi o groapă pămîntul înlăturat prisosește cînd vrei să astupi la loc groapa etc., sau chiar și lucruri mai mărunte: vaza din sticlă albă, bomboniera din colțul bufetului, pipa din scrumieră.” (*Ea are dreptate*). Cam acesta ar fi „subiectul romanului”.

Schițele care compun „romanul” acestei construcții umane coincid însă, cum spuneam, cu niște poeme în proză. Iustin Panța are un simț poetic rafinat, perceptibil numai discret. Aparent el vrea să explice tot, să detalieze orice ca pentru o înțelegere exactă; în realitate tronează însă o maximă plăcere a contemplării, a viziunii (uneori și onirică, așa cum se petrece în *Spălătoresele*).

În *Lucruri simple* poezia vine din definiția unei stări prin simbolul unei imagini. Chiar și gesturile, acțiunile, dialogurile, tot ce ar ține de specificul prozei, capătă totuși un fel de rotunjire statică, un soi de

împietrire prin care scena să devină un tablou simbolic oferit unei descifrări senzitive: „Ne plimbam pe marele bulevard cînd ni s-au înfrunțat privirile, cîte nu făceam ca să nu ne privim în ochi... dar iată că o singură clipă de neatenție... Eu am zîmbit stînjinită și mi-am tras pelerina pe umeri, se făcuse frig, el a spus «Numai lucrurile simple nu dezamăgesc niciodată», am simțit imediat că minte. Nu trebuia să vorbească, scena aceea a plimbării noastre pe bulevard, cu toate mașinile zgomotoase trecînd pe lîngă noi, avea un efect terapeutic, un pansament pus pe rană, trebuia să tacă, a vorbit și atunci mi s-a făcut brusc frică de el. A dispărut în minciuna lui ca într-un nisip mișcător unde ajungi întotdeauna prea tîrziu ca să-l mai poți salva pe cel scufundat acolo, mai vezi doar deasupra nisipului plutind un obiect de-al lui, pălăria de pildă și doar atît mai poți spune «acesta e locul».” (*Pe bulevard*).

Lucruri simple pare așadar un roman fragmentat în niște tablete cu un liric subtil, de poeme în proză. Un fel de vitraliu spart, în care cioburile păstrează latent memoria desenului, dar funcționează în primul rînd ca niște lentile prin care poți colora orice din jur. Iustin Panța apelează la o astfel de (de)construcție pentru a putea lăsa liber, în spatele ei, un spirit auctorial de cele mai multe ori meditativ și sentimental, uneori sentențios sau moralist, dar adunînd și atunci cam toate mărcile introvertitului visător. Într-adevăr astăzi sentimentalului îi trebuie curaj și multă inteligență a jocului.

Iustin Panța, *Lucruri simple sau echilibrul instabil*, Editura Euphorion, Colecția de poezie

Unde sînt dictaturile de altădată?

sau
Despre scenariu ca mare literatură

Una din marile cărți apărute în ultimul timp, una din cărțile mari românești - da există literatură de sertar! - Iată-l - care va intra în istoria literaturii noastre, definiție pentru acest sfîrșit de mileniu e volumul tipărit la editura Albatros care cuprinde 4 scenarii de Lucian Pintilie după *Colonia penitenciară* de Kafka, *Duelul* de A.P. Cehov, *De ce trag clopotele, Mitică?* și *Balanța* de Ion Băieșu.

Cele 4 scenarii semnate de Lucian Pintilie sînt o mostră de literatură născută printr-o *mise-en-scène* a marii literaturi create de alții. Cum se produce această regizare a palimpsestelor? Dacă ar fi fost doar talentul, scenariile puteau să alunece înspre calofilie și prestidigitatie. Numai că talentul e consolidat în cazul lui Lucian Pintilie, așa cum e armată o structură de rezistență de conștiința morală. Există o responsabilitate dramatică în scrierea acestor scenarii, o inteligență ofensivă și defensivă care se luptă permanent cu tot ce-ar putea transforma „strategia de supraviețuire” a unei comunități omenești aflată într-o condiție de catastrofe înlănțuite, de catastrofă continuă, într-un pact cu utopia supraviețuirii prin compromis.

Scenariul la *Colonia penitenciară* scris după Kafka aglomerează în apropierea unei mașini de tortură imagini care amestecă *tehnica* și microscopia privirii de film documentar - dictatura și victimizarea condiției umane sub microscop astronomic - cu visul explodînd în paroxismul coșmarului ce deviază brusc spre o zonă demențială, rece.

Michel Foucault care a scris două dintre cărțile de referință despre nebunie și spectacolul punitiv ar fi inclus cu siguranță *Colonia penitenciară* rescrisă de Lucian Pintilie într-o antologie circumscrisă acestor teme ținînd de istoria mentalităților și de victimizarea în masă a acestora.

Lucian Pintilie, 4 scenarii, Editura Albatros, 1992

CALENDAR

- 1. II. 1838 - s-a născut Nicu Gane (m. 1916)
- 1. II. 1912 - s-a născut Vasile Netea
- 1. II. 1922 - s-a născut I.M. Ștefan (m. 1992)
- 1. II. 1923 - s-a născut Lia Crișan
- 1. II. 1932 - s-a născut Anatolie Paniș
- 1. II. 1934 - s-a născut Nicolae Breban
- 1. II. 1936 - s-a născut Nicolae Motoc
- 1. II. 1945 - a murit Ion Șugariu (n. 1914)
- 1. II. 1949 - a murit N.D. Cocca (n. 1880)
- 2. II. 1868 - s-a născut C. Rădulescu-Motru (m. 1957)
- 2. II. 1913 - s-a născut Ion Gh. Pană
- 2. II. 1914 - s-a născut Nicolae Tatimir
- 2. II. 1928 - a apărut primul număr din *Bilete de papagal*; director Tudor Arghezi
- 3. II. 1828 - s-a născut Dora D'Istria (Elena Ghica - m. 1888)
- 3. II. 1921 - s-a născut Sergiu Filerot (m. 1985)
- 3. II. 1926 - s-a născut Tudor George (m. 1992)
- 3. II. 1954 - a murit Ionel Teodorescu (n. 1897)
- 3. II. 1938 - s-a născut Ana Mășlea-Chirilă (m. 1980)
- 3. II. 1944 - s-a născut Petre Anghel
- 4. II. 1809 - s-a născut Vasile Cărlova (m. 1831)
- 4. II. 1849 - a murit Costache Conachi (n. 1778)

Un ochi atroce vede și trăiește simultan condiția victimei și a călăului. Scrisul cu grapa morții e pe lîngă scrisul propriu-zis - execuția - un arabesc sinistru de vreme ce „trebuie să fie înconjurat de multe, multe ornamente; el trebuie să acopere trupul numai cu un brîu îngust; restul corpului este rezervat pentru înflorituri”.

Într-o antologie a eshatologiei în artă, scenariul acesta ar ocupa un loc unic și sînt sigură că tradus într-o limbă de circulație textul lui Lucian Pintilie ar declanșa o stufoasă exegeză. Practic fiecare rînd scris include o mulțime de sensuri, căci în pofida morbideții imaginilor, reacția lectorului e vitală, morală, generînd o rezistență dinamică în fața patologiei istoriei.

După fantasticul atroce din *Colonia penitenciară*, Lucian Pintilie trece în *Duelul* la o rescriere a stilului cehovian în care gheto-ul aparține inerției, unei năclăiri a impulsurilor, unei lenterii confuze, unei șovăiri incolore, unui miraj împietrit căci e torturat de o mare patetică, de o mare de parabolă către care stau ațintiți ochii unei utopii bolnave paradoxal de apatie. Locul construcției e luat de apatie. Scenariul lui Lucian Pintilie seamănă cu salamandra împietrită care nu mișcă, „turnată” în bronz în vreme ce gușa ei palpită doar, în același ritm. Cea mai mare dificultate e depășită. Trebuia sugerată starea de prostrăție cehoviană. Nu puteau lipsi bovarismul și perplexitatea inertă, acea febră mistică dizolvîndu-se în beție teatrală, cheltuindu-se în șampania retoricii. În *Duelul*, Lucian Pintilie realizează acea performanță de a crea un scenariu după Cehov folosindu-se de paradoxalitatea orientală pentru a aproxima sufletul slav. În *Duelul* e ca și cum (*als ob* ar spune filosoful) biografia personajelor ar fi simultan determinată de chemarea sirenelor și de catargul de care s-a legat Ulysse. De aici versatilitatea proiectului și a acțiunii, incapacitatea de a da vreun curs dorinței de schimbare. De aici înghetarea în proiect, cum ar spune Gabriel Liiceanu.

- 4. II. 1907 - s-a născut N. Ladmiss Andreescu
- 4. II. 1924 - s-a născut Gheorghe Dumbrăveanu (m. 1992)
- 4. II. 1931 - s-a născut Simion Mioc
- 4. II. 1954 - s-a născut Denisa Comănescu

- 5. II. 1916 - s-a născut Alexandru Baci
- 5. II. 1920 - s-a născut Irina Eliade
- 5. II. 1928 - s-a născut Hristu Căndrovescu
- 5. II. 1932 - s-a născut Virgil Ardeleanu
- 5. II. 1936 - s-a născut Ana Barbu
- 5. II. 1950 - s-a născut Tudor Vasiliu

- 6. II. 1803 - s-a născut Theodor Aaron (m. 1859)
- 6. II. 1891 - s-a născut Adrian Maniu (m. 1968)
- 6. II. 1908 - s-a născut Geo Bogza
- 6. II. 1916 - s-a născut Gabriel Tepelea
- 6. II. 1933 - s-a născut Sorin Holban

- 7. II. 1777 - s-a născut Dinicu Golescu (m. 1830)
- 7. II. 1932 - s-a născut Ion Acsan
- 7. II. 1932 - s-a născut Dan Hăuică
- 7. II. 1934 - s-a născut Florin Mugur (m. 1991)
- 7. II. 1936 - s-a născut Adela Popescu-Muntean

- 8. II. 1911 - s-a născut Liviu Deleanu (m. 1967)
- 8. II. 1978 - a murit Alexandru Al. Philippide (n. 1900)

În *De ce trag clopotele, Mitică?* Lucian Pintilie se prefacă c-ar asculta cuminte de vocea scriitorului pus în scenă (în scenariu). Cît de cuminte va fi fost această parafrază știm cu toții, dovadă reacțiile pe care le-au produs, la nivelul cenzurii, și scenariul și filmul. Textul care curge în celelalte scenarii e înlocuit acum de multe secvențe mimînd tehnicismul analitic ca să cîștige timp atît pentru schimbarea de măști, de roluri și travestiuri dar mai ales pentru a circumscrie fabula unei morale transcendente. Miza scenariului exploatează carnavalescul pentru a revela tragedia din qui-pro-quo, un qui-pro-quo salvator și vulnerabil pînă la conservarea și pierderea simțului de conservare a unui destin istoric și național. Căci așa cum ne mărturisește însuși Lucian Pintilie „chestiunea *number one* a filmului meu și dacă vreți a tuturor filmelor mele este strategia de supraviețuire a unei comunități omenești într-o condiție de catastrofe înlănțuite, de catastrofă perpetuă”. Apocalipsul domesticit și banalizat cu ajutorul celui bemol uriaș care este vodevilul, gagul, comicul de situații și bășcălia, tragicul turnat à rebours în comic apelează la un scut vulnerabil și invulnerabil, masca dintotdeauna. În scenariul *De ce trag clopotele, Mitică?* după Caragiale și în cel al *Balanței* după Ion Băieșu, tema de meditație pe care ne-o propune Lucian Pintilie privește relația dintre apocalipsă și normalitate, dintre stihial și banal, urmărită pînă la întrebarea-cheie: „cînd anume bășcălia - iresponsabilitatea asumată, spiritul macabru al umorului, de care noi, românii, sîntem atît de mîndri - încetează să mai fie un scut invulnerabil?”

Răspunsul la această întrebare nu se referă doar la actul estetic. Conștient de jocul identitate-mască prezent în realitate ca și în teatru, creatorul își construiește strategia de supraviețuire prin jonglarea alternativelor. Aceeași polivalență asigură vitalitatea comunității, ceea ce înseamnă că, în cazul românilor, masca umorului nu trebuie lăsată să le înlocuiască obrazul și nici să se transforme, oricît de strălucitoare ar fi, în foaie de aur pusă de cei din vechime pe chipul morților.

Oricît de contaminante, bășcălia și umorul pot pierde enorm în ostentativă lor exhibare. Pot pierde chiar totul. Masca strălucitoare a marii trîncăneli analizate de Mircea Iorgulescu în cartea sa despre Caragiale, incontinența bășcăliei devenită cronică pot să-l piardă pe cel ce încearcă să supraviețuiască astfel.

Lucian Pintilie nu se teme să salveze sublimul lăsînd să irumpă micimea, vulgaritatea, stridența și kitsch-ul pentru a-și construi *parodia sacra* din stilul lui carnavalesc. Dar parodia pentru el nu înseamnă a nu avea Dumnezeu. Rîsul și arta sînt forme care ne refac rezerva de oxigen pentru a ne păstra o sănătoasă conștiință morală și un loc liber, deci nu o carceră, în istorie.

Doina Uricariu

Revista de istorie și teorie

ULTIMUL număr pe 1992 al *Revistei de istorie și teorie literară* prezintă cel puțin două mari centre de greutate de secțiunea de *Poetică*, alcătuită din două articole despre postmodernism (Monica Spiridon și Randall Stevenson, profesor la Universitatea din Edinburgh) și o selecție de texte din ceea ce ar fi putut constitui o remarcabilă carte de exegeză caragialiană. E vorba de un volum pregătit prin anii 1981-1983 de un grup de tineri absolvenți (la vremea respectivă) de filologie, volum care pînă la urmă nu a mai apărut, parte din pricina indezirabilității lui Caragiale la momentul cu pricina, parte datorită gestului unora dintre autori de a părăsi țara. Dintre semnatarii de atunci au fost aleși pentru *Revista de istorie și teorie literară* Liviu Papadima, Rodica Zafiu, Adriana Ștefănescu și Călin Andrei Mihăilescu; motivele selecției sînt evident legate de o cît mai largă cuprindere a operei lui Caragiale. De altfel, întreg numărul revistei este dedicat sărbătoririi a 140

de ani de la naștere și 80 de la moartea lui Caragiale, prilej cu care scriitorul este abordat din cît mai diverse și mai numeroase perspective critice. Dacă insistăm însă asupra capitolului (special constituit și în revistă) conceput de autorii menționați, o facem pentru că neapărită cărții este cu siguranță o pierdere doar parțial recuperată prin soluția oferită în felul acesta. Cele patru articole selectate sînt excelente, vîdînd o luciditate critică pe care dezinvoltura plăcerii de a te implica în lectură o sporește și o face mai convingătoare. În pofida identității de vîrstă a autorilor (care de regulă nu rămîne fără urmări la nivelul demersului critic propriu-zis) există o benefică diversitate de metode și înțelegere în contextul acestor patru articole. Le e comună însă tuturor capacitatea de a construi un sistem totalizator, pertinent la scara macro-moleculară a operei, chiar dacă premisa este detaliul: un singur text sau un aspect din Caragiale. Coerența secțiunii alcătuită din aceste articole o constituie poate în primul rînd o opțiune de bibliografie comună tuturor (și anume cartea lui Florin Manolescu) dar de fapt - și ceea ce mi se pare foarte important - coerența pe cont propriu a fiecăruia dintre texte. Cei patru tineri autori concep un *homo*

„Souvenirs d'egotisme”

M-AM ÎNTREBAT de multe ori de ce scrisoarea Mariane Şora către Gabriel Liiceanu inclusă în *Epistolarul* apărut la Cartea Românească în 1987 este singura fără răspuns. Mai ales că fără răspuns mai rămăsese cel puţin una (scrisoarea lui Liiceanu către Petru Creţia), scrisă ulterior la insistenţele „prezentatorului şi îngrijitorului” ediţiei; pentru simetrie şi mai ales pentru realitatea „exerciţiilor de sinceritate” din *Epistolar*, scrisoarea Mariane Şora ar fi avut nevoie de răspuns.

Am pomenit de scrisoarea lui Petru Creţia deoarece aşa cum fostul maestru (sau doar profesor?) acuzat între timp de „pulverizare”, „impetus necontrolat” şi „încrămenit într-un „Ersatz de destin”, a refuzat - iniţial - să se justifice (scriind în mult-ceruta scrisoare despre categoria liricităţii şi dihotomia relaţie de cunoaştere/relaţie de simţire), Mariana Şora opune în scrisoarea proprie o forma mentis total străină şcolii de la Păltiniş. O forma mentis ce priveşte înglobant cultura, relaxat, fără teamă de influenţe şi declarat anti-sofistic.

De bună seamă, răspunsurile nu sînt doar epistolare şi publice; şi după cum *Jurnalul* şi *Epistolarul* pot fi o pledoarie pentru „viaţa întru idee”, volumul de memorii al Mariane Şora *O viaţă-n bucăţi* este o justificare a risipirii fecunde, dar şi inevitabile, după vorba lui Goethe „sensul vieţii este viaţa însăşi”. Justificare e poate cam mult spus, pentru că autoarea - ştiind bine „alternativa memorialistului: ori ești celebru, ori scrii despre persoane celebre” - narează sub pavăza reamintirii o bucată de istorie „văzută printr-un temperament”. Şi aici stă probabil - ca la Saint-Simon sau la Eugen Ionescu dintr-o perioadă timpurie a exaltării jurnalului - ineditul evocării unei ordini temporale ideale, modificată prin introducerea trecutului în arcele prezente, o existenţă simultană a amintirilor cu falsele amintiri.

Două sînt premisele fundamentale ale acestei rememorări ca „panaceu al neputinţei”: viaţa-n bucăţi şi marginalitatea. Iar corolarul lor: un „egotism”

Mariana Şora, *O viaţă-n bucăţi*, Cartea Românească, 1992.

care înseamnă mai multe lucruri, dar în primul rînd ţinerea căii de mijloc şi respectarea „adevărului întocmai”. Dacă viaţa-n bucăţi se traduce (pe plan individual) prin risipire, imposibilitatea alegerii unui singur drum, urmată de un mărturisit eşec literar („fiinţă incapabilă să nascocesc poveşti”), într-un plan mai vast înseamnă destinul istoric al generaţiei „să fie ciopîrtită, strivită, anihilată”. Şi mai ales al celor care au urmat, faţă de care generaţia Mariane Şora reprezintă într-adevăr „exemplare dintr-o specie dispărută”. Judecata istorică, valabilă în acest prim caz, este înlocuită de cea etică a acceptării marginalităţii într-o vreme de îngrozitoare crime şi atrocităţi. Dar din tocmă această marginalitate, văzută iniţial ca „prefigurare simbolică a ratării”, autoarea îşi extrage „îndatările de a împărtaşi cele cuprinse de privirea limpede”.

De fapt nu contează nici complexul, nici pretextul (care, retoric vorbind, fac un serviciu de captatio), nici (ne)importanţa culturală a figurilor evocate; contează doar rezultatul (ca întotdeauna); iar acesta este remarcabil.

Maniera stilistică este una sincronică, a concomitenţei evenimentelor şi personajelor din cei zece ani parizieni, totul într-o paradigmă a firescului - uitat astăzi în viaţă ca şi în scris - şi demonstrînd cu meticulozitate cum intră una în alta două povestiri, două portrete, sau cum se produce descărcarea electrică la întîlnirea lor. Procedul este următorul: pornind de la o mişcare în spaţiu (plecarea în altă ţară sau simpla schimbare de adresă) ori de la un eveniment cu rezonanţă personală (aniversarea din '39) şi relaţionînd acest amănunt cu altele anterioare, sau din viitor, se evocă concomitent nu doar întîmplări fără legătură pentru logica statică, ci chiar unele în pofida acesteia. Este acest sincronism interior aidoma manierei maiorului, care introducea o discuţie prin: „Au dete cu tunul, sau mi se pare? Şi fiindcă veni vorba de tun...” Da, dar trecută printr-o vastă cultură clasică şi modernă, literară şi filosofică, alături de o inefabilă ştiinţă a măsurii în scris.

Figurile - de la Eugen Ionescu şi soţia sa Rodica („Eugenii”), Noica, anti-trăiristul, Franz Erval (François Emmanuel), Mircea Vulcănescu, Nae

Ionescu sau Tudor Vianu, pînă la soţii Lambrino, Doru Imbroane şi flamanda Toty, japonezul Toru Kowai, sau memorabila „madame Barret” - moaşa din Grenoble - sînt evocate într-o mişcare ce cuprinde prezentul, trecutul şi viitorul mediate de întîmplări, rupturi, abisuri ale istoriei şi percepţii subiective ale autoarei; ample, dar oarecum ţinute în friu (prin discuţii cu cititorul şi periodică invocare a muzelor) sînt referirile la evoluţia personajelor, menţinute uneori în suspensie, după procedul din *Tristram Shandy*. Angoasa lui E. Ionescu, frica de întuneric şi duioşia pentru „fiinţele mici” prilejuiesc, prin opoziţie, descrierea ciudatei Toty (un fel de Peepkorn feminin, care pare - ca şi personajul lui Thomas Mann - bîntuit de obligaţia pasiunii); Toty introduce o serie de personaje, printre care pomenitul Franz Erval, viitor manager al vieţii literare pariziene, „stil al casei Gallimard”, care - nu uită să puncteze autoarea - nu şi-a pierdut nici în această ipostază accentul unguresc. Şi tot aşa, într-o concomitenţă studiată, dar şi într-o nouă selecţie ţinînd seama de mişcările orizontului interior propriu, ca şi de o amplificare „vingt ans après”.

Există ceva „foiletonistic” în aceste evocări, dincolo de suspansul explicit; despre ruptura cu „Eugenii”, după un panseu despre glorie - „coada cu care dracul mîngîie, biciuie sau desparte oamenii”, ni se spune doar „asta e altă poveste”; evocarea lui Doru Imbroane, făcută din perspectiva viitoarei sale sinucideri, este decriptată abia spre final; „Ultimul cuvînt” şi moartea lui Mircea Vulcănescu sînt pomenite pe acelaşi fir temporal, datorită întîlnirii la Paris cu familia Şora - prilej de amintire pentru autoare a vieţii universitare bucureştene abia părăsire. Concluzia trimite la un prezent mai mult decît actual: „nici pe atunci mediocrii şi insipizii nu lipseau din universitate”.

Sincronul Mariane Şora se plimbă pe o axă orizontală ce cuprinde intrarea, dar şi ieşirea din tunelul „cele de-a doua sinucideri a Europei” (cel de-al doilea război mondial), avînd la un pol evocarea istorică (prin scurte notiţe datate exact, sau relatări ca aceea din dimineaţa intrării nemţilor în Paris, cînd traversînd oraşul, Cioran „n-a întîlnit nici o pisică”, sau a lui Mihai

Mariana Şora

O viaţă-n bucăţi

Şora despre debarcarea aliaţilor); la celălalt pol se află tentaţia ficţiunii. Nu ştiu cum arată „avortoarele literare” despre care se vorbeşte la începutul memoriilor, dar nucleele narative existente în acestea şi mai ales subtilele legături dintre ele (vădit ţinînd de alt regim decît acela al „adevărului întocmai”) şi restul textului sînt ale unui profesionist al scrisului. Doar două exemple: o bizară trăsura mare, închisă ca un dric, trasă de un cal este văzută dimineaţa de-a rîndul, înaintea răsăritului soarelui, urcînd colina Sainte-ei Geneviève; singură autoarea (devenită brusc narator-personaj) aude şi vede acest cavou ambulant, condus de un fantomatic călăreţ; totul colaţionat cu legenda St.-ei Geneviève, patroana Parisului, povestită înainte; cea de-a doua este legată de tentaţia biografiei („viaţa şi faptele” lui Valeriu Marcu, rebelul eliminat din toate liceele din Bucureşti, apoi de la şcoli din Viena şi Zürich, anarhistul, prieten cu Lenin, în cele din urmă scriitor de succes în limba germană).

Şi în această permanentă tentaţie de a ficţionaliza realul stă farmecul, dar şi una dintre posibilele arce ale acestui gen hibrid şi ţinînd cel puţin istoric de romantism - memorialistic; şi anume paradoxul urmăririi unui adevăr personal (egotist-stendhalian) şi găsirea unei imagini multicolore (ca teza de seminar a autoarei la Mircea Vulcănescu) de cu totul alt rang. Poate cel artistic.

Simona Sora

literară

faber caragialensis (Liviu Papadima) prin care se experimentează limitele cunoaşterii (Rodica Zafiu), se vedeşte suficienţa lumii (Ariadna Ştefănescu) şi care, în cele din urmă este supus convertirilor (Călin Andrei Mihăilescu), de mentalitate şi de structură.

A ierarhiza valoric această revistă (integral foarte interesantă) e imposibil, însă prin forţa împrejurărilor am putea cel puţin stabili priorităţi. Acesta este şi motivul pentru care am remarcat de la bun început secţiunea de poetică, întrucît studiile despre postmodernism sînt, desigur, la mare căutare. Articolul Monicăi Spiridon - *Postmodernismul: o ecuaţie cu mai multe necunoscute* - scris cu supleţea binecunoscută - e în primul rînd o „defrişare” teoretico-terminologică, o prevenire (chiar ironică) asupra complexităţii chestiunii. Asta nu înseamnă că e lipsit de o latură propriu-zis utilă şi informativă, căci principala lui strategie este de a lămuri pe baza informaţiei corecte şi mai ales... la zi. Cît despre articolul profesorului Stevenson, caracterul său aplicat la proza britanică îi sporeşte evident aspectul informativ. Aşadar, e limpede, cred, că această revistă posedă întocmai formula ideală: actualitate şi sobrietate. (A.D.)

rînd informativ al acestei substanţiale acumulări de date privind grădinile şi unele domenii conexe, ai, încă de la primele pagini, convingerea că te afli în compania unui ghid bine documentat şi bucuri să împărtăşească şi altora ceea ce ştie. Aşa se face că trăim pe viu şi cu încîntare plimbarea prin oraşele italiene cu solemnele şi complicatele lor grădini, concepute, în mare parte, după scrierea celebră a lui Francesco Colonna „Hyperotomachia Poliphili” („Visul lui Poliphili”, datată 1499). Pe rînd, Florenţa, Roma, Neapole îşi desfăşoară farmecele grădinăreşti, cînd în ansambluri văzute ca din zbor de pasăre, cînd în detalii care nu pot decît să-l melancolizeze pe cititorul de azi, instalat la bloc. La fel se întîmplă atunci cînd parcurgem grădinile chinezeşti pline de metafore şi simboluri, dar şi de comodităţi terestre prevăzute cu un maxim respect şi o maximă indulgenţă pentru felurile slăbiciuni omeneşti. Merită în acest sens o atenţie specială pasajele consacrate Pavilionului, nelipsit în arta grădinii la chinezi. Nici grădinilor islamice nu le lipseşte grija diversificată pentru toate cele ale omului dispus şi în situaţia de a se bucura de viaţă. Ghidul

Arta grădinii de Viorica S. Constanţinescu, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1992.

Plimbare prin grădinile lumii

nostru face şi referiri judicioase la legăturile dintre viziunea grădinărească orientală şi pictură. Aici cred că ar fi fost bine venite cîteva precizări mai ample privitoare la ecoul picturii dar mai ales al gravurii japoneze în arta europeană de la sfîrşitul secolului XIX şi, indirect, asupra artei grădinilor la răscrucea de veac XX şi pînă spre anii primului război mondial. Astfel, grădina lui Monet putea sugera existenţa unui gen de grădină impresionistă, poate cu ceva reziduuri de influenţe extrem-orientale, dar profund originală, de autentică sensibilitate europeană la ceasul euforic şi optimist al zorilor modernismului. Bogat în date şi evocări este şi popasul în grădinile arabe din Andaluzia, prilej, pentru autoare, de reflecţii entuziaste asupra realizatorilor acestor creaţii artistice, cîntate de Victor Hugo, în timp ce, ne spune tot autoarea, uimindu-ne, desigur, că atunci cînd „cei mai mulţi romantici au ajuns în adevăratul Orient, au fost dezamăgiţi de mizeria, decadenţa, sărăcia, lipsa de poezie de acolo... Totuşi parcă din imaginile lui Delacroix, Ingres, Charles Gleyre, Decamps şi ale altor mici maeştri ai orientalismului de secol XIX, n-ar prea rezulta vreo dezamăgire vizuală.

Mai puţin familiarizat se arată ghidajul cu arta evului mediu occidental, franco-german. Este greu, la stadiul actual al cercetării istoriografice, să se mai vorbească în general despre „ideologia antinaturalistă şi antitraditională, ostilă naturii de viziune clasică a civilizaţiei medievale europene”. Ce facem cu splendorile sculpturilor gotice de la Chartres şi Notre-Dame de Paris? Iar pentru a reveni la grădini, putem neglija

peisajele grădinilor din „Les très riches heures du Duc de Berry” sau variatele şi subtilele repertorii de simboluri naturiste din „grădina paradisiacă” a lui Stephan Lochner? Acestea să fie semnele „incapacităţii miniaturiştilor de a ieşi din şablon”? Şabloane să fie grădinile evocate de tapiseriile medievale din zona Rinului inferior, de la Strasbourg şi Basel? Este vorba aici de o antropologie a grădinii care ar merita să fie luată în consideraţie, mai ales acum, cînd pretutindeni există, tot mai accentuată, tendinţa de a se reînnoa firul cu tradiţiile acestea, să le spunem umaniste, ale delectabilităţii grădinii. În acest sens, n-aş fi de acord cu afirmaţia autoarei că există „un context general al crizei artelor”, în care ar intra desigur şi grădina, sau că în secolul nostru „problemele estetice au pierdut treptat din importanţa lor în viaţa spirituală cotidiană, retrăgîndu-se într-un spaţiu elitist, în cel mai bun caz”. Nu cumva este tocmă invers? Oricum, un spaţiu ceva mai amplu acordat artei grădinii în secolul XIX şi XX, inclusiv celei româneşti, de la bătrînul Cîsmigiu (cum de a fost uitat?) şi parcul de la Sinaia ori de la Vatra Dornei, pînă la grădinile mănăstirilor noastre idilice de la Văratec şi Agapia ar fi fost binevenit, sub aspect antropologic comparativ. Propunînd cîteva adaosuri la capătul acestei călătorii pline de învătăminte şi fericite surprize, o fac, de presupus fiind că în posesia atîtor date şi impresii despre grădinile lumii, autoarea va mai fi tentată să se ocupe de ele.

Amelia Pavel

Călătoriile lui Gulliver

Prima traducere în limba română

TRADUCEREA de care ne vom ocupa datează din 1848 și aparține pictorului I.D.Negulici. Faptul poate părea lipsit de interes, pentru că activitatea traducătorilor a fost deosebit de intensă în secolul trecut la noi. S-a tradus literatură de toate genurile și de toate categoriile, fără ca alegerea textelor să fie întotdeauna justificată.

Negulici însă, în urma studiilor la Paris, a influenței unui renumit pedagog francez, Louis-Aimé Martin, și a preocupărilor în domeniul educației, elaborase un plan vast de traduceri în intenția de a oferi tinerei generații o orientare și o formație enciclopedică. El dorea să alcătuiască o colecție de traduceri de lucrări fundamentale din toate domeniile, intitulată: *Mică bibliotecă universală, religioasă, morală, literară, științifică etc. pentru educația omului de toate clasele și pentru ambe secsele mirene și eclesiastice începând de la vârsta copilăriei până la vârsta coaptă*. Planul apărea în „Curierul de ambe secse” în 1846, aproape în același timp cu un plan asemănător, dar mult mai vast, al lui Eliade cu care Negulici fusese o vreme prieten și colaborator, împărțând aceleași idealuri de luminare a poporului român. Negulici spunea despre biblioteca sa că nu face decât să o pregătească pe cea a lui Eliade: „...aceasta va fi ca o înaintă mergătoare spre a se putea folosi românul de aceea. Aceea are drept scop perfecția omului, aceasta are drept scop formarea junimei, formarea omului și tocmai aici este principala și înția noastră trebuință”.

Dar atât planul lui Eliade din care, din păcate, nu s-a realizat nimic, cât și cel al lui Negulici, parțial înfăptuit, rămân valoroase fie și numai ca elaborări teoretice pentru că dovedesc conștiința necesității asimilării valorilor universale ca o condiție principală a intrării în circuitul de valori universale. Problema accesibilității era rezolvată prin elaborarea acestor vaste programe de traduceri care se constituiau în același timp și într-o replică la protestul vehement al aricolului program din *Dacia literară* împotriva „traducțiunilor”. Latura formativă menită să acționeze asupra individului era dublată, în concepția acestor doi oameni de cultură, de un efect direct asupra limbii.

Negulici alcătuiase și publicase încă din 1847 un *Vocabular românesc* care cuprindea în special neologisme, aceasta tocmai în intenția, după cum mărturisea el, de „a facilita înțelesul cărților ce se tipăresc astăzi într-o limbă curată și radicală”. Firește că *Vocabularul* făcea parte tot din colecția „Micii biblioteci universale”.

Călătoriile lui Gulliver erau incluse la secția de Belle-littere,

subsecția critică, împreună cu *Dracul șchiop* și *Gil Blas* de Lesage, *Măgarul de aur* de Apuleius, *Dracul înamorat* de Cazotte și *Don Quișotu* de Cervantes, clasificarea dovedind o lectură matură a operei lui Swift, receptarea ei ca pledoarie, chiar dacă pesimistă, pentru păstrarea măsurii și a echilibrului în toate, excesele, în indiferent ce domeniu, ducând la aberații, disproporții, la absurd și chiar la negarea naturii umane. Pe lângă caracterul instructiv și moralizator, scrierea lui Swift oferea și avantajul imitării stilului științific, deci justifica folosirea de către traducător a unor termeni noi, din domeniul științei.

Foaia de titlu a ediției este concepută astfel: „*Călătoriile lui Gulliver în țere depărtate*” dela Swift. Traduse de I.D.Negulici și confruntate cu originalul engles prin ajutorul lui E. Angelescu. Ediție ilustrată tot de traducătoru. Dacă nu a tradus direct din engleză, așa cum reiese din foaia de titlu, negreșit că Negulici a folosit o versiune franceză. Sîntem înclinați să credem că e vorba de cea din 1838, ilustrată de Grandville, și care este de fapt prima traducere integrală și neadaptată în franceză a operei lui Swift. Versiunea contemporană cu originalul era făcută de abatele Desfontaines, și reprezenta mai mult o adaptare a operei lui Swift, considerată atunci drept prea îndrăzneată. Grandville adăugase chiar un capitol, la sfîrșitul *Călătoriei în Liliput*, capitol care, imitînd stilul lui Swift, completa informațiile referitoare la sistemul de învățămînt în prima țară descrisă de Gulliver. Capitolul e păstrat și în ediția din 1838, Negulici îl preia și el pentru că e în deplin acord cu preocupările sale în domeniul educației. În afară de influențele franceze ce se simt în versiunea lui Negulici, un alt argument care ne îndreptățește să credem că a folosit textul din 1838, este și acela oferit de ilustrații: deși le prezentase drept originale, el nu făcuse decât să le preia pe cele ale lui Grandville. Importante rămîn însă includerea operei lui Swift în planul bibliotecii enciclopedice și traducerea în sine.

Textul a fost tipărit cu alfabet de tranziție, iar titlurile de capitole cu alfabet latin.

În ansamblu, traducerea lui Negulici respectă cu fidelitate originalul, e firească și conformă în același timp principiilor enunțate de a îmbogăți limba română, fără a fi ostentativ însă și fără a nesocoti resursele vechi și populare ale ei.

IATĂ de pildă un fragment din ultimul capitol al *Călătoriilor lui Gulliver*, pe care îl vom analiza din punct de vedere al vocabularului folosit:

„Așa, bunule cititor, Ț-am dat istoria adevărată a călătoriilor mele de șaisprezece ani și ceva mai mult de șapte lune; și, în această operă m-am ținut totdeauna mai mult de adevăr decât de amănunte. Aș fi putut poate, și eu, ca mulți alții, să te înminunex prin narații extraordinare și neadevurate; dar am preferit mai bine să mă țin de

adevăruri positive și de forma de stil cea mai simplă, pentru că Ținta mea principală era de a te instrui, iar nu de a te desfăta. Ne este prea facil nouă ăstora călători prin țere depărtate și foarte rar vizitate de Angli sau de alți Europeni, de a descrie animale minunate de mare și de uscat. Cu toate acestea, adevăratul scop al unui scriitor de călătorii ar trebui totdeauna să fie de a face pe om mai bun și mai înțelept, și de a-i perfecționa inteligența atît prin relele cît și prin bunele exemple trase din ceea ce va fi observat prin alte țere”.

Negulici cumpănește cantitatea de expresii și cuvinte noi pe care le preia din engleză și franceză și le amestecă foarte plăcut cu vorbele vechi, populare (zice: „Ținta mea principală era de a te instrui, iar nu de a te desfăta...” sau „să te înminunex cu narații extraordinare”) pentru a reda stilul de notație exactă folosit de Gulliver, stil ce aparține totuși unui om mediu cultivat și care nu este decât un amator în ale științei.

Se poate întocmi o listă a neologismelor folosite în fragmentul citat și pe care Negulici le inclusese deja în Vocabularul său.

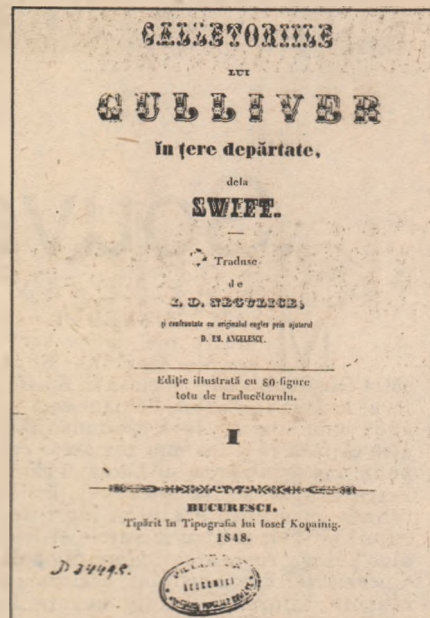
Să vedem mai înainte însă, ce versiune ne oferă un traducător contemporan: Leon Levițchi, 1956 (traducerea lui continuă încă să se reediteze, fără modificări).

„Și așa, dragul meu cititor, Ț-am înșirat întocmai povestirea călătoriilor pe care le-am făcut în răstimp de șaisprezece ani și mai bine de șapte luni, străduindu-mă nu atît să folosesc cuvinte meșteșugite, cît să spun adevărul. Ca atîtia alții și eu aș fi putut să te uluiesc cu povești ciudate și greu de crezut, dar am socotit că e mai bine să le spun lucrurilor pe nume în chipul și stilul cel mai simplu cu putință, căci țelul meu a fost să te învîț și nu să te distrez.

Nimic mai lesne pentru noi care călătorim prin țări îndepărtate, arareori străbătute de englezi sau alți europeni, decât să descriem animale minunate ce trăiesc în apă sau pe pămînt. Dar Ținta călătorului ar trebui să fie de a-i face pe cititori mai înțelepți și mai buni, de a le îmbogăți mintea cu ajutorul pildelor rele și bune culese de el prin cele țări”.

Pentru că ne separă mai mult de două sute de ani de la apariția operei lui Swift care își definește clar timpul acțiunii și condiția personajului, traducătorul contemporan se vede silit de a masca distanța dintre cele două texte dînd o tentă arhaică limbii, pe care o folosește, demodînd-o, evitînd neologismele și cultivînd perifriza: Să comparăm neologismele folosite de Negulici cu echivalentele lor vechi, populare sau perifrastice alese de Levițchi:

1. ornament - cuvinte meșteșugite
- 2,3. narație extraordinară - poveste ciudată
4. am preferat - am socotit că e mai bine
5. adevăr pozitiv - să spun lucrurilor pe nume

6. instrui - învăța
7. facil - lesne
8. descrie - descrie
- 9,10. perfecționa inteligența - îmbogăți mintea
11. exemple - pilde
12. observa (ceea ce va fi observat) - pilde culese prin cele țări
13. formarea lui „neadevărat” după modelul „improbable” (Levițchi alege „greu de crezut”).

În afară de „narație”, pe care l-a preluat numai limbajul criticii literare (narațiune) și de „facil”, pe care îl folosim astăzi cu alt sens, în rest toate „cuvintele noi” din traducerea lui Negulici au intrat astăzi în uzul curent.

Ar fi fost desigur interesant să analizăm și o versiune intermediară, să zicem de la începutul secolului, dar un asemenea text nu există. După Negulici, nimeni nu a mai tradus integral și neadaptat textul *Călătoriilor lui Gulliver* timp de o sută de ani, pînă la Vera Călin, în 1947. Nu am supus atenției și versiunea ei pentru că nu este relevantă din punct de vedere al demonstrației noastre. Și la ea se remarcă aceeași tendință de valorificare a resurselor vechi ale limbii. Stilistic însă, traducerea lui Levițchi e mai izbutită.

La interval de o sută de ani constatăm, datorită analizei mecanismului traducerii, existența a două tendințe opuse ce se manifestă în cadrul limbii: prima, cea teoretizată de Eliade și atît de echilibrat aplicată de Negulici, de a îmbogăți sistematic limba română, și a doua, cea care se manifestă acum, într-o epocă de mare avînt științific și tehnic, dintr-o epocă ce jonglează cu noțiunile abstracte, aceea de a valorifica limba veche, de a folosi cuvinte și expresii ieșite din uzul curent. Sigur că aceasta în limitele în care textul-sursă o permite, ca în cazul de față.

În concluzie, avansăm ipoteza că, extinzînd acest tip de analiză la un corpus mai vast de traduceri (în special din secolul al XIX-lea), s-ar putea trage concluzii mult mai edificatoare și mult mai rapide atît în ceea ce privește nivelul receptării cît și acela al evoluției limbii. În acest sens, este mai profitabilă comparația a două sau mai multe variante de traduceri ale unui unic text-sursă decât comparația textelor originale din epoci diferite. Pentru lingvist, o examinare atentă a traducerilor din secolul trecut ar putea duce la determinarea precisă a intrării unui anumit termen în limba română, la stabilirea momentului cînd a fost acceptat și aceasta mai ales în condițiile în care astfel de date sînt absente din dicționarele de care dispune limba română pînă acum.

Marina Vazaca

Istoricul Vlad Georgescu

C ÎND l-am cunoscut, prin anii șaptezeci, Vlad Georgescu era, printre colegii săi de generație, (s-a născut în 1937) un istoric cu prestigiu cucerit prin merite științifice. Cartea sa *Political Ideas and the Enlightenment in the Rumanian Principities, 1750-1831*, apărută la o editură americană de renume, îl impusese în cercurile savante din străinătate. Mi-a făcut onoarea de a-mi dăruia cartea cu o colegială dedicație, convorbind apoi de numeroase ori. Apoi, pe la mijlocul acestui deceniu șaptezeci, s-a produs răsunătoarea lui disidență politică, a fost silit să se exileze în 1977 și, după câțiva ani, a ajuns director al secției române a postului de radio „Europa liberă”. Ani de zile i-am ascultat comentariul săptămânal și emisiunile pe care le alcătuiam. N-aș spune că avea vocație de gazetar. Dar rigoarea analistului conferea substanță comentariilor și emisiunilor sale, asigurându-le - prin obiectivitate și o remarcată altitudine intelectuală - chiar atractivitate. L-a lovit, spre regretul tuturor asultătorilor și colegilor săi, boala care nu iartă, murind, în 1988, la 51 de ani. Destinul i-a fost atât de vrăjmas încât nu i-a îngăduit măcar să apuce prăbușirea comunismului în țara sa, pe care el, de altfel, o prevăzuse. Spre lauda lui Vlad Georgescu, gazetăria nu l-a acaparat până a-l înfrânge pe istoric. Și-a continuat cercetările. În 1982 a scris, pur și simplu, o istorie a românilor (unele capitole și paragrafe au fost citite la „Europa liberă”) care, în 1984, a apărut, în limba în care fusese scrisă - româna - sub egida Academiei Româno-Americane de Științe și Arte din SUA, cunoscută și o nouă ediție, revăzută și adăugită, la Ed. Ion Dumitru din Germania. Această a doua ediție a fost reeditată de Editura Humanitas în 1992. Am voit mai demult să o comentez și mărturisesc regretul de a nu fi făcut la vreme. Pentru că, mi se pare, cartea nu se bucură de audiență și stima meritată.

A scrie o istorie a românilor la 47 de ani pare, nu știu de ce, azi, un act temerar. Au fost uitate performanțele înaintașilor. Xenopol a publicat primul volum din istoria sa în 1888, la 34 de ani, (încheind-o la 46 de ani cu al gaselele volum). N. Iorga avea numai 34 de ani când, în 1905, a publicat, la Gotha, o celebră istorie a poporului său. Iar C.C. Giurescu avea numai 34 de ani la apariția primului volum (1935) din istoria sa. Temeritatea e, deci, de fapt, un act firesc în creație și trebuie consemnat ca atare. Ar trebui să renunțăm a privi, vorba celebră a prietenului Mircea Iorgulescu, firescul ca excepție. Temeritatea regretatului Vlad Georgescu stă altundeva. Ea se află, negreșit, în modalitatea conceperii acestei cărți. E o istorie a întregului traiect al evoluției poporului român care alege o altă modalitate de tratare a materiei. Ea își propune - și izbutește remarcabil - să ofere cititorilor liniile de forță ale diverselor perioade istorice, studiate în segmentele sale esențiale, de la cel politic, la cel economic, militar, cultural, civilizatoriu, neuitând niciodată să evidențieze ceea ce are caracteristic (diferența specifică) fiecare perioadă istorică. S-ar putea crede că această modalitate a fost adoptată pentru că autorul și-a propus să scrie un compendiu de istorie și a fost nevoit să găsească acele căi practice pentru a ajunge la rezultatul dorit. Nu e, mă grăbesc să spun, deloc așa. S-au publicat, în

ultimul sfert de veac, câteva compendii de istorie (Andrei Oțetea, Giurescu tatăl și fiul, Miron Constantinescu) și, în toate acestea, se respectă modalitatea clasică de tratare (pentru perioada medievală și până spre 1848, cu paragrafe, separate, pentru domnitorii mai importanți etc.). Vlad Georgescu a optat decis pentru o modalitate modernă de analiză și prezentare a materialului istoric, dovedind o invidiabilă putere de sinteză și de stăpânire, aș spune suverană, a obiectului de studiu. Aici, sînt sigur, trebuie căutat cel dintîi merit științific al lucrării pe care o comentez. Iar cel de-al doilea merit se află în rigoarea care stăpînește examenul analitic. Autorul analizează și prezintă istoria românilor cumpănit, evitînd excesele de orice fel, găsind mereu tonul potrivit și caracterizările judicioase. Într-o vreme cînd ceașismul transformase istoriografia într-un teritoriu al imprevizibilului și excesul diminuării sau extazierii unor perioade sau personalități devenise regulă generală, cumpănirea riguroasă a lui Vlad Georgescu în tratarea istoriei noastre capătă o implicită și chiar explicită valoare de exemplaritate efectiv tonifiantă.

PERIOADA veche a istoriei noastre devenise, cum se știe, în ultimele decenii, izvorul unor ridicole mistificări, fie prin excesul dacotracismului sau prin excluderea componentei slave. Autorul nostru reinstalează lucrurile pe făgașul adevărului. După ce prezintă procesul complicat al romanizării Daciei, se insistă asupra faptului că începînd cu secolul al VI-lea se intră în a doua etapă a formării poporului român prin asimilarea masei slave revărsate aici printre proto-români, în așa fel încît prin secolele IX-X „se poate vorbi de un popor român definitiv constituit”. Și: „Poporul român este rezultatul unui îndelung proces de etnogeneză, început cu romanizarea dacilor, încheiat cu românizarea slavilor; el s-a desfășurat pe o întinsă arie geografică, atât la nordul cît și la sudul Dunării, unitar pînă la căderea imperiului (602), urmînd apoi direcții diferite; ramura nordică a evoluat spre ceea ce alcătuiește astăzi poporul român, în timp ce ramura sudică, împinsă de slavi spre vestul peninsulei Balcanice, a dat naștere aromânilor, vlahilor balcanici”. Aceeași privire lucidă o aflăm și în prezentarea procesului formării limbii române și a așezării ungurilor, la sfîrșitul secolului al IX-lea în Panonia, întîmpinînd existența, în ceea ce se numea Transilvania, a trei voievodate (Menumorut, Glad, Gelu). Cu aceeași decizie Vlad

Georgescu răspunde (în cadrul capitolului „Evul de mijloc. Secolele XIV-1716”) pozitiv și întrebării dacă a existat un feudalism românesc. „Un feudalism desigur diluat, periferic, conviețuind cu numeroase alte elemente de esență nefeudală, cum ar fi circulația monetară sau existența unei puteri centrale absolute, dar totuși feudalism”. Tot aici se oferă o explicație rezonabilă chestiunii afît de controversate (ne amintim polemica, din primul deceniu al veacului nostru, dintre Radu Rosetti și Gh. Panu) în legătură cu procesul de formare a domeniului feudal. Autorul consideră că explicația cea mai plauzibilă e însușirea, prin intrusiune, a proprietăților obștei colective țărănești, de către elemente feudalizate. Apoi țărani au fost siliți să dea zeciuială proprietarului, legați fiind de glie, prin șerbire (autorul nu se sfiește să reamintească de faptul că Mihai Viteazul a emis, în 1595, o decizie privind legarea țăranilor de glie). Importantă e și precizarea de că principatele române au avut și păstrat, încă de la întemeiere, ca formă de guvernămînt, statutul de domnii absolute. E aici un răspuns polemic implicit idilicelor teorii despre epoca de mijloc ca o perioadă de armonioasă conviețuire dintre domnitor, boieri și țărani. În sfîrșit, se insistă cît și cum se cuvine că „feudalizarea societății ardeleni a dus la maghiarizarea treptată a nobililor români, a cnejilor din Hațeg și a voievozilor maramureșeni de pildă, care-și pierd etnia pînă în veacul al XV-lea, lipsindu-și poporul de o clasă politică conducătoare”, care avea să ducă la negarea recunoașterii drepturilor politice ale populației românești, mereu totuși majoritară, pînă s-a ajuns la situația creării a acelei Unio Trium Nationum (1437) dintre maghiari, sași și secui și neadmiterii religiei ortodoxe a românilor decît ca religie tolerată. Așa se și explică procesul unirii clerului român ortodox cu Roma (1697-1701) ca soluție instituțională de ieșire din starea de tolerare, folosindu-se interesul Austriei de a întări catolicismul față de religiile protestante. Unirea cu Roma, prin intermediul Vienei (cele două diplome leopoldine din 1699, 1701), adică adoptarea religiei catolice de către o parte a clerului român ortodox și a enoriașilor săi „în ciuda hainei sale religioase... a fost în primul rînd o acțiune politică”. Să trecem peste timp pentru a arăta că, după ce identifică în slavonism „o cauză de regres cultural”, în ciuda știutelor realizări de valoare, autorul se oprește la epoca fanariotă. Această perioadă, care a durat între 1716-1831 (deci peste un veac), nu este, cum se obișnuia odinioară,

înnegrită și așezată sub semnul negativismului absolut. Iată o definiție care trebuie reținută: „Fanariotii au fost nu numai greci, dar și români, albanezi, bulgari; fanariotismul a fost o structură socială, politică și de cultură în care se puteau integra toți cei dornici să accepte și să respecte un anume sistem de valori, bazat pe ortodoxismul conservator, pe tradiționalism antioccidental și pe respectarea legăturii de credință față de Poartă”. Sînt relevante, apoi, elemente ale despotismului luminat din epoca fanariotă, cu acele măsuri reformatoare binevenite (reforma lui Mavrocordat, codul Calimach, legiuirea lui Caragea).

Un alt mare capitol („Vremea Renașterii” - 1831-1918) înfățișează, în liniamente esențiale, procesul modernizării țării spre o civilizație europeană de tip apusean. Totul e, și în acest capitol, exact și drept. Apar, cu silueta bine conturată, și viața politică a acestui aproape un secol, cu nedreapta legiuire electorală în funcție de avere, în care dreptul de vot direct nu avea decît 1,9% din totalul populației țării, și cea economică marcată de grava disparitate din structura proprietății rurale în regat și Transilvania, cu racila analfabetismului („40% din populația Transilvaniei, 60% din cea a regatului, 60% din cea a Bucovinei, 94% din basarabeni nu știau scrie sau citi” în 1914), înflorirea în planul culturii și judicioasa atitudine în anii neutralității, catastrofa războiului și norocul mare (datorită prăbușirii celor două imperii vecine) al întregirii țării în hotarele ei istorice. E păcat că n-am spațiu pentru a mă opri mai pe îndelete pe marginea capitolului „De la România mare la democrația populară (1918-1947)”. Foarte bune sînt aici paragrafele despre dictatura regală, cel despre statul național legionar și cel despre dictatura militară antonesciană. Lui Antonescu i se reproșează că a împins țara în război dincolo de Nistru și iluziile păguboase în tratativele cu puterile Națiunilor Unite, încît, întrebîndu-se dacă mareșalul va rămîne în istorie ca o figură asemănătoare lui Hăcha (cel ce a îngenuncheat Cehoslovacia ciopîrșită lui Hitler) sau Mannerheim (apărătorul Finlandei în lupta cu sovieticii invadatori dar refuzînd lucid insistența Germaniei hitleriste de a i se alătura în război) conchide: „rezultatele cîrmuirii sale seamănă totuși mai mult cu cele ale lui Hăcha decît cu cele ale lui Mannerheim”. De mare interes se dovedesc ultimele capitole ale cărții „Comunismul în România - 1948-1965”. E, poate, probabil, aici cea mai revelatoare sinteză în istoriografia despre ultimele patru decenii din viața țării. Sigur că în carte apar și unele denivelări, erorile de date nu lipsesc, pentru epoca modernă și contemporană iar autorul e vădit stîmjenit atunci cînd reconstituie tabloul cultural-literar de după 1900, lacunele impunîndu-se avizutului.

Să regretăm mult o dată în plus prematura dispariție a unui istoric de mare clasă care ne-a lăsat două cărți remarcabile.

Premiul național de poezie „Mihai Eminescu”

• LUNA ianuarie a acestui an a fost bogată în evenimente literare dintre care unele au fost menționate și de revista noastră: aniversarea poetei Ileana Mălăncioiu și a prozatorului Mircea Horia Simionescu cărora ni s-a părut că a venit momentul să le citim din nou cărțile și, firește, 15 ianuarie, dată a cărei semnificație am încercat s-o privim în toată complexitatea ei. Tot în 15 ianuarie a mai avut loc un eveniment literar - pe care nu l-am consemnat atunci - dar a cărui însemnătate face ca readucerea lui în memorie să fie oricînd binevenită: decernarea PREMIULUI NAȚIONAL DE POEZIE „MIHAI EMINESCU” pe anul 1992 poetului Gellu Naum, pentru întreaga sa operă.

Înființat anul trecut, premiul, acordat de Primăria Municipiului Botoșani este, la ora actuală, unul dintre cele mai importante în poezie. Din juriu au făcut parte criticii: Florin Manolescu, Mircea Martin, Marian Papahagi, Laurențiu Ulici și Cornel Ungureanu.

Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini pînă în prezent*. Ediția a III-a. Editura Humanitas, 1992.

Redacția noastră a adresat câtorva prozatori invitația de a scrie scurte povestiri pe o temă dată, aceea care dă titlul acestor pagini. Tentativ de ideea competiției, ei au răspuns, cu textele de mai jos. Rămâne ca cititorii să aprecieze care din schițe e cea mai reușită.

Ioana PÂRVULESCU

Coincidențe

ZICE Radu:

Pe 25 martie, Buna Vestire, Curtea de Casație și, firește, Judecătoria erau, slavă Domnului, închise. Va să zică vineri. Sîmbătă era fără importanță, urmau Florile, tot sărbătoare și, în plus, ziua Florichii, cea mai bună nevestă și gospodină, zice Radu și-și îngroșă vocea ironic. Mitică Tăutu a pleschit desigur, plin de mulțumire: urmau trei zile liniștite. În aceeași zi cu Florile și ziua Florichii se făceau patru ani de la Unirea Basarabiei cu „patria mamă”, zice Radu cum se și zice, păcat doar că sărbătorile se buluceau toate într-o duminică. Nu-i nimic, bine că a scăpat el, Mitică Tăutu, nevătămat din al mai mare război - așa își închipuia el, zice Radu - nu, Florico, tu ce zici, să te fi lăsat vîdancă la anii tăi și eu să mă prăpădesc la un pașunu de ani, cît aveam atunci, ce zici? zice Radu că zicea Mitică. Și Mitică se uita drăgăstos la Florica. Cu spatele la el, Florica nu zicea nimic, era atentă la fiertura de pe sobă, mai strecură doar o surcică, să fie focul domol, cum trebuia la început.

Mitică, zice Radu că îl lăuda Florica, era un bărbat chibzuit, cam gîlceviator cînd venea obosit, da priceput la toate. Pusese și 500 de lei deoparte pentru instalarea telefonului. Avea doi băieți buni, pe Mitică, botezat după Mitică, ursuz, cu minte iscoditoare și cu drag de carte, (acum făcea Seminarul de popi) și pe Florin, botezat după Florica fiindcă îi semăna mai mult ei. Un singur lucru o necăjea pe Florica: chelia rotundă din creștetul lui Mitică, chelie care se lăbărta de la o zi la alta ca o lună. Florica nu avea timp să-l asculte pe bărbatul ei. Tocmai cumpărase de la Parfumeria Mercur a lui Manole Aizic și Simion Moscovitz, cea mai nouă pomadă împotriva căderii părului și pusese tîngirea pe foc, cu nițică apă. Apoi, la foc ceva mai iute 25 dramuri de unt de cacao și douășpe de ulei de migdale, silabina Florica. Cînd pomada a fost pe jumătate răcită a mai pus tanin, chinină dizolvată în apă de Colonie și balsam peruvian, dar a pus din toate ceva mai mult, ca să fie sigură. Am rețeta exactă,

Răzvan PETRESCU

Banchetul

ERAM acolo. Nedormit de două zile, speriat, mirosind a sîmbătă, începusem deja să am o senzație de plutire, deși nimeni de la noi din sat n-a plutit vreodată. Uneori îmi priveam automatul rusesc, frumos, bine uns, strălucind în lumina neonului și aruncînd chiar, la răstimpuri, reflexe albastrii. Alteori îmi priveam bocancii. Prin dreptul ochilor îmi mai treceau flăcări mici, aparent inofensive, zgomote țiuitoare ori leneș coborînd cu parașute albe, demodate, caporali, fete în pufoaice, generali, reporteri, funcționari alergînd neliniștiți în patru labe și dînd o furnică. Mișcarea era neconținută, zbieretele aveau din fericire scurte pauze adînci. Casca mă enerva cel mai mult, era tare, așadar improprie pentru cineva obișnuit cu căciula, melancolia, boii și cîmpul. Trebuia s-o port, se trăgea continuu, de jur împrejur, geamurile zburau sparte în minuscule ploi de cristal ca atunci cînd venea tata beat acasă, cădea și tencuiala, îmi era imposibil să mă concentrez, să mă gîndesc de pildă la logodnica mea care în acele momente probabil se uita la televizor și ronțăia semințe de floarea soarelui, negre. Apărăm televiziunea. Locotenentul trecea din oră în oră pe la fiecare post și zîmbea din ce în ce mai timp. Uneori ne adunam cîte doi, trei și fumam o țigară, schimbam opinii, căscam, cînd credeți că se va termina porcăria asta, dom'le, par prea mulți, au și elicopter, în schimb eu nu mai am cartușe, ia de-aici, la etajul patru s-a terminat, totul e bine, n-a mai rămas nimeni, ce zici de Napoleon, a găsit la toaletă scris pe perete cu zece centimetri deasupra găurii un proverb latin, *În toate lucrurile trebuie să avem în vedere sfîrșitul*, ca să fie împușcat cinci minute mai tîrziu, o mai trăi, nu cred, cu burta ferfenită nici n-ar mai avea rost, săracu', chiar, mi-e o foame de înnebunesc, păi, bine, nenică, ăștia ne țin numai pe biscuiți și apă de la robinet ca să le

apărăm șandramaua și, vrei să spui obiectivul, mă rog, sper că nu dorești acu' un grătar și o sticlă cu bere, n-au de unde să ne dea, toată lumea suferă, flămînzește, e revoluție, ce dracu', și noi sîntem în prima linie, de n-ai avea diaree aș fi mîndru, bravo, de ouăle noastre depinde totul, că dacă pun mina ăștia pe antenă n-o să mai vezi în viața ta alte emisiuni în afara celor consacrate execuțiilor la zid, de n-ai inventa din nou ghilotina, că imaginație au, uite-i cum trag la fix și se ascund în tufișuri, pe Pardaian l-au decalotat cînd își scoasea casca, bine că măcar obiectu' a rămas întreg ca să-l dea magazionerul altuia, are lunetă, asta e, de-aia cu raze roșii de te vede-n beznă și cînd te scobești în nas, ce limbaj mai e și ăștia, cînd ne privește o lume-ntr-oagă la televizor, de ce nu bagă blindatele peste ei, să-i isprăvească, nu se poate, c-au luat ostateci și-au otrăvit apa, extraordinar ce foame mi-e. Și frică.

Teroriștii atacau în valuri. Ni se spusese că sînt peste tot, intrau și ieșeau din clădire fără să-i observăm, mișunau prin studiouri, mascați, pe coridoare, în lifturi, omorîndu-ne pe furiș cu pistolul, cu grenade. Săream în toate părțile, trăgeam cîteva rafale în vreo ușă sau dulap metalic suspect, ne pitulam, transpirînd, alunecam pe dale, pe sînge, pe apă minerală.

Un infern asurzitor, transmis în direct.

Pe ecran apăreau crainici obosiți, infometati, care spuneau că rezistăm împreună, printre explozii și violenții, mîncarea și muniția fiind pe sfîrșite. Pe la două noaptea l-am văzut pe locotenent cărat pe o targă improvizată de doi infirmieri roz. Îi lipsea piciorul drept. Cum în acel moment începuse o răpăială intensă pe pervazul ferestrei de unde se presupunea că supraveghez curtea interioară, mi-am părăsit postul fugind pe scări pînă la etajul patru. M-am aruncat sub o nișă, după care cred c-am ațipit o oră, nu înainte însă de a-mi

INTOXIC

zice Radu, noroc că mie nu-mi trebuie. Ce-o fi făcut Mitică, săracul, cu pomada, o fi crezut că trebuie s-o-nghită, se-ntreabă Radu, oricum n-a mai apucat să-i vadă rezultatul că a doua zi a murit și i-a crescut barba, dar tot chel a rămas. Înainte să-și dea sufletul se umpluse de buburuze roșii, amestecate cu buburuze vineții. Era vineri, ziua 25, luna martie, anul 1922. La înmormîntare au venit toți lucrătorii de la Curtea de Casație și domnul judecător Strătilă, rudă de departe cu răposatul.

Martă, 13 august, Mitică D-tru Tăutu, fiul cel mare al lui Mitică intoxicatul - unchiul tatălui meu, zice Radu, își procurase cîteva cărți de la Cartea Românească, cu gînd să-i vină vreo idee pentru slujba de joi, Adormirea Maicii Domnului, zi mare, mai ales că și pe coana preoteasă o chema Maria. Se decise pentru *Poezii basarabeni și Esopeia*, tot cîte 10 lei, nădejdea și-o punea însă în *Clopotele de la Talpalari*, un șir de nuvele religioase de V. Romanescu. Renunțase fără șovăială la volumul lui Neculai Pora, premiat de Societatea Scriitorilor Români. La masă erau bucate de post, că ținea posturile, zice Radu, nu ca alții, Doamne iartă-i, zicea preotul, iar Maria abia ciugulea, că nu-i era bine. Au vorbit, zice Radu, despre expoziția românească de-acum trei veri ('37, zice Radu), de la Paris unde Mitică sfințise, se zgîse și se veselise cu ceilalți. Încă în aceeași seară, 13 august '40, lui Mitică D.Tăutu îi apărură ca și tatălui său buburuze roșii și buburuze

vineții. Se intoxicase cu ciuperci, da, muri împăcat și bucuros că părăsește lume tot mai păcătoasă și rea.

Cum preotul Tăutu nu avusesse urmași, cel care păstrase toate poveștile astea, poate nițeluș înflorite (zic eu) și la tot relua era Radu Tăutu, fiul cel mare al fiului lui Florin, cel botezat după Florica. Pe lîngă povestea cu blestemul, care crease o anumită faimă în ASE mai avea de trei luni o soție, pe Elena, un aragău cu 4 ochiuri, o soacră (de asemenea Elena) și un blestemat de televizor românesc, ELCROM, cumpărat din bani răposatului socru. Jurase să nu mănînce în viața lui ciuperci și n-avea chelie (încă zic eu).

Era zi liberă, sîmbătă 30 ianuarie, trei ani și ceva de la ce-o fi fost, zi de sărbătoare în calendar, Sfinții Ierarhi Vasile, Grigorie și Ioan. Mai avea de doi și-a doua zi liber, iar din sesiune îi mai rămăsese un singur examen, *marketing* dar nu-i prea păsa de el (zic eu, dar nu mă pricep). Stătea lungit pe canapea, cu lumina stinsă, cu televizorul aprins, cu miros plăcut și clinchet de vase de la bucătărie, unde gătea Elena (nu eu). Televizorul era pus fără sonor și Radu parea gata să adoarmă.

- Radu! Radule...dar fi era prea leno și bine ca să răspundă. Dacă te mai uită mult o să te intoxici! i-a strigat Elena din bucătărie și pe Radu l-au trecut fiori (l-am văzut eu), se pare că era obsedat că ar putea păți și el ca bieții lui unchi sau străunchi (nu știu exact). Se scutură și zise, pe undă mirosului de la bucătărie că doar ea poate deveni periculoasă pentru el. Tocmai atunci se petrecu ceva neașteptat și Radu rămase cu gura căscată: pe cravata domnului antipatic care vorbea la televizor în seara de sîmbătă (Radu zice că nu știe cine e și nici eu) pe cravată erau o mulțime de buburuze roșii și albastre, buburuze care, curînd, acoperiră fața și mîinile omului fără glas, ca și cum, sărmanul s-ar fi intoxicat. Imediat ecranul fu invadat de un șuvoi de buburuze roșii și albastre, ca niște confetti și după cîteva minute ELCROMUL (fabricație românească) se stîrne pentru totdeauna. Radu oftă și se duse la bucătărie ca să (cred eu) ca să își sature nevasta.

- A murit televizorul, o informă pe treacă și se așezară la masă (dar nu știu sigur sfîrșitul pentru că am plecat să văd filmul la niște prieteni).

Pavel ȘUȘARĂ

Avata lui Vasile

ÎN ZIUA de 24 iunie Vasile Spălărețu a murit subit. Ipotezele medicale privind cauza decesului au fost atât de interesante și de contradictorii încît nu păreau să privească aceeași persoană. Cu sufletul răvășit de durere, familia s-a decis, după cele trei zile regulamentare, să-i pună creștineasca țărînă pe piept. În mormîntarea a avut loc pe data de 27 iunie cu trei preoți de vîrstă diferite și cu un alai funebru care i-ar fi umplut pînă și pe morți de invidie. S-a plîns mult, s-au rostit cuvîntări pline de aleasă simțire, cîțiva vînători au tras salve prelungi deasupra gropii proaspăt săpate, apoi sicriul a bubuit sub iremediabilii bulgări de tină prăbușiți deasupra-i. A doua zi Vasile Spălărețu a fost zărit plimbîndu-se prin sat, cu mîinile la spate și ușor dus pe gînduri,

CATIE

Adriana BITTEL

Doctorul Blum

LUCRURILE care o dezgustau pe Cela intrau în trei categorii: *pū-ha* (de exemplu un salam neapetisant), *pūū-ha* (un tip care scuipă pe stradă) și *pū-ha-ha* (tot ce ține de sex). Exclamația era însoțită de un gest al mâinii ridicate lent până în dreptul tâmplii și azvîrlite brusc în jos, sau ridicată iute și coborîită gradat, sau și cum ar fi cîntărit în palmă greutatea scîrboșeniei. Buzele, după ce se scușiseră pentru u, își strîmbau colțurile în jos, uneori se auzea și un icnet (îmi vine să vîră, nu altceva). Comunicarea nearticulată, numai interjecții și mimică, alterna cu discursul arțăgos, a cărui esență era: lumea a decăzut de tot, ce mai caut eu în toată mizeria asta. Și discursul, și aprecierile succinte îl înecau deopotrivă pe Emil.

După ce se despărțise de soție din motive *pū-ha-ha*, Emil se întorsese în casa părintească, la octogenara Cela, a cărei mulțumire evidentă pentru eșecul căsniciei lui încă îl mai scotea din sărite, după atîția ani. Din punctul ei de vedere, avea motive să se bucure: din venitul lui puteau trăi decent (ceea ce pensia ei nu i-ar fi îngăduit), avea cu cine comenta una-alta, starea vremii, creșterile și creșterea criminalității, pe mine să-și descarce sastișeala (nu mai ieșea de mult din casă) și cui să-i evoce vremurile cînd oamenii erau oameni, anotimpurile-anotimpuri, necuviințele drastic sancționate iar familia, sfîntă. Prin binoclul Celei, primul sfert de secol se zărea într-o lumină paradisiacă al cărei reflex, virit mereu în ochi lui Emil, se sfîrșise prin a-l exaspera.

O suporta pe maică-sa tot mai greu. Complexele ei de superioritate. Pudoarea ei maniacală. Cela nu admitea să se lase văzută decît corect îmbrăcată și bijuteriată, niciodată în capot, cu bijuterii sau, doamne ferește, fără proteza dentară. Iar dacă, accidental, se întîmpla așa ceva, rușinea, umiliința pătrîniei îl făceau să se simtă vinovat și să regrete că se întorsese aici cînd putea să-și închirieze o garsonieră. Fusese o

greșeală. Își detesta propria slăbiciune și în același timp se lăsa tot mai mult subjugat de milă și grijă, telefona de la birou și cînd Cela întîrzie să răspundă, intra în panică, gata să se repeadă acasă, să vadă ce s-a întîmplat, deși erau tot mai dese momentele cînd prezența ei îl deranja pînă la ură, cu frazele repetate, tabieturile, previzibilitatea reacțiilor.

Nu știa dacă mama lui fusese vreodată o femeie inteligentă, prefera să creadă că da. Acum, raționamentele și reacțiile ei intrau în niște scheme tot mai înguste, cuvîntul *latină* îi declanșa automat recitarea prepozițiilor cu acuzativul memorate cu șapte decenii în urmă, *Paris* era urmat invariabil de fredonarea șansonetei „À Paris, tous les deux”, iar știrea despre moartea cuiva, de întrebarea „ce vîrstă avea” și, indiferent de răspuns, de considerația că nu era bătrîn. Oamenii erau catalogați și ei simplist-defavorabil, rubricile cu mitocani, hoți, impostori, hahalere și toate soiurile de *pū-ha* fiind supraaglomerate, în timp ce la „ființe superioare”, în afară de tatăl ei, un misterios doctor Blum și cîțiva clasici („Balzac - ce ființă superioară!”) - nimeni nu-și găsea locul.

Pe Emil îl muta, după dispoziție, pe toată scala. În zilele de baie ori cînd îi aducea dulciuri de la Capșa, era situat în apropierea doctorului Blum, iar cînd, obosit și agasat, ridica tonul - se trezea comparat cu poștașul Calotă care i se adresa familiar cu „coană-mare” ori „mamaie”.

La baie, Cela se încuia pe dinăuntru. Emil o rugase să renunțe la mania asta, explicîndu-i că putea să alunece ori să i se facă rău în cadă, dar singura concesie pe care o obținuse, odată cu cheia de rezervă, fusese ca el să stea pe un scaun în dreptul ușii „pentru orice eventualitate”. Azi așa, mîine așa, Cela ajunsese să nu se mai îmbăieze decît dacă îl știa așezat dincolo de ușă, pe scaunul de pian, a cărui aducere intrase în ritual, ca și uleiul de lavandă picurat în apă, săpunul neapărat alb și halatul decolorat, cumpărat pe vremuri de la La Fayette.

În ziua aceea Emil se întorsese mai tîrziu de la birou, foarte prost dispus, cum sînt uneori bărbații cînd li se pare că le-a trecut timpul și n-au profitat cum trebuia de tinerețe. Recapitulase așteptînd îndelung autobuzul toate ocaziile ratate, toate scrupulele și prejudecățile ce-i fuseseră inculcate în copilărie și care-l făcuseră incapabil să mintă, să înșele, să-și dea frîu liber, să nu țină cont. Pe drumul de la stație spre casă, unde n-avea nici un chef să ajungă, trecuse în revistă alte posibilități: prieteni la care să năvălească așa, nepoftit și morocănos, n-avea; fosta soție, care nu fusese o fată rea, emigrase de curînd; cîrciumile nu-l tentau și cu atît mai puțin cinematografele cu public stupid-participativ la *pū-ha-ha-uri*. Tot eliminînd, ajunsese la ușa apartamentului, nici nu știa cînd, ca un cal învîțat. Deschisese încet, sperînd să nu fie auzit și să se poată strecura direct în camera lui căci repertoriul Celei i se părea, în starea aceea, chiar insuportabil. Din vestibul o zărise pe maică-sa, cu scaunul de pian în brațe, îl lăsa tocmai în dreptul ușii de la baie, apa se auzea curgînd în cadă și mirosul de lavandă se răspîndise în toată casa. „Unde-ai zăbovit atîta, frate dragă, nu știi că azi avem zi-de-baie și că mai tîrziu se termină apa caldă? Dacă nu apăsai, riscam să-mi frîng oasele, sau să fac infarct, măcar de-aș termina odată, dacă și cel mai

Bernard Buffet - Omorul

apropiat, fiul meu, nici nu se sinchisește, ce perspective mai am eu...?” În timp ce turuia știuta serie de reproșuri și autocompătimiri, se grăbea să încuie ușa băii pe dinăuntru, apoi veniseră micile zgomote în ordinea lor: savoniera așezată energic pe marginea căzii, grătarul de lemn potrivit cu piciorul, foșnetul bonetei.

Fără să-și scoată paltonul, Emil se trîntise pe scaunul de pian și, nervos, începuse să se învîrtească, făcîndu-și avînt cu picioarele, ca în copilărie, apoi se văzuse frust din afară - un tip cărunț, cu burtă, fișîndu-și fundul mare pe taburetul cu ghivent, un arierat.

„M-AM SATURAT, nu mai pot, pînă să te duci tu, o să mă termini pe mine, de trei ani n-am mai plecat o zi în concediu, mi-ai stricat toată viața cu educația ta timpită, nu mi-a mai rămas nici mie

mult, pe zi ce trece te faci tot mai egoistă și știi că n-am curaj să te las și că acum chiar, în timp ce vorbesc, îmi pare rău de vorbele care-mi ies din gură, dar așa e adevărul, degeaba te faci că nu-l știi...”

De dincolo de ușă, odată cu zgomotul dușului, curgea un discurs paralel, indistinct, pe un ton nostalgic, probabil începutul de secol cu băi de bronz și sobe duduind, serviciul de ceai din porțelan englezesc și rețete de patiserie fină. Cînd ghiventul scaunului s-a înșurubat complet în urma unei rotiri de tot furioase, Emil a tăcut. În baie, dușul se opri și s-a auzit limpede fraza de încheiere a Celei: „Tu ești totuși un copil reușit, Emil, nu-mi pare rău că te-am făcut și cred că doctorul Blum ar fi fost încîntat să te cunoască”.

Ștefan AGOPIAN

Noapte de februarie

MĂ NUMESC Zoe și practic o meserie veche de cînd lumea, prostituția. Din păcate nu am un trup pipăibil fiindcă am fost născută din capul unui poet. El se numește, o știu de mult, Macedonski. Asta n-ar fi nimic, dar acum află că de trupul meu se interesează și autorul acestei povestiri; îl voi ajuta! Mă numesc Zoe, sînt brunetă și întîii și întîii am descoperit lumea cu sexul. Nu-i cunosc pe părinții mei, dar, oricum, cei care m-au adus în viață sînt, atunci, Macedonski și, acum, Agopian. Ei vor hotărî între ei cine e mama și cine e tatăl. Cu Macedonski m-am culcat în poezia *Noaptea de februarie*: „Și intrară în odaie cîțiva tineri derbedei”. În fine!, asta a fost, și din întîmplarea asta, vorba lui, „se va naște viitorul și posteritatea dreaptă”. Cum ziarele sînt pline de incesturi, bănuiesc că el e tatăl meu. Cu Agopian nu am încă o relație intimă, dar el deja îmi cunoaște trupul și știe că în orice oră din zi sau noapte voi fi a lui. Știe cît de dulci și de aplecate îmi sînt țîțele și cît de curată sînt cu ajutorul unui lighean de *porcelaine*, pe dinăuntru. Povestea cu Macedonski a început tîmpit, fiindcă în februarie ne apucă pe toți înșămîntarea. Tot ce pot spune fără să mă abat prea tare de la subiect, spun prin cuvintele lui: „Viscolea cumplit afară, și era o noapte sumbră”. Adevărul e că viscolea și madama noastră, „o femeie mai bătrînă”, ne mîngîia pe țîțe și pe șolduri și ne dădea de băut șampanie, consolîndu-ne în lipsa unui adevărat bărbat. Ne frecam între craci cu un singur deget, iar cele mai nebune dintre noi se încălecaseră deja pe „scaune și canapele avînd droturi sfărîmate”. Nu vreau să mă amestec în viața nimănui și nici nu am vreo pretenție de istoric literar, dar știu că Fred Vasilescu i-a spus doamnei T. (sau poate Te.) că a călărit-o pe droturile divanului lui. O mîgărie! În fine, nu sînt

ceea ce se cheamă un om cult, chiar dacă am ieșit din capul unui poet, iar astăzi un prozator îmi oferă șansa să mă exprim:

Întîi și întîii îl anunț pe dragul meu autor că aveam, am, un pîntec ușor bombat, floci deși și negri pe care dacă-i mîngîii te se par o perie, și o pizdă ca o catedrală. Despre țîțe am vorbit deja. Atunci cînd cineva citește poezia din care m-am născut, toți mușchii din pîntecul meu se relaxează peîtru ca cel ce mă lecturează să poată intra în mine, însă oricît vă străduiți sau vă veți strădui, bolta din mine este de neatins. Dumnezeu și Poetul le-au dăruit femeilor un loc murdar, dar imens.

După ce m-a inventat, poetul și-a închipuit că sînt un „cadavru viu”. Eram atît de cadavru încît l-am lăsat să intre în mine fără să țin cont de mîgăria pe care o va scrie: „Lista celor care intră, lista celor care ies...”. Adevărul e că îmi plăcea gîdilătura produsă de puța lui lungă, subțire și moale. Era ca și cum un limbric intră și iese din mine. În copilărie probabil că am avut limbrici.

Dragă Agopian, este evident din nou o noapte de februarie și vai, toți masculii „mirosind a băutură”, dar mai ales dumneata, aveți nevoie de mine. Datorită poeziei pe care o tot citești și o recitești știi că sînt o Zoe Universală. Iubesc copiii și chiar dacă nu-i pot face visez la ei. Știu deja că sînt o femeie făcută din cuvinte, dar asta nu mă împiedică să mă masturbez gîndindu-mă la poetul care m-a inventat, la puța lui lungă și mișunătoare prin mine, prin gîndurile mele și mai știu că oricît o să faci pe grozavul, pînă la urmă vei coborî și tu în pîntecele mele. În așteptarea ta, plictisită și intoxicată de intelectualii de care nu mai pot să scap, mă culc cu „un băcan cu ceafa groasă...”

a ta, veșnic somnambulă, Zoe

urile Spălărețu

Iar nimeni n-a dat importanță acestui fapt zicînd că de, să fii și mort și vesel nu se poate. După ce s-a plimbat el așa preț de vreun sfert de ceas, aparent fără treabă, a intrat la birt și a comandat o drojdie dublă. Barmanul l-a servit cu promptitudine și a încercat să intre în vorbă plecînd de la considerentul că nu ai în fiecare zi prilejul să schimbi două-trei cuvinte cu un mort. Dar Spălărețu nu voia, în ruptul capului, să iasă din starea aceea de posomorală. Atunci barmanul a zis nea Vasile, nu mai vrei o drojdie, fac eu cînte, la care Vasile a răspuns să-și vadă de ale lui și să nu-l mai intoxice, că el are treburi importante de rezolvat și cu țuica în nas mai tare le încurcă. Apoi a plecat încet, cu mîinile la spate, și a cotit-o pe ulița din dreapta bisericii.

Farsa confuziei morale

Stimată redacție,

MĂ ADRESEZ, de data asta, direct dv. și vă cer scuze pentru eventuala dezamăgire pe care v-ar provoca-o refuzul meu de a continua „serialul” epistolar cu tenacele dv. corespondent I. Simuț. (Vezi și celebra zicală: Bună ziua ți-am dat - belea mi-am căpătat!). „Cazul” care a stîrnit această inutil-prelungită discuție mi se pare deplin și definitiv clarificat, mai ales datorită scrisorilor succesive, de confirmare și adeziune, ale celui în cauză, poetul și prietenul Victor Valeriu Martinescu, dar și intervenției de mare precizie și acuratețe logică a confratelui Gabriel Dimisianu pe marginea primei scrisori a d-lui Simuț („R.l.” nr. 40, dec. 92) și, poate, intructivă, și răspunsului meu (din „R.l.” nr. 1, ian. 93). Noua scrisoare a d-lui Simuț („R.l.” nr. 93) n-adeuce nimic nou în această privință. Ea n-adeuce nimic nou nici în „dosarul Stănescu”, principalul „cal de bătaie” al corespondentului; nu apar argumente, demonstrații, probe etc. în sprijinul „capetelor de acuzare” și al grobienezelor injurii și calomnii, argumentul suprem rămînînd același: „toți scriitorii știu că... ori: „faptele mizerabile de notorietate publică”. Dealtfel, această nouă scrisoare, improvizație grăbită și furibundă, e un soi de „potpuriu” haotic, incoerent, alcătuit din frînturi, „prelucrate și adaptate” cît mai avantajos pentru sine, din textele aflate în discuție: scrisorile lui V.V.M., nota lui C. Stănescu, răspunsul meu. O galimatie pamfletară, cu aceeași deja cunoscută lipsă de har și de haz (în ciuda opintelilor și tam-tam-ului de circ cu care combatantul tîrăște după el galoșul avariât al biete sale ironii și al desculțului său umor...), „compunere” ilustrînd deasemeni, din belșug, aceeași „gîndire” confuză, „pe două cărări”, practică și în prima scrisoare. De-aici, fireasca întrebare: cum se poate purta un dialog cu un partener respins de logică, de rigoarea raționamentului? Și încă o întrebare: cum se pot schimba argumente și puncte de vedere cu un ins (critic literar, dealtfell...) incapabil să distingă sensul figurat de cel propriu al unei expresii? - tu

Pentru a nu-l lăsa pe cititori să aștepte prea mult încheierea acestei polemici (v. și R.lit. nr. 40/1992 și 1/1993) l-am trimis anticipat d-lui Geo Dumitrescu cea de-a doua scrisoare deschisă pe care l-o adresează dl. Ion Simuț. În felul acesta și scrisoarea și răspunsul (Indreptat însă, de această dată, către redacție) au putut apărea în același număr. (red.)

A doua scrisoare deschisă, domnului Geo Dumitrescu

Stimate domnule Geo Dumitrescu,

V-AM SCRIS nu cu multă vreme în urmă și vă scriu și acum cu un respect constant, căruia i-ați răspuns cu aerul de superioritate al părintelui care nu poate avea dreptate decît el: autoritar, dar depășit de vremuri. V-am scris cu nedumerire, stînjeneală și tristețe, pentru că eram cu adevărat nedumerit. Mi-ați răspuns ofuscat că nu aveți ce face cu aceste sentimente și am văzut din scrisoarea publicată în „România literară”, numărul 1 din acest an, de unde derivă acest fenomen de respingere. Acum nu mai sînt nici nedumerit, nici stînjinit: sînt numai trist. Dar m-am lămurit care este pricina neînțelegerii noastre. Vă este teamă de judecata confrăților, de aceea vă situați de partea consensului și a împăciuitoarismului: să nu mai răscolim trecutul, să nu mai lansăm acuze, oricît de justificate. Vreți liniște. Nu spun că vă este teamă atît pentru dumneavoastră, cît pentru alții. Toți sîntem vinovați - așa că e mai bine să tăcem, ca nu cumva să ajungem la nu știu ce strategii ale „purificării” - în variante cu, și, mai ales, fără «catifea», care bîntuie nu departe de hotarele noastre”. Deci, dacă vom vorbi mai departe de purificare morală se naște la noi pericolul dezastrului din Iugoslavia? Dar mi se pare - totuși - că altele sînt cauzele războiului acolo. Sau dacă vom arbora pe mai departe intransigența ne paște pericolul secesionist petrecut în Cehoslovacia anul trecut? Conexiunile pe care le faceți sînt de-a dreptul științifico-fantastice. Ultimele rînduri ale scrisorii merită recitate nu o dată ci de mai multe ori: după ce spuneți că „zelul” meu „anchetator” nu e decît „o biată, calomnioasă și degradantă săritură din baie” (o săritură calomnioasă din baie a unui anchetator gol-goluț - e o reușită imagine avangardistă!), după aceea spuneți zdrobitor în final că această săritură din baie (sau poate zelul anchetator, nu-mi dau seama exact) poate sta la originea unui război sau, mă rog, a unor „strategii de purificare” răvășitoare. E scris adînc și cu efect: dacă mai discutăm despre purificarea morală ne ducem de rîpă, ca alții din preajma noastră! Eu cred că aceasta este morala alarmantă a scrisorii dvs. - după cum rezultă din finalul pătruns de sentimentul dezastrului iminent.

Tema pe care v-o propuneam în scrisoarea mea e farsa confuziei morale ai cărei martori sînt cei capabili să o sesizeze. Termenii discuției erau poetul Victor Valeriu Martinescu și ideologul mercenar de la „Scînteia”, C. Stănescu. Dar nu protagoniștii contează, ci fenomenul. Vi s-a jucat și vi se joacă o farsă în a cărei capcană ați căzut cu atît mai ușor cu cît nu cunoașteți personajele, după cum s-a dovedit limpede în cursul schimbului nostru epistolar. Să v-o povestesc. Victima este poetul neștiutor și indiferent la tertipurile vieții literare V.V.M. În primul episod am văzut cum în triumful V.V.M. - Geo Dumitrescu - C. Stănescu se produce un pact aparent inocent. V.V.M., fost deținut politic 15 ani, lasă lui Geo Dumitrescu un mesaj (un grupaj de poeme); acesta îl transmite după mai mulți ani lui C. Stănescu, terorist al literaturii române, în ipostaza sa de șef de secție la ziarul „Scînteia”. În actul doi al farsei intră în scenă un ins suspect, personajul negativ al farsei, criticul Ion Simuț de la revista de provincie „Familia”, și-i șoptește lui Geo Dumitrescu cîteva informații despre

trecutul incompatibil al celor doi, dezvăluindu-i că a făcut fără să-și dea seama o punte de legătură între un fost deținut și un fost gardian, lucru care pare să nu-i deranjeze pe nici unul din cei doi. În actul trei, speriat, Geo Dumitrescu îi smulge lui V.V.M. un certificat de prietenie prin care acesta îi adevăratește impresarului său artistic că poate să facă ce vrea cu poemele sale, că nu-l deranjează diferențele de temperamente, de idei, de aspirații contrarii și idealuri opuse, ci numai prăpastia dintre „două morale diferite”. V.V.M. îi mai încredințează în același timp lui Geo Dumitrescu, în mesajul confidențial pe care acesta îl dă la lumina rampei ca pe o acoperire, două adevăruri secrete: 1. „să nu căutăm furtuna într-un pahar cu apă și putem bea apă din orice pahar cu condiția de-a fi curat”; 2. „în fiecare antropomorf zace în stare latentă un Robespierre”. Geo Dumitrescu se lămurește asupra trecutului lui V.V.M., dar nu dă crezare faptelor mizerabile de notorietate publică pe care C. Stănescu le-ar fi săvîrșit în perioada sa de glorie de uslaș la „Scînteia”. Mai mult încă, într-o cuvîntare publică, printr-o analiză de o deosebită perspicacitate, Geo Dumitrescu arată, în stilul spectaculos de la „Săptămîna”, că „antropomorful” Ion Simuț nu este de fapt critic, ci „polițai” și „anchetator” ba poate chiar mai rău, după cum o dovedesc „imprecațiile lui spumegînd de ură și intoleranță”, „veninoasa grosolană” sau „suficiența grosolană a unui patron de teighele” sau „condeiul năpădit de patima oarbă a răfuiei”. Între timp, Geo Dumitrescu încredințează spre publicare lui C. Stănescu noi mesaje din partea poetului V.V.M. Geo Dumitrescu declară sus și tare că n-are de gînd să sară în apărarea lui C. Stănescu, dacă lucrurile se înfățișează așa cum le prezintă „publicistul Rică Venturiano”, alias Ion Simuț; îi este imposibil să creadă că ar avea de-a face cu un belfer al inchiiziției anti-culturale în persoana lui C. Stănescu și, pînă una alta, îl mîngîie pe creștet arătîndu-l galeriei cît este de blînd, de drăguț și de inocent „bietul osîndit”. Cel care înveninează atmosfera de farsă idilică vrînd să-i dea o întorsătură de farsă tragică nu este altul decît „provincialul cu mintea beteagă” venit tocmai de la Oradea să facă pe deșteptul la București, între niște oameni din alte generații care nu

se cunosc deloc între ei și nici nu vor să se cunoască. De unde să știe Geo Dumitrescu ce făcea C. Stănescu la „Scînteia” dacă pe vremea aceea el citea „România liberă”? De ce citea dubiosul Ion Simuț „Scînteia”? E clar, făcea și face dosare: e un anchetator, ce mai tura-vura! Dar de ce nu dă la iveală dosarul lui C. Stănescu? Aici nu-i lucru curat! Toți scriitorii știu că inocentul C. Stănescu nu a făcut nimic rău la „Scînteia”, ba chiar a fost persecutat cu un salariu mizerabil cu ceva mai mic decît al ministrului de interne Tudor Postelnicu. Dar de unde știe intrigantul Ion Simuț toate astea? Geo Dumitrescu, într-o scenă de complicitate cu publicul ascultător, se întreabă insinuant de unde știe același impertinent provincial că V.V.M. a publicat în revista „Caiete de Dor” la Paris, în 1956, sub pseudonimul *Haiduc*. Geo Dumitrescu nu-și dă măcar osteneala să vadă acel număr 10 al revistei „Familia” din 1990 unde sînt republicate poemele protestatare ale lui V.V.M. cu o prezentare a lui Virgil Ierunca. „Patronul de teighele” Ion Simuț nu merită acest efort. În episoadele viitoare ale farsei urmează ca C. Stănescu să smulgă certificate de prietenie de la V.V.M. și Geo Dumitrescu - dacă se poate, înainte ca aceștia să afle cine a fost cu adevărat „bietul osîndit”. Protagonistii își vor face declarații reciproce de prețuire și admirație, dovedind în acest fel imaginația bolnavă a intrusului Ion Simuț, „o minte tulbură și înfierbîntată”, după spusa clarvăzătoare a lui Geo Dumitrescu. În final farsa ne arată victoria în alegeri a lui C. Stănescu, ales senator în circumscripția electorală din care face parte și Geo Dumitrescu (V.V.M. nu va participa la vot). Cortina se lasă pe o scenă cu muzică de petrecere și chef. Autorul acestei farse a rămas necunoscut. Cam așa arată, stimat domnule Geo Dumitrescu coșmarul meu de „patron de teighele”. Ați căzut în prăpastia dintre două morale complet diferite.

M-am făcut avocatul din oficiu al poetului V.V.M. În replică, dumneavoastră v-ați făcut avocatul din oficiu al gloriosului C. Stănescu. Vă învidiez sincer pentru această reîntregire triumfală în viața literară. Deplin lămurit,

Ion Simuț
Oradea, 17 ianuarie 1993

Despre cripte și

NU ȘTIU ce-aș putea spune mai întîi despre textul d-lui Eduard Mezincescu apărut, ca replică, în *România literară* din 16-22 decembrie 1992. Că avem de-a face cu o adevărată pasiune a demolării celui perceput ca intrus în spațiul „ezoteric” al istoriei secției comuniste? Că pur și simplu domnia sa nu face decît să propună, spre satisfacția mea, o recunosc, un număr de detalii interesante, nu însă și fundamentale privind aceste pagini încă obscure de istorie românească? Că nu se poate îndepărta, fie și o clipă, de un partizanat ce nu servește nici investigației științifice, și nici spiritului de obiectivitate pe care, vreau să sper, dl. Mezincescu îl considera obligatoriu în asemenea întreprinderi. Faptul că domnia sa a scris cîndva un roman despre istoria comunismului românesc este demn de laudă. Că acest roman - deci ficțiune, deci parabolă, deci altceva decît istorie politică în sensul propriu-zis al cuvîntului - nu apare nici acum este o problemă între autor și editura căreia i-a propus manuscrisul. Aceasta nu afectează însă datele

chestiunii. Dl. Mezincescu este indignat de faptul că în serialul meu „Fantomă lui Dej” pun preț pe ceea ce dînsul consideră revelații pseudo-senzazionale, „șabloane răsuflate” și alte asemenea frumoase formulări extrase din lexicul atît de compromis al demascărilor de odinioară. Revolta este provocată de faptul că mi-am permis să citez, cu deplin respect, un eseu al d-nei Cristina Luca-Boico apărut în prestigioasa revistă *Sources/Travaux historiques* (no. 20/1989). I se aduce la cunoștință cititorului că eseu este scris de „sora mamei mele” ca și cum acest lucru ar avea cea mai mică importanță. Chiar eu putem ieși odată din acest complex al dosarelor, în care nu contează ideile, ci dedesubturile lor biografice? Ce semnificație are, la urma urmelor, faptul că autoarea articolului atît de ponegriț de dl. Mezincescu nu s-a aflat în țară între 1937 și 1945? Nu avea cum să se informeze? Nu a reușit, vreme de atîtea decenii, să-și culeagă suficiente informații în medii dintre cele mai diverse pentru a propune o perspectivă credibilă, coerentă și rațională asupra universului atît de irațional al luptei

pentru putere în mafia comunistă bucureșteană? Nu știe dl. Mezincescu că tocmai această marginalizare pe care regimul i-a asigurat-o Cristinei Boico după 1952 (cu umiltele de rigoare) a fost tocmai șansa unei redobîndiri a demnității și a unei conștiințe profesionale pe care cei rămași în structurile puterii, deci ale minciunii, nu au trăit-o?

Demonstrația d-lui E. Mezincescu se construiește după principiul ignorării subiectului. Întreg serialul meu a fost consacrat sechelelor spiritului bizantino-stalinist în cultura politică a României contemporane. Am urmărit să arăt cum dejismul a secretat ceașism, cum nici unul dintre secretarii generali post-belici nu a deviat de la formula împietrită a sectarismului fanat. Mai mult, am vrut să probez că fără exorcizarea fantomei lui Dej, fără luminarea spațiului de crime, conjurații, lovituri sub centură ale primei etape a stalinismului național nu putem înțelege ce s-a petrecut sub Ceaușescu (și chiar ce se petrece în prezent, sub Ion Iliescu). Dl. Mezincescu însă ține să pună aceste lucruri între paranteze

Bună ziua ți-am dat...!

fi spui: poetul se lasă doar întrezărit „*printre gratiile metaforelor*”, și el o ia ad litteram sau chiar terre-à-terre, intitulându-și scrisoarea, tendențios și răuvoitor, „*Victor Valeriu Martinescu din nou după gratii*”; tu îi spui: „*săritură din baie*”, și el se și vede „un anchetator gol-goluț” (piei, drace!...) etc. Dincolo, însă, de această funciară neputință de a distinge între propriu și figurat și de o anumită dispoziție - cum zice corespondentul orădean - de „a face pe nebunul”, d. Simuț pare să treacă, de data asta, deschis și fără șovăielile din prima scrisoare, la „*tehnica demascărilor*” de altădată, pe care o stăpânește cu vădită îndemnare, „*tehnică*” în care, se știe bine, nu era nevoie de logică și argument, ci tocmai de injurie și calomnie, de răstălmăcire și trucaj, de insinuare și lovituri sub centură, de intimidare și minciună. Din păcate, d. Simuț adoptă, în noua-i scrisoare, acest compromițător arsenal. Căci ce altceva decât minciună e afirmația sa: „*vă situați de partea consensului și a împăciuitořismului; să nu mai răscolim trecutul*” etc., după ce i-am declarat limpede, în răspunsul meu: „*De acord, așadar: nu putem accepta (...) împăciuitořismul idilic între persecutori și persecutați. De acord încă o dată: nu ne putem lăsa înșelați de farsa confuziei morale (sic!) al cărei scenariu e scris cu perfidie*”. etc.? Ce altceva decât meschină denaturare este afirmația despre „*mesajul confidențial*” al lui V.V.M., pe care G.D. „*lă da la lumina rampei ca pe o „acoperire”, când poetul scrie lămurit: „Iat-o, și folosește-o dacă îți folosește: „părerea” (mai bine zis impresia mea intelectuală) se include în glosarea pag. 15 semnată Gabriel Dimisianu*”. (despre care d. Simuț nu suflă o vorbă, ceea ce înseamnă tot o minciună, prin omisiune și eludare! - „*metodă*” pe care, de altfel, o practică silitor cu întreaga scrisoare a poetului, din care „*ciugulește*”, trunchiat, cu o lașă „*subtilitate*”, numai ce i se pare (dar numai *i se pare!*) mai puțin primejdios pentru sine, ocolind cele mai clare și

mai semnificative formulări (unele aproape sentențe) ca, de pildă: „*să nu omorăm oamenii de dragul principiilor*”, sau: „*spre a da Omului un Destin și un Ideal: Homo Humanus*”, și: „*să nu exagerăm și să nu ne exagerăm*” etc. D. Simuț măsluiește (fără „stînjeneală”) lucrurile și atunci cînd afirmă, repetat, că „*i se smulg*” poetului „*certificate de prietenie*”, etc extinzînd grosiera ofensă și asupra aceluia pe care pretinde, cu iezuite lacrimi, că-l apără, și pe care, de fapt, nu face decît să-l tăvălească fără scrupule prin toată perorația lui turbure și necuviincioasă, dar (colac supra pupăză!) plină de imense ifose moraliste!... Înșă culmea furibunde neorînduiei din mintea d-lui Simuț este, fără doar și poate, sfruntata, uluitoarea tentativă de înșelăciune pe care corespondentul o desfășoară în aceste rînduri: „*G.D., într-o scenă de complicitate cu publicul ascultător, se întreabă insinuant de unde știe același impertinent provincial că V.V.M. a publicat în revista „Caiete de Dor” la Paris, în 1956, sub pseudonimul Haiduc*”. Cititorul va observa cu ușurință (dar nu fără mirare) că un asemenea context, o asemenea întrebare sau insinuare etc. pur și simplu nu există în răspunsul meu din „*R.L.*” nr. 1/93! Există, în schimb (și citez) două pasaje, după cum urmează: „*Firească este, și necesară, completarea pe care o aduceți în scrisoarea dv., capitolului bibliografic „Familia*”. Și: „*faceți bine, desigur, că ne semnalați existența celui număr 10 din „Caiete de Dor”, publicat la Paris de Virgil Ierunca, în 1956, care cuprinde textele anticomuniste ale lui V.V.M., scrise între anii 1944-'48 și apărute sub semnătura Haiduc*”. Rezultă, deci, clar ca lumina zilei, că G.D. n-avea de ce să se întrebe „*insinuant*” (sau nu) de unde știe „*impertinentul provincial*” că V.V.M. a publicat în revista „*Caiete de Dor*”... etc. etc, întrucît G.D. aflase întreaga poveste din relatarea amănunțită cuprinsă - să vezi și să nu crezi! - în chiar scrisoarea „*imper-*

țimentului provincial”!... (Este oare aici - ca să-mi însușesc și eu, pentru o dată, „*metoda*” îndoilei suspicioase - e vorba, într-adevăr, de o tentativă de mistificare?... de o catastrofală amnezie frizînd ramolismul precoce?... sau doar de zăpăceala înfrigurării ambițioase de a avea ultimul cuvînt?... (în locul unui diagnostic ferm dar suficient, tip-Simuț, prefer să las aici o largă suspensie confortabilă, în beneficiul interlocutorului meu...)

M-am așteptat, totuși, Stimată redacție, ca d. Simuț să amendeze cît de cît sentințele sale pripite și jignitoare, să privească nițel și în propria-i ogradă, înainte de a ridica piatra, să retracteze loial monstruoasa „*teorie*” a controlului, care i-a scăpat din condei, a controlului relațiilor dintre oameni, a „*salubrității*” acestor relații, a controlului „*trecutului*” particular al fiecărui ins” etc., „*teorie*” prin care parcă (incredibil, firește!) ar tînji după „*rafinatele*” sisteme de control și represiune ale sinistrelor tiranii care ne-au însingerat și desfigurat țara, în ultima jumătate de veac. Din păcate, așteptările mele au fost zadarnice! Corespondentul nostru nesocotește cu aroganță orice invitație la toleranță și măsură, chiar și necesitatea obștească a respectării tuturor drepturilor și libertăților democratice, abia dobîndite și atît de scump plătite în Revoluția noastră, ba chiar își îngăduie să ia în deridere (firește, în maniera sa spelbă și rudimentară, și conform oricărei prevăzute a adidașilor săi...) îngrijorarea pe care mi-am exprimat-o în legătură cu unele riscuri potențiale ale diferitelor „*strategii*” ale purificării”, de altfel larg dezbătute și în presă. Desigur, preopinientul meu continuă să se creadă „*uns*” pentru înalta misie de „*purificare morală*” și, ca atare, lungimea de undă a gîndirii sale nu-l duce și la reverberațiile primejdioase (de tip iugoslav, bunăoară) ale unor asemenea fenomene. Numai că aceste „*strategii*” ale purificării” sînt, de obicei,

polivalente, ele conțin, pe lîngă cea morală, și o viguroasă componentă politică, ba chiar, uneori, și cîte una etnică, religioasă etc. Noi cu toții am asistat, în acești trei ani, cu îngrijorare sau chiar cu spaimă la desfășurări pline de pericol ale unor astfel de „*strategii*” (mai mult sau mai puțin fătîșe și complexe); le-a văzut și d. Simuț, de altfel, și ele s-au numit: „*Țirgu Mureș*”, „*Piața Universității*”, cîteva „*Mineriade*”, cîteva încăierări de stradă, în București și prin țară, cu respectivele incendieri de instituții, devastări de sedii, morți și răniți, imense pagube materiale etc. și cu grele perspective de extindere și degenerare! Înrudită oarecum cu cele de mai sus, „*tehnica de purificare*” a corespondentului nostru conține, în simburile ei, ceva din ideea de „*a-ți face singur dreptate*”, idee inadmisibilă, după umila mea părere. Părere care nu se poate învoi cîtău de puțin cu *execuția sumară (cu de la sine putere), cu barbaria limbajului, fie chiar în presă și fie chiar pentru vinovați dovediți (necum presupuși ori bănuți!...)* Tocmai de aceea îl sfătuiam pe d. Simuț să încredințeze neapărat „*dosarul Stănescu*” (și, desigur, altele care vor rezulta din zelul său de „*Purificator-șef*” sau de „*Frate mai mare*”) forului legal, adică Legii, adică Justiției statului de drept, „*cunoscînd - ziceam - că aceasta e singura cale morală de ispășire a unei vinovații*”.

În încheiere, trebuie să-i mulțumesc preopinientului meu pentru unul dintre puținele adevăruri din scrisoarea sa: „*vă este teamă de judecata confrăților - zice interlocutorul meu, apropo de „răscolirea trecutului”, de „împăciuitořism” etc. Apoi, tot el adaugă: „Nu spun că vă este teamă atît pentru dv., cît pentru alții”. Și acesta e purul adevăr, trebuie să recunosc: mi-e teamă (chiar groază!) - atît pentru mine, cît și pentru alții, și chiar pentru d. Simuț însuși (al cărui dosar personal, „bine articulat”, s-ar putea ivi, la rîndul lui, într-o zi, în condiții similare „cazului” nostru, pe „*masa de disecție*” a presei, din rîvna cine știe căruia emul - „*purificator*”, din cine știe ce colț de țară!...*

Cu mulțumiri către redacția „*României literare*” pentru găzduirea acestei (în ce mă privește) ultime contribuții la deja voluminosul „*dosar*” în cauză și cu deosebită stimă,

Geo Dumitrescu

orgolii

și mă admonestează de la înălțimea amvonului stalinist: nu-l deranjează că arhivele sînt încă închise, că dosarele sînt ținute sub cheia diverselor servicii de informații. Nu, pe domnia sa îl tulbură posibilele interpretări ale rolului unor Maurer și Bodnăraș. Îmi permit să-i aduc la cunoștință că rolul lui Bodnăraș în istoria comunismului românesc este de neînțeles fără explicitarea resorturilor care au dus la numirea sa în fruntea serviciului secret de pe lîngă președinția Consiliului de Miniștri în 1945. Tot astfel, dacă nu a știut de existența lor, îmi iau îngăduința să-i spun că în 1942 și 1943, grupul de închisori (condus de Dej) a trimis repetate scrisori către Comintern (ele se află în arhiva fostului Institut de Istorie de pe lîngă CC al PCR), în care Foriș era „înfiert” în termeni precum „*Juda-Foriș*” vinde partidul comunist Gestapo-ului”. Dispariția Cominternului în 1943? O abilă manevră propagandistică a lui Stalin, menită să accelereze deschiderea celui de-al doilea front în Europa. Dacă nu o știe, să-i spunem preopinientului nostru că la Moscova, în primăvara anului 1944, a avut loc

un număr de semnificative consfătuiri sub patronajul lui Molotov și Dimitrov privind viitorul Ungariei, Bulgariei și României. Despre aceste consultări, la care uneori a participat și Stalin personal, aflăm pe larg din cartea lui Charles Gati, *Hungary and the Soviet Bloc* (Durham: Duke University Press, 1986). Ori crede dl. Mezincescu că, subit, Stalin nu mai avea nici un interes în România și lăsa lucrurile să se desfășoare pe „*pilot automat*”? Domnia sa ne spune că Ion Gh. Maurer nu a fost amic cu Lica Gheorghiu și că, prin urmare, atitudinea sa față de fida defunctului dictator era o normală încadrare în ritualul eliminării vechilor familii în favoarea celor noi. Dar nu despre aceasta este vorba, ci de cinismul nemărginit al lui Maurer, care își datora ascensiunea de după 1956 lui Dej, care devenise alter ego-ul lui Dej și care, la cîteva ore după moartea lui Dej, își anunța colegii de Birou Politic că nu-l interesează telefoanele Licăi. Nu este cazul să facem comparații, dar dacă tot vrem să vorbim de Svetlana Alilueva, să nu uităm că ea a avut întotdeauna acces la Mikoian, Hrușciov și chiar, mai tîrziu, la premierul Alexei Kosighin. Ba mai mult, în timpul scurtei reveniri în URSS în anii optzeci, ea a fost primită de către numărul doi din CC al PCUS, Egor Ligaciov.

ORICÎT ar încerca dl. Mezincescu să-mi conteste perspectiva istorico-politică, amendamentele aduse sînt de ordinul unui disputabil și extrem de nebulos anecdotic. Domnia sa ne cere să-l credem pe cuvînt. Dar alți foști activiști au alte puncte de vedere, adeseori diametral opuse celor susținute de dl. Mezincescu. De pildă, informațiile privind stilul umil și taciturn al lui Ceaușescu provin din cele mai înalte cercuri ale Biroului Politic din perioada de pînă la plenara din iunie 1957. Poate că față de dl. Mezincescu, un intelectual devenit activist de rang mediu, Ceaușescu se comporta arogant. În mod cert el era atent să nu jignească în nici un fel pe un Iosif Chișinevski, mult timp protectorul său și eminența cenușie a conducerii PM.R. În ceea ce mă privește, am consultat întreaga colecție a ziarului *Scînteia* (cum s-a văzut prea bine din citatele inserate în serial), apoi am beneficiat din informațiile furnizate de atîția colegi de generație ai d-lui E. Mezincescu pe care mă tem să-j numesc spre a nu provoca o nouă revărsare de bilă din partea deținătorului adevărului absolut („*X*” a fost în URSS în anii războiului, „*Y*” a fost la Vapniarka, iar „*Z*” trăiește de peste douăzeci de ani în Canada...). Fiecare a zărit o parte a monstrului, iar datorita cercetătorului este să reconstituie întregul, să imagineze (de ce nu, chiar prin fantezie!) modul în

care acești oameni au gîndit și au acționat. În fond, nici Robert C. Tucker nu a avut acces la toate documentele Kremlinului cînd a scris monumentala sa biografie a lui Stalin. Arhivele pot și trebuie deschise publicului. Ele însă nu vor oferi informații despre felul cum se producea manipularea personală, despre jocurile de culise, despre insinuările perfide și manevrele iezuitice care au dus la ascensiunea unor pigmei sîngeroși și la batjocorirea sistematică a atîtor națiuni. Criptele sînt mute, gemetele victimelor s-au pierdut în ceața miturilor propagandistice, iar unii dintre supraviețuitori ar face o probă de decență suspendîndu-și măcar momentan orgoliul pentru a permite înțelegerea cauzelor reale ale ororii. Iar dacă tot dl. Mezincescu simte nevoia ireproșabilă a punerii la punct, îi sugerez să citească memoriile lui Petre Roman ori Silviu Brucan: patima sa rectificatoare și-ar afla o mai serioasă și benefică întrebuintare decît tăierea firului în patru, prin lansarea de aproximații fulminante despre evenimente care rămîn, orice ar spune domnia sa, învăluite în mister. Acestea fiind spuse, nu-mi rămîne decît să sper că voi avea prilejul, cît mai curînd, să citesc istoria comunismului românesc în varianta Eduard Mezincescu. Cum spun americanii, *at the end of the day*, ar fi o faptă meritorie.

Vladimir Tismăneanu

Despre inconfortul recuperat

- Adrian Pinteă, ce mai faci?

- ...Nu știu ce să răspund și am senzația că dacă adreșăm întrebarea asta, așa, „democratic”, oricărui om de pe stradă, cel care e cât de cât onest și nu leșină în fața microfonului, și nu e ipocrit, chiar este în aceeași dilemă. Nu știu cum să răspund la întrebarea asta, astăzi, acum, aici...

- Să încercăm să perseverăm... Hai să vedem cum este această stare de inconfort pe care o resimți? Este ea strict a ta sau ar putea fi generalizată la o generație? Sau poate caracterizează breasla pe care o reprezintă?

- Simt că aparțin neîndoiește unei bresle, dar nu știu în ce măsură poate fi breasla interesată de declarația mea. E o stare generală de inconfort, o stare de inconfort recuperat, care seamănă îngrijorător de mult cu tipul de inconfort spiritual prin care am trecut cu toți înainte de 1989. Cred cu toată convingerea că schimbările care s-au întâmplat sînt minime și că, deci, motivele inconfortului sînt identice.

- Resimți aceeași stare și în ceea ce faci în teatru?

- Nu, resimt asta în felul în care NU lucrez. Mă așteptam cu toată bunăcredința de care sînt capabil, ca schimbările din viața teatrului românesc să fie fundamentale, nu minime. Faptul că se poate pleca cu un spectacol în turneu oriunde sau că, mai bine spus, cinci-șase teatre din țară pot pleca în diferite turnee, în măsura în care sînt capabile să-și găsească sponsori, nu asta mi se pare a fi schimbarea mult-visată. Deși, bineînțeles, făcea și ea parte din lucrurile la care speram cu toții.

Credeam însă că nu voi mai auzi niște nume de politruci, de „călăi brutali” ai culturii românești... La început am împărțit speranța domnului Liiceanu că din bun-simț se vor retrage... Repede am realizat că faza speranței era depășită și nu numai că nu s-au retras, dar au venit însă „la rampă” cu o insolentă de beneficiari ai acestei revoluții; iată, eu însă, mai am naivitatea de a crede că a fost o revoluție! - cu un tupeu și cu o impertinență care pe mine mă anihilează, mă stupefiază... Nu-mi vine să cred ce se întâmplă... Și dacă în cultura unui popor într-un asemenea moment acest fenomen este posibil, cred că este un semn foarte rău.

- Crezi că adaptabilitatea noastră exagerată la condițiile trecute și proaspăta noastră adaptabilitate post-revoluționară pe care o remarcăm în jurul nostru zilnic, aparține aceluiași oameni?

- Frumoasa adaptabilitate a românului - care poate fi o calitate pînă la un punct! - este talentul incontestabil al aceluiași oameni.

- Te lovești des de ei?

- Noi, actorii, ne lovim foarte des de ei, pentru că, la un anumit nivel, viața noastră din teatru și din film se desfășoară într-o arie umană relativ strîmtă, ori eu nu văd care este schimbarea mult-visată dacă înainte mă izbeam cu cotul de tot felul de burți ideologice dacă voiam să-mi fac drum din culise pînă în scenă, și acum, aceleași burți ideologice stau în față - mereu fi vei vedea doar în primul rînd! - și cu zîmbetul foarte larg pe buze, au senzația că îmi fac un foarte mare cadou, spunîndu-mi: „Poftim, drumul e liber! Noi îți dăm voie!”... Mă întreb dacă asta a fost schimbarea! I-am convins că trebuie să-mi dea voie?! Dramatic este că acești oameni au puterea de decizie. Poate într-un mod mult mai subtil, mai perfid... cercurile de interese la nivelul deciziilor nu s-au modificat aproape deloc, nici în teatru nici în rest...

- Totuși în teatru...

- În afară de cîțiva artiști remarcabili, cîțiva monștri sacri am putea spune, care s-au întors în țară - pe care în paranteză fie spus, nici pe ei nu-i văd extrem de veseli sau încrezători! - în rest, lucrurile sînt

aceleași. Sigur, eu nu vorbesc de un fenomen cum este teatrul din Craiova. El este o bucurie pentru toți, dar acolo s-a întâmplat un lucru atît de minunat încît nici măcar burțile ideologice de ieri și de azi nu mai au ce să-i facă.

- Vorbind de succesul teatrului din Craiova, nu te încearcă un prea-pămîntesc sentiment de invidie?

- Pentru orice om serios din lumea asta timp de invidie nu există. Sincer cred că invidia în teatru sau oriunde, aparține mediocrilor...

- Crezi că există mai multă mediocritate acum? Mai multă vulgaritate?

- Nu știu dacă pot spune asta. Cred că lucrurile se fac acum cu bani, pe față... Dar am văzut nenumărate experiențe făcute cu bani foarte mulți și al căror rezultat este derizoriu, penibil. Cred că pericolul real nu este vulgaritatea bine-plătită ci faptul că nu sînt ajutate cu bani locurile unde realmente se face cultură... Să-ți spun cît de mizerabile sînt salariile unor actori? Armata aceea de domn-tovarăși care se ocupă de munții de hîrtie sub care se află viața teatrului trebuie să înțeleagă că nu lucrează cu șuruburi și cuie... Am o oarecare speranță din punctul ăsta de vedere, știind că acum în Ministerul Culturii există și Mircea Albulescu, un profesionist al teatrului care, înainte de a fi numit, susținea cu vehemență drepturile actorului și implicat ale teatrului.

- Te consideri un luptător sau un resemnat?

- Nu sînt nici una, nici alta. Resemnat nu sînt pentru că meseria mă obligă să inventez zilnic cîte ceva pentru a putea găsi bucuria creației, și luptător nu sînt pentru că imaginea actorului-luptător seamănă cu un fel de stahanovism continuu... Nu poți fi în fruntea unui detașament care atunci cînd ar trebui să pornească la luptă își ia pauza de masă. Rămîi singur și ridicol pe un cîmp de luptă pustiu. N-aș vrea să crezi că sînt un „depunător de steag”... Doamne ferește! N-am de gînd să-mi deschid un magazin de șireturi turcești...

- Cred că nici n-ai avea posibilitatea materială să începi o astfel de afacere...

- Asta sigur! Dar poate că pentru asta mi-ar fi poate mai ușor să-mi găsesc un sponsor. Nu cred că intrarea mea în economia de piață se va face prin intermediul prăvăliei, dar cred că voi fi mai decis, mai ferm în a respinge oferte mărunte și mediocre, chiar dacă sînt bine plătite.

- Totuși, ce proiecte concrete ai?

- Este un proiect chiar bine plătit, de o calitate de excepție.

„La mulți ani,
Victor Rebengiuc!”

Neîndoios, dintre toți studenții mei, cel mai drag îmi este Victor Rebengiuc.

Aura Buzescu

Sînt invitat să montez spectacolul realizat împreună cu studenții mei la Cassandra, Romeo și Julieta, la Universitatea din Freiburg, la școala de teatru, chiar dacă pentru asta va trebui, dacă voi fi silit, să renunț la contractul meu cu Teatrul Național. Deocamdată se pare că nu există o posibilitate administrativă care să-mi permită să părăsesc Teatrul Național pe perioada de o lună, o lună și jumătate, cît ar dura contractul din Germania...

- Îl consideri un proiect important?

- Esențial. Este un proiect pedagogic și încearcă să demonteze o prejudecată stupidă în legătură cu dramaturgia lui Shakespeare, ori eu cred că această demontare se poate face cu real succes cu studenții. Apoi e vorba de un spațiu plastic deosebit. Un spațiu ce i-ar plăcea cu siguranță domnului Sorin Dumitrescu. Un fel de subsol, ce a rămas dintr-un subsol de biserică paleo-creștină, în care se poate instala o lumină fantastică, o atmosferă halucinantă. Și, ca să închei, cred că acest proiect ar putea fi o împlinire de vis.

- Nu ți-e teamă că actorul Adrian Pinteă se îndepărtează puțin, lăsîndu-i loc pedagogului, regizorului de teatru?

- Nu. Dimpotrivă. Îndepărtarea de scenă este să joci, să pleci acasă, să revii în teatru cu exactitate în ziua de leafă și să ai impresia că faci artă. Nu. Atunci cînd stai cu studenții, despicînd tot mecanismul actului actoricesc cu tenacitate și zi de zi, cred că ești mai aproape de esența meseriei decît se poate imagina, e ca o descoperire continuă, ca o autoanaliză infinită, ca un antrenament continuu.

- Și o ultimă întrebare. Există vreun rol pe care să dorești să-l faci acum?

- Nu. Chiar nu. Ar trebui, la vîrsta pe care o am, să încerc să fac Hamlet și, poate, o piesă care mi-e foarte dragă, Beckett... Dar le consider doar niște etape. Nu mă pot crampona de ele...

Oana Serafim

Hiperrealismul românesc

CRED că Mircea Daneliuc a revenit în forță, după o destul de îndelungată perioadă de penitență simbolistă și a dat lovitură. Avem de a face cu o distopie condensată, nu cu o realitate parodiată (dovadă sala de spectacol, capabilă de reacții normale), astfel încât întrebările care pun în discuție „veridicitatea” operei sînt superflu.

1. Lumea ca film

Vasile Podoabă este șeful unui cinematograf mărginaș. În hărâbaia lui, deseori, se aud gemete, gîfrituri, apar și dispar bani, se spînzură oameni. Nu putem spune dacă aceste amănunte sînt reale sau nu. Sinucigașul și ancheta poliției au un grad mare de virtualitate. Toată aventura se petrece în mijlocul unei mase informe de figuranți care își schimbă permanent costumele (cînd mineri, cînd ceferiști, cînd simpli cetățeni), evadînd din catacombele proiecției. Orice film se bazează pe un scenariu; de aici și obsesia lui Vasile. Casa lui adăpostește un scenariu (turnarea filmului porno), dar un scenariu degradat, sordid. Figurantul (Valentin Uritescu), interpretînd un disident futeș, ne dă cheia degradării. Filmul respectiv va fi bun pentru Occident. Tot ce se produce în țara aceea (de celuloid) este numai pentru alții.

Vasile Podoabă înnebunește în propriul cinematograf, încercînd să percuteze o imagine virtuală (Stela, răscrăcărată pe un balansoar, în spatele ecranului, profilată grotesc pe imaginile „revoluției”). Senzația că filmul cedează loc realității iar realitatea se supune ficțiunii are o mare forță. Dar e clar: cineva poartă vina acestui scenariu. Mai ales că, în primul final, ceea ce părea demența eroului capătă consistență. Păpușa închipuînd-o pe Stela există, deci scenariul, filmul, mașinația și butaforia sînt chiar realitatea.

2. Despărțirea de Ceaușescu

Părea că enumerarea dictatorului, atît de insistent, pe afiș, este o simplă găselniță de-a lui Daneliuc. În fond, aici

este una din cheile filmului. Personajele nu se pot separa de Ceaușescu. Multe scene îl implică direct. Cel care încearcă să se scuture de dominația monstrului suferă, brusc, de un sindrom de derealizare. Nebunia lui Vasile irumpe în clipa în care vinde/pierde cartea omagială. În jurul acestei cărți se învîrt privirile lacome ale inspectorilor, anchetatorilor, turnătorilor, agenților secreți. La ce le folosește să o posede? Răspunsul nu e clar. Întrebați, cei mai mulți se schimonosesc, se bîlbîie, se prefac, evită. Dar o urmăresc în taină, cu tenacitate. Scăpat din mînă simbolul Ceaușescu, este de așteptat ca toate relele să invadeze personajul. La ospiciu, un nebun se crede prim-secretar, iar toți adoratorii săi este de presupus că s-au separat de Ceaușescu. Un ritual straniu se încheagă în jurul simbolisticii ceaușiste. Posedarea lui Ceaușescu fîi oferă la femei, bani, glorie, putere. Regretul după împușcat sună permanent ca o trîmbiță a unei mizerabile judecăți de apoi.

3. Nebunia realității

Pînă la jumătatea filmului, regizorul a apăsă la maximum pedala realității. Din fericire, Mircea Daneliuc găsește acea ambiguitate salvatoare, tonalitatea obscură, a frînturilor de gest și cuvînt, prin care să evite capcana „realismului”. Din clipa în care pelicula „se strică”, adică din momentul în care poliștii încep să vorbească în franceză, nimic din ceea ce se întîmplă nu mai poate fi creditat ca adevăr indubitabil. Mîntea lui Vasile o ia razna sau ne aflăm într-un scenariu mai sofisticat pentru noi, martorii? Carolina, soția lui, este ubicuă (la sanatoriu dar și acasă). Poliștii își schimbă meseria. Jucăriile sale sînt făcute din pozele dictatorului. Se află într-o nouă misiune? Tot el pune în scenă înflinirea fantastică dintre Stela și Vasile, pîrînd a fi șeful unei organizații atotputernice, obscure. Protecția are structura unui coșmar. Realitatea, așa cum publicul o poate recunoaște, este minată de butaforie. Cu gaură-n cap, Vasile presimte ceva necalr și încearcă să-i avertizeze pe ceilalți. Ce simte, ce vede el. Nimeni nu știe.

În nebunia lui furioasă și disperată, caută tot mai insistent spectacolul. Face proba spînzurării tot mai convins, tot mai rece. Stăpîn al scenariului, își execută consoarta ca un Terminator. El dorește să trezească lumea la realitate și nu izbutește decît să sperie Partidul Democrației Originale. La o privire mai atentă, întreg filmul este creația unei minți bolnave: coșmarul Carolinei. Ea visează un oligofren cuplîndu-se cu o prostituată jalnică. Totul se petrece în oglinda care ar fi trebuit să dea un nou imbold vieții lor sexuale, oglinda viitorului.

4. Nașterea unei națiuni

Încă o dată: nu trebuie să luăm acest film ca o „replică” fidelă a realității. El se dezvoltă, haotic, într-o lume sordidă care, parțial, cuprinde ceva din România de azi. După revoluție, o națiune renaște. Filmul întreabă: „Cum?” Demonstrația este de o ambiguitate fertilă ca un avertisment. Partenerii patului conjugal încearcă de zor să scape de cel nenăscut încă, de cel liber, de cel care ar trebui, în sfîrșit, să învingă. Copilul este „al lui” - spune Vasile - de aceea vrea să-l elimine elegant. La urma urmei, toate eforturile celor doi reprezintă frica aceea formidabilă de ziua de mîine care paralizează un popor. Maturii sînt prizonierii unui scenariu, sînt păpușile unui timp care a murit. Păpușarul e numai amintire. Această mizerie morală care crește sufocă orice urmă de demnitate sau morală. Personajele se prostituează pas cu pas, încheind contracte jalnice cu prezentul. Ca niște avioane de hîrtie, proiectele, gîndurile zboară în trecut.

Această „păcălire” a viitorului își are izbinda în anul 2006. Pe acordurile lui Strauss, („Moarte și iluminare” - parafrază la „Odissea spațială” a lui Stanley Kubrik), viitorul s-a instalat ca un trecut etern. Același cartiere mizerabile, același jeg, aceleași centre de sticle-și-borcane, aceleași tramvaie, aceiași oameni furioși, aceiași degenerați. Limba română s-a alterat, o francofonie dementă a invadat totul (televiziunea și

Mircea Daneliuc

oligofrenul). Se trăiește la comun. Iar la loc de cîinste stă acea blestemată carte de care lumea filmului nu poate scăpa „Omagiu conducătorului iubit”.

În loc de epilog

Toate aceste considerațiuni nu ar avea nici o valoare dacă filmul nu ar fi condus cu mînă de maestru. Daneliuc se întrece, aici, în arta amănuntului. Cutia de ghetă dintr-un closet, călcată în picioare, devine un obiect suspect. Bani aruncați de bișnițarul-informator sînt culeși de doi simpli cetățeni într-o clipă aproape invizibilă. Gesturile eroinei (Stela) evoluează lent, dar precis, către profesionalismul meseriei. Carolina scîncește, printre lacrimi, că-și dorește o mînașă de cusut ieftină, în loc de avort. Adulatorii lui Ceaușescu tipă la un protestatar: „Comunistule!” Permanent, elicile ventilatoarelor, elicopterelor, jucăriilor susțin, în aer, chipul, spiritul dictatorului. Discuțiile despre sinucidere pregătesc, cu o enervare lentă, analiza finală.

Nu e un film care să te satisfacă. Te lasă flămînd, pentru că masa e murdară. Poți spune că efectul *Patului conjugal* se aseamănă cu acela al unei pînze hiperrealiste, în care ești tentat să pipăi obiectul pentru a te convinge că este, cu adevărat, o iluzie. Nu este!

Florin Iaru

CRONICA MUZICALĂ

de Alfred Hoffman

Multă muzică...

AR TREBUI să adaug imediat: „și bună”. În adevăr, se petrec în sălile noastre unele evenimente notabile, însă uneori nu are cine să le înregistreze, pentru că ascultătorii dovedesc numai în anumite cazuri *flair-ul* necesar ca să știe cînd să se deranjeze și cînd să stea acasă și nu o „nimeresc” fericit întotdeauna. De pildă, la un concert al cvartetului „Voces” care reunea creații definitorii ale ciclului de capodopere bethoveniene din seria de 17 dedicate genului (*Razumovski nr. 1* și cel cu *Marea fugă*), sala era populată foarte aproximativ. Am mai spus-o și o repet: melomanilor nu ar trebui să le convină să se lipsească de contribuții artistice care sînt - este adevărat - prea la îndemină și nu poartă nume abracadabrante, pe cînd dacă ar veni de pe alte meleaguri probabil că ar genera mare înghesuală. Să fim fericiți că avem îngă noi un ansamblu care nu se dovedește mai prejos decît „Amadeus”, „Julliard” și cine mai doriți dumneavoastră și să știm să răspundem unei asemenea calități și unei urmări a absolutului care nu se întîlnesc în fiecare zi. Pe de altă parte, sîntem îndreptățiți să pretindem criterii mai riguroase de programare: de pildă, *Capriciul italian* de Ceaikovski a putut fi întîlnit *a treia oară* pe afișele simfonice ale capitalei, la mic interval. Chiar dacă 1993 este și un *an Ceaikovski* (centenarul morții compozitorului), nu este cazul să ne oprim cu precădere la o lucrare care are - să fim sinceri - și anumite vulgarități numai citeodată evitate de dirijorii prudenți. Am

mai ascultat seri la rînd și uvertura operei *Forța destinului* de Verdi: poate că ar trebui creat un organism care să se ocupe cu evitarea suprapunerilor de titluri, deși cred că secretariatele artistice este de așteptat să fie suficient de competente în asemenea împrejurări.

Acestea fiind zise, să trecem la faptele în sine: ne-am bucurat mult - de pildă - că am primit din nou vizita lui Vladimir Orlov, care deși locuiește în Canada (și țara aceasta a știut să-și dea concursul ca marele artist al violoncelului să-și revadă public și prietenii români) păstrează trainic amintirile de acum cîteva decenii. A cîntat sensibil *Concertul* de Schumann sub bagheta dirijorului american Richard Fletcher care ne-a oferit, în finalul serii de la Ateneu realizată în compania orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu”, inspiratele *Variațiuni „Enigma”* de Edward Elgar, una din cele mai peremptorii dovezi că numele compozitorului englez este îndreptățit să circule în toată lumea și nu numai în patria sa. Culoare, caracter, diferențieri de atmosferă determinate de multitudinea personajelor caracterizate în muzică - iată însușiri capabile să transforme această piesă în una din cele mai îndrăgite ale marelui repertoriu și pe care interpretarea urmărită de această dată le-a reliefat cu succes.

Orlov a mai apărut și alături de partenerul ideal: Valentin Gheorghiu. Violoncelistul s-a deprins să-și domine simțirile și elanurile lirice cu un auto-control cîștigat în anii maturității și care îl

arată susceptibil să alcătuiască o echipă pe deplin omogenă cu pianistul definit totdeauna de o ardere interioară măsurată și echilibrată. Regăsirea celor doi s-a transformat într-un *regal* artistic capabil nu numai să lumineze climatul unei dimineți de duminică (17 ianuarie) ci să evoce imagini ale trecutului familiar și secund înduioșate pentru martorii vieții concertistice românești, văzută în derularea ei istorică pe mai multe decenii. Cu ocazia asta, ne-am împăcat și cu versiunea violoncelistică a *Sonatei în la major* de César Franck (transcrisă după originalul pentru vioară și pian de către virtuozul francez Jules Delsart. Am aflat aici o autenticitate, girată de autoritatea celor doi mari instrumentiști și muzicieni, care se remarcă rareori într-un colorit timbral diferit de cel conceput de către compozitor.

O seară simfonică de calitate deosebită a cunoscut și studioul de concerte al Radioteleviziunii, cu Orchestra Națională dirijată de Ilarion Ionescu-Galați. Există o dualitate remarcabilă în producțiile acestui artist, cunoscut din apariții sale bucureștene dar și prin pilduitoarea operă muzicală înfăptuită în fruntea Filarmonicii din Brașov, între faptul că știe să vină în întîmpinarea preferințelor marelui public și o noblețe, o distincție specială a contribuției sale, care luminează echilibrul componentelor esențiale ale lucrărilor tălmăcite fără să supraliciteze sentimentul sau să insiste asupra sublinierii anumitor aspecte favorizate de gustul mulțimilor. Se păstrează *senior* chiar și în cele mai frecventate pagini, cărora se pricepe să le releve virtuțile ascunse și deci să le pună într-o lumină nouă și favorabilă chiar la îndemina estetilor distanțați de cotidian și banal. Gîndurile acestea mi-au fost sugerate de tălmăcirea simfoniei *Din lumea nouă* de Antonin Dvorák care - chiar dacă nu a fost dublată de o puritate fără greș a contribuției orcheștrantilor - s-a arătat susceptibilă să ne ocazioneze

redescoperirea unei partituri cunoscute parcă de cînd lumea, atît de elegantă a fost rostirea frazelor, zveltă și suplă marcarea trăsăturilor ritmice, superior dozate avînturile și reținerile. De relevant este faptul că dirijorul a știut să-și îndrume și fiul, violonistul Florin Ionescu-Galați, spre o depășire a datelor tehnice, chiar într-o pagină virtuoasă cum este *Concertul în re major* de Paganini și să-l îndrepte către o înobilare și o purificare a intonării generoaselor - dar alteori *îngroșate* - trăsături melodice. iată o apariție care înscris evoluței lui Florin către exigențe de rafinament și organicitate a discursului muzical pe care anterior le respectă mai puțin. Maturizarea și-a spus în chip convingător cuvîntul...

În mai restrînsul studio T8 al Radioului, am asistat la un binevenit concert de prime audiții românești al cvintetului de suflători „Concordia”. Iată artiști pilduitori care au știut să stimuleze creația compozitorilor noștri și să o restituie publicului (lucrul a devenit prea rar) cu comprehensiune și putere de convingere. Tot programul merita să fie detaliat, am reținut însă în primul rînd stăpînirea scriiturii specifice, simțul proporțiilor și al întregului la Ulpiu Vlad într-un domeniu predilect al poeziei sonore (*Taina viselor*), utilizarea inteligentă a inspirației de sorginte populară (*Descîntec* de Diana Vodă), consecvența în folosirea melodicii cu răsunset vechi și religios (*Omagiu lui Verdi* de Doru Popovici) etc. O îmbrățișare a unui diapazon stilistic felurit și o repartizare judicioasă a atenției acordate diferitelor generații - de la studenți pînă la maeștri consolidați - a caracterizat ansamblul concertului, care a mai cuprins lucrări de Dana Cristina Teodorescu (*Psalmus lucernalis*), Paul Rogojină (*Sfînta fecioară cu pruncul*), Ion Dobrinescu (*Stări între pămînt și cer*), Carmen Petra - Basacopol (*Cvintet*). Bravo ansamblului „Concordia”!

de Cristian Teodorescu

Dl. Everac ne pune cenușă în cap

AM AFLAT și eu din presă că la T.V.R. ar fi haos financiar, că lipsește o mână de administrator etc. N-am avut cum verifica acest zvon, deci nu știu dacă e adevărat. Să zicem însă că era musai ca Televiziunea Română să aibă cât mai curînd un director general, nu o echipă de interimari. Ținînd seama de importanța instituției, e dificil de găsit la această oră o persoană care să mulțumească pe toată lumea, dar cel puțin un asemenea om trebuie căutat.

Că dl Paul Everac va fi contestat era de prevăzut. Numele său a mai circulat în legătură cu niște înalte funcții și de fiecare dată reacțiile în presă au fost ultranegative. Dl Everac era contestat atît ca dramaturg, cît și din pricina însușirilor sale personale, manifestate în viața de toate zilele. E firesc ca într-o viață de om cineva să-și facă și dușmani sau să stîrnească un număr de inamiciții. Dl Everac a provocat un curent de opinie. Și încă unul dintre cele mai virulente.

Uns la conducerea TVR, dl Everac a afirmat mai întîi că e vorba de o numire temporară, atribuindu-și rolul de administrator vremelnice. Dar cum dl Everac e o persoană cu multe păreri, a simțit nevoia să-și vadească și altfel prezența în fruntea Televiziunii. Și-a inventat o rubrică, un editorial, pe care a înșurubat-o în program simbăta, la o oră de maximă audiență. Dacă ar fi avut propriul său post de televiziune, dl Everac cu siguranță că nu și-ar fi permis una ca asta. N-ar fi trebuit să-și permită așa ceva nici la T.V.R. Pentru simplul motiv că n-a fost ales în această funcție, ci numit. Or cînd nu-ți poți întrebuița popularitatea pentru a te autopropune la o oră de vîrf, ca editorialist, se cheamă că nu-ți pasă de consecințe va avea inițiativa ta în rîndul opiniei publice. Și se pare că dlui Everac nu-i pasă de asta. Mai mult, d-sa și-a atribuit un rol pentru care n-ar fi fost indicat cu nici un chip: acela de a moraliza publicul. Ca să te poți prezenta în această calitate trebuie să ai, înainte de toate, o statură morală greu de clintit. Dl Everac n-a prea dat dovadă înainte vreme, că ar fi fost o persoană care să arate răul cu degetul indiferent în ce parte s-ar fi aflat răul. A ilustrat teze diferite, la date diferite, după cum bătea vîntul de la C.C. Confrății săi se plîng că le băga bețe în roate, lucrîndu-i pe la foruri, destui regizori afirmă că s-au trezit cu spectacole interzise în urma intervențiilor dlui Everac. Nu mai vorbesc că pentru majoritatea telespectatorilor numele dramaturgului e asociat unor piese de porunceală, dintre cele mai greu de digerat. Cînd ai o asemenea carte de vizită și vrei să faci editoriale t.v. moralizatoare se cuvine să începi cu tine însuși. Dl Everac a preferat să atace. A abordat tema mîndriei naționale și a demnității fiecăruia dintre noi.

A luat-o metodic, începînd cu problema ajutoarelor și ajungînd la chestiunea zahărului de import. În editorialul său am recunoscut stilul articolelor din *Scînteia*, din ultimii ani. Acuzații aruncate imprecis în aparență, dar urmărind scopuri cît se poate de precise. Deosebirea e că înainte asemenea lucruri se făceau mai bine dozat. Nu era criticată toată lumea într-unul și același articol. Dl Everac, în criză de timp, a făcut-o. Sarepezit să certe mai întîi intelectualitatea (evident!), dar tot ridicînd probleme nu i-a scăpat, în cele din urmă, nici o categorie socială. Deci, dl Everac a aflat că undeva s-au

bătut pentru ajutoare profesorii, medicii, procurorii și că aceștia s-ar fi dat în spectacol pentru a căpăta măcar un crac de pantaloni purtați. Cînd nu precizezi unde se află, acel undeva devine oriunde. Astfel că oriunde s-au sfeterisit acele ajutoare vinovații sînt profesorii, medicii și procurorii.

Cînd a adus vorba de chestiunea țigărilor de contrabandă, dl Everac a fost ceva mai discret, n-a precizat unde se găseau depozitele despre care s-a scris în presă. Doar a amintit de chestiune. Trecînd peste miezul scandalului. Tot așa, cînd a fost vorba de importul de mărfuri stricate. Sau de felurite alimente falsificate. Lucrurile astea sînt, din păcate, adevărate, dar depinde ce vrei să spui amintind de ele. Mesajul dlui Everac seamănă bucățică ruptă cu sloganul ceaușist al luptei împotriva „ploconirii” față de străinătate. Fetele noastre merg să se prostitueze la Istanbul, iar intelectualii îi tapează pe străinii de 100 de dolari, ca să meargă în străinătate, prostituție intelectuală, cum s-ar zice. Din ceea ce a venit din străinătate dl Everac n-a reținut decît alunele stricate și whiskey-ul falsificat și mărfurile de mîna a treia. Că au mai venit ele și alte lucruri, de pildă aparatele de dializă plus diverse accesorii sau instrumente necesare actului medical dl Everac uită să amintească. Problema sa e să demonstreze, implicit, că trebuie să întorcem spatetele străinătății, în tradiția ceaușismului ultimilor ani. Și dacă nu străinătății, atunci măcar acelora care doresc ca România să adopte standardele democrațiilor occidentale. Să discuți despre mîndria națională și despre demnitate în felul dlui Paul Everac e mai curînd un mijloc de a pune cruce subiectului. Dacă unii dintre noi, cum spune directorul T.V.R., sînt ticăloși, ei trebuie numiți. Dl Everac ne-a înfățișat un tablou negru al stării noastre morale, ignorînd părțile bune ale acestei stări. Toți sîntem vinovați, fraților, numai că n-a spus dl Everac, punînd cenușă în capul națiunii în loc să-și vadă de propriul său complex de vinovăție.

SPORT

Mecena, fratele lui Iov

URMĂRIT de ghinion, Dinu a reușit cu naționala pe care a luat-o în turneu prin lumea largă să piardă cu Ecuadorul la scor de neprezentare. Căldura nu le face bine alor noștri. Totuși acest 0-3 mă face să mă întreb cum s-o fi antrenînd naționala noastră pe acolo pe unde e. Dacă acest rezultat ar fi fost înregistrat într-un meci la începutul turneului ar fi existat explicația lipsei de antrenament. Dar așa?! Să se fi plictisit băieții de țările calde și să le fi venit dor de frigul de-acasă? E posibil, dar dacă-i așa, înseamnă că turneul a fost prost conceput și în loc să se întoarcă din lume cu o echipă, Dinu va aduce acasă douăzeci și ceva de voiajori plictisiți care se vor lăuda cel mult cu etichetele hotelurilor pe unde au stat, lipite pe geamantane.

Inflație mare: fondul de câștiguri la Pronosport a sărit de o sută de milioane. Acum, dai o lovitură, te faci rentier. Sau dacă vrei glorie te propui președinte peste vreo federație. Promiți una, alta și, la o adică, ridici din umeri. Rămii și cu gloria și cu banii în buzunar, cum s-a întîmplat cu recent alesul președinte al Federației de handbal. Repede dat jos, domnul cu pricina își poate scrie însă liniștit pe cartea de vizită și acest titlu. Numai la noi se poate așa ceva: la alegeri să faci pe Mecena, iar după aceea să te declari frate cu Iov.

Ce n-a reușit la noi Răducanu pe listele PDAR-ului a izbutit Rivera în Italia. A ajuns omul în Parlament. Să mai zică lumea că numai noi avem idei din astea...

A izbucnit, în sfîrșit, un scandal și în patinajul artistic de la noi. Dacă rezultate nu sînt, măcar un pui de ceartă să avem, să se mai dezmoștească lumea.

La săniuță ce ne mai descurcăm. Un loc patru la un mare concurs nu e de colo, dar la cum alunecă toate în jos de la o vreme încoace, mă așteptam la un loc pe podium.

Tușier

de Radu Coram

Episodul 12h14'

- Ți-am spus să mai aștepti...
- În nici un caz, acum!
- Stai dracului și urcă-te pe pereții!
- Poți să pregătești salata...
- Găsești cafeaua, sus, în cămară!
- Du-te frumos la coafor!
oh, toate telefoanele fetelor și „femellor bine”, pe direct, din 10 în 10 minute, deranjîndu-l din ședințe pe tinerii lideri pro și antireformiști, ei raspunzîndu-le, cu buzele lipite de aparat, cît mai șoptit, gata să explodeze de mînie, mînia aceea față de toate imbeciliile astea ale României, care, de cînd a căzut zidul la Berlin, nu mai știu ce-nseamnă o ședință, o afacere, o idee, convînse că totul este șuetă. Dar niciunul dintre ei - frumoși, eleganți, dominînd faxurile și butoanele - nu știe că vine o vreme cînd tot ce spune o femeie, de rău, despre un bărbat, așa e.

(va urma, d.m.t.)

*) Inițialele, din jurnalul lui Tolstoi, pentru „dacă mai trăiesc”.

RADIO

de Antoaneta Tănăsescu

Bogza - 85

DEPARTE de mine gîndul de a califica drept confidențial tirajul „Panoramicului”. Pînă nu demult (mai precis, pînă la vijelioasa ascensiune a „Evenimentului zilei”), el se afla, din acest punct de vedere, în fruntea listei publicațiilor, întrecîndu-le cu grăbire pe cele săptămînale și apărîndu-și cu degajare locul fruntaș chiar în fața cotidienele. Așadar, s-ar părea că informarea cititorilor asupra detaliilor programului zilnic se realizează în bune condiții. Și, totuși! La o privire atentă, aspectul pur statistic nu are darul să ne liniștească, mai ales dacă ne gîndim (și cum s-ar putea altfel în această rubrică?) la transmisiunile radiofonice, palid mediatizate față de cele de televiziune. Programul radiofonic este tipărit doar de „Panoramic”. Programul de

televiziune este reprodus și de alte publicații, fie integral, fie prin sistemul recomandărilor, fie pentru 7 zile, fie zi de zi. În plus, obligațiile „Panoramicului” sînt numai parțial onorate, căci, iată, azi, la aproape trei ani de cînd studiourile din strada General Berthelot nu mai dețin monopolul radiofonic, revista nu este sensibilă la apariția altor posturi, a căror listă, măcar, ar ocupa doar cîteva rînduri. Atunci? Atunci publicului îi rămîn (cel puțin teoretic) la dispoziție alte căi de informare și enumerăm: 1. Rubrici de comentariu și analiză a radiofoniei. Numai că ele sînt o raritate în publicistica actuală iar la televiziune sînt luate în considerație doar în clipe festive. 2. Rubrici de anunțuri și recomandări cuprinse în chiar programul zilei. Numai că, spre deosebire de televiziune unde asemenea momente sînt plasate în preajma celei mai ascultate emisiuni, cea de *Actualități*, la radio, *Semnalul* e difuzat la mare distanță de *Radiojurnal*. 3. Experiența acumulată de fiecare ascultător, experiență corectată și îmbogățită sub presiunea cercului de prieteni și cunoscuți. E o grilă importantă dar lacunară, inevitabil lacunară. Căci nimeni nu poate stăpîni zilnic peste 50 de ore de emisie (trei programe ale postului național) fără a avea instrumente adecvate la îndemînă. Și astfel, din pură neștiință, multe ore radiofonice sînt condamnate la insonoritate, ceea ce, atît pentru redactori-realizatori cît și pentru ascultători este o apăsătoare nedreptate. Ea trebuie degrabă curmată și specialiștii instituției vor găsi, desigur, interesante soluții. Mă gîndesc la una ce are importantul atu al simplității, fiind cu succes experimentată, cînd și cînd, și aiurea. Răsfoiesc „Panoramicul” nr. 5(161). Cum vor ști, dau un singur semnificativ exemplu dintre evenimentele actualității literare, cum vor ști milioanele de fideli ai radiofoniei că simbătă, 6 februarie, în chiar ziua în care Geo Bogza împlinește 85 de ani, scriitorul e prezent la *Poezie românească* (II, 8,45-9,00), pentru ca duminică după-amiază *Revista literară* să difuzeze un interviu acordat în exclusivitate? Vor ști dacă vor fi anunțați din vreme, adică de miercuri, de joi, de vineri, nu numai la *Semnalul* de la 8,05 (programul II), ci de cîteva ori în cuprinsul fiecărei zi, pe toate cele trei canale de emisie, la cele mai bune ore de audiență, în „clip-uri” sonore atractive. Un sistem de reluări echivalînd cu o publicitate radio realizată de radio. Un sistem eficient de autopărare împotriva pericolului insonorității.

Inima care-și spune taina (IV)

Amantă Intuiția mi-a fost
și conceptul slugă devotată

PETRU DUMITRIU, în confesiunea sa, pe cât de neașteptată (neașteptată de cine? de inimile profane? de sufletele vindute diavolului? cum adică, neașteptată, când trebuie să te aștepti la orice din partea cuiva care a dovedit, cu acte în regulă - cărțile sale sînt actele sale - că se află în contact direct cu infinitul, cu transcendența pură, unica măsură a umanității divine din viața noastră de o clipă și pe care o închinăm Celui de Sus, și în egală măsură Fiului Său bun, care a făcut din trupul său pîinea, și din sîngele său vinul din care ne potolim foamea și setea pe acest pămînt al bucuriei și al păcatului?), pe atît de tulburătoare fiindcă vine de la un laic, de la o conștiință nu pragmatică, o, nu!, dar nici extatică, o conștiință mai curînd carteziană, care face din *dubito* și *cogito* măreția existenței trufase a *ego*-ului.

Iată întrebarea: dacă omul este făcut (și nu născut!) după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, înseamnă că el, omul, este *ipso facto* în afara conștiinței rele a păcatului și a morții, încît nici nu ar trebui, la umbra meditației carteziene, să-și pună problema mintuirii, a salvării dintr-o catastrofă genetică de care nu se face răspunzător, pe care nu a avut cum să o moștenească, dată fiind originea sa divină: de aici și pînă la concluzia inutilității (blasfemie!) sacrificiului, jertfei isusiace nu mai este nici un pas,

dar pe care nici eu, și nici iluminatul Petru Dumitriu nu-l vom face, căci este scris: „Dar s-a arătat o neprihănire pe care o dă Dumnezeu, fără lege - despre ea mărturisesc Legea și Proorocii - , și anume neprihănirea dată de Dumnezeu, care vine prin credința în Isus Hristos, pentru toți și peste toți cei ce cred în El. Nu este nici o deosebire. Căci toți au păcătuit și sînt lipsiți de slava lui Dumnezeu. Și sînt socotiți neprihăniți, fără plată, prin harul Său, prin răscumpărarea care este în Isus Hristos. Pe El Dumnezeu l-a rînduit mai dinainte să fie, prin credința în sîngele Lui, o jertfă de ispășire, ca să-și arate neprihănirea Lui”. (Romani, 3, 21). Deci Isus este purtătorul harului prin care ne izbăvim? „Ba încă și Legea a venit pentru ca să se înmulțească greșala; dar unde s-a-nmulțit păcatul, acolo harul s-a-nmulțit și mai mult; pentru ca, după cum păcatul a stăpînit dînd moartea, tot așa și harul să stăpînească, dînd neprihănirea, ca să dea viață veșnică lui Isus Hristos, Domnului nostru”. (Romani, 5, 20-21). Nu voi trage de aici concluzia care se impune din logica satanică a lui Aristotel, și care stă, de altfel, la baza unor mișcări religioase, conform principiului: *purificare prin rău, mîntuire prin păcat*, dar avîndu-și originea într-un motiv obsedant al Vechiului Testament, cel al așteptării și pregătirii sosirii lui Mesia pe pămîntul oamenilor (neamurilor): *cu cît mai rău, cu atît mai bine*, în sensul în care și Petru Dumitriu, cînd a ajuns

la gradul zero al existenței, la limita de jos a vieții, are iluminarea, revelația lui Dumnezeu. Acesta i se arată din întretaia Lui formă, sub aceea a harului, a Duhului Sfînt, eveniment care mi-a confirmat încă o dată că artistul, poetul se mîntuiește în solitudine, prin opera lui, iar muritorul de rînd în comuniunea Bisericii: amîndoi, fiecare în felul său, practică asceza, postul și rugăciunea. Duhul Sfînt îi răspunde celui care-L cheamă în ajutor, precum Muza, care și ea coboară din Parnas (din subconștient?) atunci cînd gura poetului o invocă, disperată, agonică, în pragul morții și învierii, iluminînd lumea secretă din jurul nostru, *credo*-ul luînd locul *dubito*-ului, pe tronul împărăției *ego*-ului: „Pe cînd Duhul îl chem într-ajutor, din străfundul angoasei. Și spre uimirea mea de nespus, aș zice aproape -spre mirarea mea ce nu crede-, pe atît e de neașteptat, de necrezut, extraordinar, răspunsul sosește. Sau nu vine, atunci cînd îmi refuză harul; atunci aștept, acceptînd chiar ca harul să nu mai vină niciodată; dar nădăjduind mereu, pînă la ultima mea răsufflare (...) să-l chemi; să nu-l atingi; în aceeași clipă el transcende apropierea noastră necredincioasă; transcendența se retrage în absență. Să-l chemi, să nu-l ispitești; să nu încerci să-l pui la încercare, căci în aceeași clipă l-ai pierdut, ai pierdut harul. Să-l chemi răbdător, umil. «Totuși să nu fie după cum vreau eu, ci după cum vrei Tu»”.

De ce, așadar, opțiunea lui Petru Dumitriu, dintre cele trei forme ale

sacralității, Sfînta Treime, Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh (și de care este învinuit de cei ce cred într-un singur Dumnezeu, de un barbar politeism), se orientează fără murmur către aceasta din urmă, către Sfîntul Duh? Ei bine, instinctul său natural a putut să-l conducă pe acest drum, cel mai inaccesibil pentru că pentru el nu găsim nici o urmă în univers, ci numai în noi înșine, cei care am moștenit harul, ne-am născut din har, un pseudonim al sfînteniei călugărului și preotului, pentru geniu, pentru darul poetului.

Revelația pe care o aduce harul în conștiință, în inima ascetului, a celui care-și dedică viața lui Dumnezeu în post și rugăciune, în meditația care nu-l are ca *primum movens* pe *dubito*-ul cartezian, ci pe *credo*-ul apostolic, are un corespondent firesc în psihologia creației, ca o relație biunivocă între sacru și profan, în inspirația poetului. Iluminarea care fie că-l face pe sfînt să devină instantaneu martor privilegiat la misterul facerii, și astfel deci să-și găsească răspunsul la întrebarea capitală: de unde venim, cine sîntem, încotro mergem?, fie prin artist să recreeze o altă lume după chipul și asemănarea sa (dar el nu are chipul și asemănarea lui Dumnezeu? atunci la ce bun repetă omul, la indigo, ceva care îi este dat în mod aprioric?).

Acum trebuie să mai respiri o dată, uitîndu-te pe fereastra ta acoperită de ghețuri, zăpezi și morminte: este creația ta cu adevărat un elogiu adus divinității? o *imitatio Dei*? sau nu cumva o încercare de a o sfida prin ipoteza unei alte lumi pe care o propui în opera ta, păcat al trufiei, orgoliu nemăsurat al geniului, o *contradictio Dei*? O, vacanțe, o, castele, vai de păcatele mele!

Dan Laurențiu

PREPELEAC

Operațiunea Stockholm

ERAU două fete, una blondă, cealaltă Gabriela Melinescu. Și amîndurora într-o zi le cumpărasem două băști albe, același număr. Ce se mai bucuraseră și de cîte ori nu și le potriviseră ele pe cap în fața oglinzii cu exclamațiile, risetele copilărești ce le stau atît de bine fetelor răsăfate... Cu Sinziana Pop, reporteră și apoi prozatoare, mă înțelegeam într-un fel; cu Gabriela Melinescu, în alt fel. Poetă subtilă, gravă, ucenică a lui Nichita Stănescu, prințesă levantină de Rhodes cu suflet de stareță dulce decisă și care avea să scrie coplesitoarea ei declarație, trecînd pragul înalt de stejar vechi al eticii: *Jurămîntul de sărăcie, castitate și supunere*. Fusesem un fulger purificator cartea de poezie a Gabrielei noastre, soră bună cu ingerul Gabriel; un legămînt care aproape ne speriasse, venind din partea unei fete tinere, atît de inteligentă, de frumoasă și mai ales de o bună creștere stîmjenitoare pentru mitocănimea învățată să scrie cu partea ailaltă a creionului, neascuțită.

Era la *Luceafărul* lui Ștefan Bănuțescu. Perioada curată a revistei. Ședeam cîte un ceas în biroul redactorului șef și fumam împreună cu capul în jos fără să scoatem o vorbă. Cînd Fănuș Neagu, adjunct, - intra în birou, ieșeam din muțenie, însufleții de verva brăileanului, mirat de tăcerile noastre. Nu ne certasem noi, odată, amîndoi cu Fănuș? Și nu ne făcuse el pe amîndoi „două plăpumi cîrpite”? Sunt injurături mărețe, insulte de aur, pe care le ții minte toată viața ca pe darul neprețuit al unei imaginații

ce te iubește și cînd te spurcă. Auzisem, pe vremuri, în gară la Urziceni, într-o iarnă grea, pe nea Mitu, ceferistul, zicînd „e trenurile întîrziate”, călătorilor agitați, și, în mijlocul tăcerilor noastre, prin norii de fum de tutun sloboziți cînd de unul cînd de altul, Bănuțescu spunea ce-i spusese eu că spunea la întîrzierile mari nenea Mitu, - răbdare, răbdare, oameni buni, *e trenurile întîrziate*...

De la masa mea de lucru de secretar general de redacție, le vedeam pe fetele mele scriind: Sinziana în stînga, Gabriela în dreapta în biroul în supanță ale cărui ferestre dădeau spre Bd. Ana Ipătescu. Lîngă mine, ușa subredă de cînd Adrian Păunescu, celălalt adjunct, o trîntise furios fiindcă nu-i semnase un stat de plată, exagerat...

Căzuse, în urma trîntiturii, violente și o bucată de tencuială din partea de sus a intrării, o bucată mai mare decît aceea pe care o smulsese Vișinski trîntind la palat ușa regelui. Recunosc, eram puțin gelos pe băieții care intrau în biroul nostru și le făceau curte celor două fete. Gelos, ca un tată. Într-o zi, veni un critic boem, ceva mai în vîrstă, un critic excelent azi, fără audiență pe atunci, un domn timid, încurcat, cu un profil frumos de monarh austriac. El ținea o sacoșă mare în mînă, își făcea singur cumpărăturile, de sărăcie, și o plăcea, la sigur, pe Gabriela. Venea, se așeza în fața ei la birou, cu spatele la mine și îi tot șușotea. Recunosc, iarăși, această curte caraghioasă mă călca pe nervi. Pe nervi, ca tată.

Într-o zi, șușoteala aceea lungă Gabriela o rupsesse cu un hohot de rîs înalt, cristalin, cum rîdea ea, iar criticul după cîteva secunde s-a ridicat, ne-a salutat cu sacoșa lui mare în mînă și a ieșit demn, deși oarecum uimit... Gabriela era o discretă, prin educația ei. Totuși, să vină cineva, care în mod evident te place, îți face curte, și la un moment dat acel cineva să scoată din sacoșă o cratiță nouă și o oală de supă, abia cumpărate, și să ți le arate, sau să ți le ofere, ca un semn trainic și serios de iubire, față de filfizonii care te ispitesc mai mult cu inele, mărgele... Acest rîs feminin, atît de zglobiu și de curat în același timp, mi-l pot reaminti perfect oricînd și azi. Pentru risul Gabrielei de demult îi propusesem lui Bălăiță, întorcîndu-ne de la Lahti, din Finlanda, unde din doi în doi ani se țineau întrunirile scriitorilor din Europa, să trecem pe la Stockholm, unde se stabilise mai de mult, s-o revedem. Cu ce bani însă? Dacă n-am fi ținut să mergem pînă la Rovaniemi, să călcăm pe Cercul Polar, am fi putut să cucerim pentru o zi și o noapte capitala suedeză. Am trecut Baltica, fie ce-o fi. Am ajuns în zori. Măcar aveam înaintea o zi întreagă să vizităm orașul înainte de a ne sui în tren și prin Berlinul de est să ne întoarcem acasă. I-am telefonat Gabrielei, și eu și Bălăiță grijulii cu onoarea, nu cerem nimic, dacă ne invită, și mai ales dacă ne invită cu multă-multă stăruință... La drumuri lungi, grele, are grijă Domnul de obidiți. Gabriela, bucuroasă, ne invita cu insistență și cu vocea, cu risul acela al ei care suna la fel și în Suedia. A venit cu un domn tînăr, frumos, Coeckelbergs, editorul Coeckelbergs, și înainte de a ne duce acasă la dîșii, trecurăm pe la hotelul nostru ieftin unde ne instalaserăm pentru o noapte, cu ideea de a posti peste zi. Editorul, fără să ne întrebe, vorbise ceva cu hotelierul, și, plecînd, ne comunicase

cel mai amabil și mai prietenos că ne plătise hotelul pentru o săptămînă, „ca din partea editurii”, că știe el cum o duc scriitorii români în străinătate. N-am văzut om mai gentil ca acest Coeckelbergs, fie-i țărîna ușoară! Măi, să știi, l-o fi rugat Gabriela, spusese Bălăiță noaptea, la hotel, cînd ne întorseserăm atît de bine dispuși. Nu cred, am zis, Gabriela e prea mîndră, și suntem frați ei. Coeckelbergs ăsta are stil, are alură, îmi place. Să vezi tu dacă n-o să ne amintim pînă la adînci bătrîneți că Stockholmul pe care-l rîvneam și pe lîngă care era gata să trecem ca orbii l-am văzut pe banii acestui tînăr editor, - și ce dacă a făcut-o pentru că iubește o mare poetă română, în secolul trecut chestiile astea se plăteau cu bani și mai grei.

Luam cina înaintea vasului de alamă comun în care sfîrșiau bucăți de carne în ulei, înfipte în frigărui, mîncare nordică, bînd din vinul alb franțuzesc. Nu spun, - sau mi se păruse - că editorul suedez era nițel gelos pe mine, fiindcă Gabriela se anima mai mult cînd vorbea cu mine, din cauza beretei albe și a strachinii criticului curtezan, - ne legau atîtea... Așa că atunci cînd editorul a zis că-l scoate pe cutare și cînd eu i-am zis foarte bine și că ar fi bine să meargă mai departe să-i scoată și pe cutărică și pe cutărică, de-acasă, frontul trebuind lărgit cu arme de toate felurile... Interpretare bicisnică, absurdă: că noi am fi fost trimiși acolo să nu-l publice pe cutărel. Vorba Monicăi Lovinescu, al cărei fîler nu dă greș niciodată, din educație: „Vezi, Virgil, și ți-am spus” (să nu te pîipești - n.n.).

Sunt scriitorii vrednici de respect, dar care, nesiguri pe meserie, astupă la iuteală fisurile din talentul lor cu bandaje groase, patetice, de caracter. În rest, Dumnezeu să ne ajute.

Constantin Țoiu

John Ashbery ar fi putut să devină, descifrând codul înșiririlor sale după o rețetă tradițională, un excelent teoretician al limbajului, un filosof, sau un profesor de literatură cu vocația enciclopedică. El însă alege poezia. Debutază în 1956 cu *Turandot and Other Poems* sub semnul avangardismului, ale cărui riscuri și le va asuma, de atunci încolo, cu fiecare volum publicat. În 1962, *The Tennis Court Oath: A Book of Poems* devine receptacol preferat de exemple ale unei critici circumspecte. Înă timp nu face decât să-l confirme soluțiile. Pe măsură ce estetica poemelor sale este asimilată, John Ashbery începe să primească din în ce mai multe premii: deoarece lirica sa (dacă o putem numi astfel), suficient de (auto)conservatoare pentru a fi recunoscută, laudă egal rezultatul efortului și efortul. Stăruința se recompensează. Didactic dar izolat, narativ însă fragmentând pe două sau trei nivele discursul, aspirând spre transparență și selectând cu predilecție sensuri rare, arhaisme, ambiguități, reunind într-un singur volum poemul de peste cincizeci de pagini și poemul de un rînd, John Ashbery este, în anii '80, un poet al extremelor (volume: *As We Know*, *Self-Portrait in a Convex Mirror*, *Houseboat Days*, *April Galleons*, foarte bine întîmpinate). Deconstruit extatic de recenzanți mai vechi și mai noi, autorul oferă, nu o dată, chinuitoare negative ale transcendenței, cînd cotidianul se filtrează incomplet printr-o filosofie elitistă. John Ashbery apare în aceste cazuri ca un poet fără grație. Și totuși, complicata lui sinceritate ascunde revelații mult mai spectaculoase.

John Ashbery

Avant de quitter ces lieux (1991)

Ei privesc zăpada albastră.
E al cincilea act în viața altuia,
dar aici, pe Midway Island, recife și bancuri de pești
interferează
cu această noțiune. Că nimic alt de compact
pe cît ideea de anotimp nu poate fi acceptat,
iată dominantă, pentru azi cel puțin. E marți dimineață.

Ei cîntă un duet de despărțire
micilor lor mese, și lor înșile, așa cum erau
cînd se așezau la ea. Amiaza intersectează păsări grase,
ritmuri de vase în bufet. Dragostea mea,
pare el a spune, așa vezi tu lucrurile? Atunci va trebui să
părăsim

aceste ponoase împrejurimi pentru altele, dar întîi
vreau să plantez un sărut ca o stea
pe fruntea ta.
Vapoarele se izbeac unul într-altul la marginea cheiului,
odgoane biciuind, e mai multă mișcare
decît ni se prevăzuse, cum ne îndepărtăm,
salutînd din cap cariatidele pe lingă care trecem. Poate ne vor
cînta.

Dar într-o casă de vacanță undeva în Rusia
vița albă absoarbe căldura. Te poți gîndi pe nerăsuflăte
la zăpada albastră ce invadează cîmpurile, un blestem
scăpîndu-i
vreunui strămoș obscuro și acum așa-i obiceiul, conștiința
refren al fiecărui sezon

Înainte să ruginească merele
și ideea de iarnă să preia roțul, spre a fi urmată din scurt
de realitatea înăși.

Dacă toți am putea duce vieți de răzuit lucruri din ziare,
de rînduire a lor pe perna de ace... dar nu. Este tatăl
și dimineața cu care trebuie să te descurci, și apoi sosește
studenții.

Ritmul se frînge între ei.
A fost un an rece, dar nu
ultimul. Va fi ținut minte.

De ce mă întreb mereu asta, și asta:
oare nu există nici o întrebare în spatele tapiteriei întîlnirilor
de acum

secundîndu-ne unul altuia proiecte, emoțiile noastre? Sau este
prea slabă
ca întrebare, deși suficient de puternică pentru o afirmație,
astfel că ieșim din nou
unul îndepărtîndu-se de celălalt. Îți acoperi instinctiv ochii,
deși cerul
e întunecos. „Nu avem unde ne duce” (a cînsprezecea
situație majoră, și dacă Dumnezeu decide că ne place un
celuilalt, cîndva
ne vom întîlni pe o stîncă sus, acolo, și totul va fi în neregulă,
dar asta folosește. Mari fluvii se năpustesc unul în celălalt,
s-au căscat mormintele, tirania prafului dirijează frumos, e
atît de puțin de observat. În plus ne-am cunoscut
dintotdeauna.

Doar că era, în mod sistematic, secolul
dinaintea acestuia. Astfel ni se dezvăluie continuitatea
vremurilor trecute, și însuși timpul se arată
nu ca o serie de camere ci asemeni unui singur coridor
deschizîndu-se întru adevăr: o pășune alpină cu cîteva pete,
și, în zare, o colibă. Amiaza e plină. Dinorah,
care și-a pierdut capra, cîntă scena nebună a căreia viața ei
i-a fost pregătire, cîntă mai deplin decît amiaza, mai deplin
decît înflorirea

stîncii deasupra, mai deplin decît *edelweiss* și
ciuboșica-cucului.
Acum e rîndul zeului muntelui,
dar el refuză să cînte. Zăpada albastră se reîntoarce.
Galantarele se-nchid.

Și totuși nu trebuie să te grăbești niciodată să termini, să pui
în contrast sfîrșitul
cu articulațiile premergătoare. Adevărat, acestea sînt doar
spațiu,
dar acolo unde viețile se încarcă de un unic și disponibil
ascuțit,

e vorba de educație în sine. Aceasta e o viață
așa cum am gîndit-o iar și iar, și există alte cîntece, unele
prea adevărate spre a se pomeni,
altele fără greutate, scoase ori nu din majoritatea edițiilor
dar așteptînd în tăcere la locul lor.
Povestea declină, munții conspiră, izvoarele ezită,
furtuna dăinuie.

Prezentare și traducere de
Cristina-Irina Sălăjanu

Simbol, satiră și parodie la J. Joyce

APARIȚIA romanului lui Joyce *Ulysses*, în plină perioadă de zgomotoasă afirmare a suprarrealismului, a marcat o fecundă direcție literară, ilustrată ulterior de prezența unor scriitori de prestigiu ca W. Faulkner și S. Beckett, atrăgînd atenția asupra unor valori de simbol și parodie în măsură a reînnoi imaginea obosită a unei lumi privită adesea numai din perspectiva dinamicii exterioare. Opoziția artistului față de mediul social, singur sau încadrat în grupul familial - a generat, la rîndul ei, observații subtile pe planul amplu exploatat al fenomenelor vieții interioare.

Conturarea portretului psihologic al autorului - apreciat și contestat în același timp - întîmpină reale dificultăți, atît din pricina contradicțiilor înregistrate pe parcursul trecerii lui de la o perioadă la alta a vieții, cît și a modalităților originale și inedite de creație literară distincte în opera sa.

Poet situat la confluența dintre tradiția încă puternică a cîntecelor elisabetane și artei literare simboliste, romancier și nuvelist în opera căruia se îmbină bogate elemente auto-biografice cu fantezia și satira, Joyce a apărut în viziunea biografilor contemporani-remarcat deopotrivă de B. Yeats, H.G. Wells, E. Curtius sau Georg Lukacs-ca întrupare a orgoliului și clasice ironii irlandeze. Scriitor neconformist și dificil, care a contrariat cu intransigența sa mentalitatea și spiritul literar al epocii, temperament artistic ce oscilă în anii angoasantei sale adolescențe între „expiație” și „desperare”, format la disciplina severă a călugărilor jezuiți și înclinat către problematica interioară, Joyce concentrează în opera sa împejurările proprii sale vieți în contrast cu mediul social apropiat.

Apariția în 1906 a volumului de proză *Oameni din Dublin*, cuprinzînd numeroase elemente autobiografice, oferă un tablou al vieții dominată excesiv de obiceiuri patriarhale, care constituie un moment de stagnare pe linia evoluției progresiste a societății irlandeze. Dacă pe alocuri predomină o atmosferă „cvasi-dostoievskiană”, personajele manifestă o înfrîngere spirituală și cu eroii cehovieni, datorită renunțării, distrugerii și înfrîngerii lor în competiția relațiilor sociale și abandonării propriilor speranțe și idealuri.

Refuzul scriitorului de a accepta condiționarea mediului stagnant își găsește locul și în prima versiune a romanului *Portretul artistului tînr*. *Portretul* urmărește atent formarea unei individualități caracteristice, ca într-un adevărat Bildungsroman, toate evenimentele fiind văzute și înțelese prin prisma convingerii unui personaj central.

De fapt parodia și elementele simbolice se întîlnesc în zugrăvirea atmosferei familiare, nelipsite de înclinarea către sensualitate sau chiar perversiune, cu acea umoare veselă și caricaturală, care creează fondul satirei joyciene. Sub raza de influență a symbolismului irlandez, Joyce va transmite pe plan concret mesajul unei viziuni mistice („iluminării”), apelînd la valorile simbolice ale cuvîntului și păstrînd „oralitatea” expresiei în creația literară. O nouă modalitate artistică - în care creația literară e copleșită de analiza fenomenelor vieții interioare, de amănunte ce îngreunează uneori și înțelegerea cursului acțiunii prin deformarea formei de exprimare a cuvîntului - își face loc în opera scriitorului.

Romanul de maturitate *Ulysses*, care încheie în paginile sale imaginea unei zile dense și zbuciumate din viața Dublinului, dovedește înclinarea autorului către reprezentarea sintetic-sugestivă, prin concentrarea într-un timp record și într-un spațiu limitat, a unei multitudini de atitudini și episoade, „experiențe” în viața personajelor sale. Bloom, eroul, e un alt Joyce, mai matur și mai reținut în descifrarea trecutului sub masca cotidianului. Îndoiala și umbra lui dispoziție hamletiană e întretîiată de umor, iar atitudinea sa în genere indiferentă - oscilează între silă și tandrețe. E vizibilă aci, trecerea de la adolescență la tinerețe și maturitate (de la Stephen la Bloom) cu acea inevitabilă implicație a bizareriilor omului modern, tentat constant de o experiență intimă inedită. Stephen era produsul sensibilității subiective a autorului, în timp ce Bloom e conceput pe linia reflectării relațiilor mediului social. De fapt, symbolism se întîlnește în fiecare moment al acțiunii - un symbolism de factură subiectivă, care aparține „duratei individuale” în loc de a se încadra în lumea concretă a datelor materiale.

La rîndul său, *Portretul* a fost considerat o „carte de memorie”, realizată prin asocierea variatelor date din viața scriitorului, dublîndu-i existența într-o formă mai puțin sintetică și persistentă ca la Proust. Stephen va trece printr-o criză dureroasă, înregistrînd o stare psihică învecinată cu delirul, anticipînd unele trăsături din teatrul lui Beckett și deschizînd literaturii contemporane calea viziunii libere și dreptul la „reconstituirea” lumii cu mijloacele arsenalului imaginației și la estomparea aspectelor ei reale.

Alternarea stării de vis cu percepția obiectivă a lumii reale se va transforma într-un joc neobișnuit al reflectării „realului” în halucinații. Visele vor deveni în *Finnegann's Wake* o formă învîluitoare a celui ce visează-formulă berkleiană care justifică perceperea lumii exterioare în sens „proteic”, într-o inseparabilă imixtiune cu „monologul interior”. În această gîndire metaforică, viziunea timpului e răsturnată - „prezentul” devenind „stadiul în care viitorul coboară în trecut”.

Ceea ce poate fi privit în creația de început a lui Joyce drept reprezentarea reală a mediului exterior, se anulează treptat în avantajul „interiorității”. Symbolism întîlnim în fiecare descriere a momentului, dar un symbolism de factură „subiectivă” care aparține „duratei individuale”, în loc de a se încadra în lumea sesizabilă direct prin datele materiale.

În fond, *Ulysses* reprezenta o totală schimbare și în compoziția romanului contemporan, căci desfășurarea acțiunii are loc în sens *invers* pentru descoperirea momentului căutat din trecut. Între cele două planuri ale acțiunii, relațiile capătă chiar un caracter de extemporalitate - gestul prezent pierzînd din actualitate sau confundîndu-se în cadrul impersonal al memoriei. Și sub acest aspect, dacă în *Portret* Joyce e aproape de interpretarea flaubertiană și de viziunea estetică a irlandezului G. Moore, în *Ulysses* el se detașează de ea printr-un act de conștiință voluntară - intenția artistului fiind de a transpune mitul în perspectivă contemporană.

Mircea Mancaș

Bernard-Henri LÉVY

Bloc-notes

• Însemnările publicate de Bernard-Henri Lévy în revista „La règle du jeu” (1992, august) se raportează la actualitate. O actualitate lipsită însă de frivolitatea efemerului. Într-o Europă scuturată de convulsii politice și amenințată de spectrul războiului, filosoful îndeamnă la reflecție lucidă și eliberată de comodități. Istoria nu se urzește pe deasupra popoarelor, ca o fatalitate: pentru ceea ce se petrece acum în Europa purtăm cu toții o parte de răspundere.

30 APRILIE 1992. Trebuia publicat Drieu? Da, bineînțeles, ce idee! Ca și cum, în fața unui asemenea document, am mai putea șovăi! Ca și cum eventualele „pagube” pe care avea să le provoace asemenea publicare puteau contrabalansa meritele ei imediate! În prima linie a meritelor, demistificarea scriitorului Drieu. Fascistul, se știa. Se cunoșteau textele. Am chiar sentimentul, așa, la prima lectură, că ele se găseau în biografia lui Andreu și Grover. (...) Pe scurt. Nu se nesocotea mare lucru, *grosso modo*, despre Drieu omul politic. Dar exista o îndoială cu privire la scriitor. Ei bine, gata cu îndoiala. Ipoteca ridicată. Căci ceea ce izbește în paginile astea e mediocritatea privirii, meschinăria viziunii despre lume, lipsa lui de grație, bătăntăria uneori - ceea ce izbește, de pildă, în paginile despre femei (și Dumnezeu știe dacă așteptam aceste pagini, ultimele, despre femei) e sărăcia scriitorului. (...) Am fost, nu-i așa, prea mult păcălit cu fascismul „șic” al lui Drieu. Ni s-a povestit prea mult că era fascist, de acord, cu un supliment de suflet. Drieu a fost scuzat prea mult. I s-a iertat prea mult. Atunci cu atât mai rău. Să nu ezit a forța nota. Chit că dau sentimentul, pe ici pe colo, că urlu cu lupii. (Adevăratul „meu” Drieu se află, în orice caz, în *Aventurile libertății*. Se află în acel lung capitol în care, încercând să explic ciudata fascinație pe care o exercita asupra contemporanilor, îmi explic, poate, hai să zicem, și raporturile mele cu el). Discuție, bineînțeles, asupra tuturor acestor puncte cu Jean-Paul. Dar sintem, cu adevărat, în dezacord? (...)

5 MAI. Perugia. Încerc să demonstrez unui auditoriu puțin prea „familiar” cât de mult îl anunță pe Cézanne sau pe Juan Gris acest Piero della Francesca de la Pinacotecă. Între cele două epoci, patru secole. Dar între aceste patru secole, aproape nimic - una din acele întîlniri sau coliziuni, care sînt, în asemenea treburi, ceea ce mă încîntă cel mai mult. Piero și Cézanne contemporani? Firește! În sensul *Muzeului imaginar* al lui Malraux... În sensul celui „spirit” al artei, care nu e niciodată cel al Istoriei... Dialog mut al operelor. Întîlnire în afara timpului și fără cuvinte. (...)

20 MAI. Kosovo, unde îl însoțesc pe Thierry de Beaucé. Nu-i așa, se zice, că aici va izbucni următorul război? În consecință, potrivit unei asemenea logici corecte, n-ar trebui ca aici să așezăm focurile de ripostă care au lipsit în alte părți? Beaucé,

desăvîrșit în rolul de diplomat. Desigur, ascultă. Dar și vorbește. Explică. Repetă. Insistă. Toată chestia fiind aceea de a le spune leader-ilor albanezi: „O.K. în ce privește drepturile omului, O.K. în ce privește autonomia; în ambele lupte veți găsi Europa de partea voastră; renunțați, în schimb, la independență; renunțați, da, să puneți din nou în discuție granițele, ceea ce ar fi, deocamdată, inacceptabil pentru puterea sîrbă.” Nu știu dacă va fi auzit. Ca să fiu sincer, mă cam îndoiesc. Căci nu prea văd în numele a ce ar putea admite oamenii aceștia să li se refuze ceea ce alții - slovenii, croații - au obținut, ei, atât de repede. Dar, în sfîrșit, Beaucé își face treaba. O face cumpătat, răbdător, „după moda veche”, îndrăznesc s-o spun, în orice caz contrariul „diplomației stomacului”, mai mult mediatică decît eficace, al cutăruia sau cutăruia dintre colegii lui. E vina sa că Europa demisionează și că el reprezintă Europa? Se spune Maastricht. Cred din ce în ce mai mult că e München.

21 MAI. Lucrul cel mai interesant în această ședere la Kosovo va fi fost vizita la mînăstirea din Pec. Frumusețea așezării. Inspirația locurilor. Capele medievale împodobite cu fresce magnifice. Dar mai ales acea întîlnire, la asfințit, cu mitropolitul de Muntenegru, înconjurat de călugări și călugărițe, venit să pledeze în fața noastră la Kosovo cauza sîrbă. Întotdeauna e interesant un preot care vorbește de politică. Dar trebuie să spun că asta, cu ochii lui negri, cu barba neagră, cu sutana cam înspăimîntătoare, cu părul lung, închis la culoare, ridicat într-un coc în vrful capului, cu izbucnirile de furie sau de nerăbdare, atunci cînd eu sau Beaucé îl contrazicem, are o latură jumătate bandit sau pistolar, care-i sporește pitorescul. Teza slujitorului nostru întru credință, înzeștriat cu nerozie de ucigaș? În mare, iat-o: „Albanezii voștri sînt, poate, într-adevăr, 90%; ar putea fi, tot atât de bine, 95 sau 99%; asta n-ar schimba cu nimic faptul că sînt spiritualicește minoritari și că noi, sîrbii, sîntem spiritualicește majoritari; nu pricepeți? Ba da! Mai bine priviți; ascultați aceste torente; observați detaliile icoanelor și ale frescelor; amintiți-vă de ce vă vorbea adineaori un alt frate în legătură cu istoria eroică a mînăstirii; sufletul sîrb trăiește în întregime aici; inima sîrbă bate între aceste ziduri; dacă am lăsa în voia soartei mînăstirea și o dată cu ea Kosovo, esența noastră ne-ar părași; ați văzut de multe ori un popor renunțînd la leagănul lui?”. Așa. E limpede. Numeam asta, pe vremea *Testamentului lui Dumnezeu*, un „război metafizic”. Oamenii aceștia sînt gata să se omoare între ei, vor sacrifica mii și mii de vieți, pentru că există acolo o grămadă de pietre unde adie, zic ei, spiritul unei religii. Nietzsche spunea deja: „Războaiele de mîine”. (...)

24 MAI. A denunța barbaria sîrbă, desigur. Am făcut-o din prima zi. Ba chiar am încercat, în ceea ce mă privește, să merg ca s-o spun pe loc, la Belgrad, în nasul și barba agresorilor. Dar trebuie, totuși, să ne aruncăm în brațele croaților? Să le dăm un cec politic în alb? Trebuie, de

exemplu, să închidem ochii asupra faptului că regimul lui Tudjman e foarte puțin diferit de cel al lui Milošević? În general (și în ceea ce privește fondul), pentru că susținem victimele, trebuie să le reluăm cuvînt cu cuvînt discursul? Să ne interzicem cea mai mică distanță? Oare greșim față de solidaritate sau, mai rău, față de umanitate, dacă emitem rezerve asupra unui anumit aspect al viziunii lor despre lume sau al programului lor? Este eroarea pe care am comis-o în marea epocă a luptei antitotalitare. (Cine știe dacă prietenii noștri polonezi, de exemplu, nu s-ar găsi astăzi într-o situație mai bună, de am fi insistat - și apăsător - de la bun început pe dezbaterile ideologice ce diviza *Solidarnosc*?) Eroarea exista deja în momentul în care, sub pretextul că ne batem împotriva imperialismului american, ne refuzam fie și cea mai neînsemnată judecată cu privire la proiectul politic pe care îl aveau și vietnamezii. (Să ne închipuim greutatea unui discurs, care ar fi afirmat încă de pe atunci: „Rușine, desigur, agresivității; sprijin fără de fisură celor agresați; dar nu comunismului pe care îl făgăduiesc cei agresați în Vietnamul liber de mîine”). Și iată că această capcană (căci e o capcană, mai mult decît o eroare) ne e întinsă din nou, odată cu drama iugoslavă. Iar noi ne pregătim, cu o siderantă voioșie, să cădem în ea. Cît e de straniu...

25 MAI. Insist. Căci nu e numai punctul meu de vedere, ci, cred, și cel al revistei. Că există o urgență în această afacere iugoslavă, e un lucru evident. Dar de cînd urgența ne interzice să gîndim? De cînd intelectualii (*cel puțin* intelectualii) au devenit incapabili să răspundă la o urgență și, simultan, să reflecteze? De cînd, da, și în numele cărui terorism, ar fi o crimă să avem, atunci cînd practicăm meseria de a scrie, de a analiza, de a depune mărturie, *două idei în același timp*? În cazul de față, lucrurile sînt clare. Trebuie să acționăm, bineînțeles, asupra sîrbilor. Să numim, evident, fără ambiguități, agresorul. Dar nu e mai puțin evident că nu trebuie, totuși, să îmbrățișăm cauza croată în toate dimensiunile, implicațiile, gîndurile ei ascunse. Croații înșiși ne-o cer. Vreau să spun: cei care, în Croația, sînt de pe acum răzvrătiți împotriva tentațiilor autoritare ale regimului Tudjman. Mesajul lor este, iarăși, simplu. Aproape de putere, Tudjman e geamănul lui Milošević. E un politai. Un despot. E un vechi comunist trecut la naționalism, sperînd astfel să-și păstreze puterea. V vorba faimoasă a lui Suvarin - care face furori la Belgrad, dar, mi se spune, și la Zagreb: „O tîrfă care schimbă trotuarul nu-și schimbă meseria.” (...)

12 IUNIE. Adesea, în fața evenimentelor care zguduie vechea Iugoslavie ar trebui să ne întrebăm: ce-ar fi spus Danilo Kiš? Ce-ar fi făcut? Ar fi susținut una din taberele aflate în conflict? Și pe care? Respingînd ideea de a face să vorbească un mort (și ce mort!), m-aș mulțumi să citez capitolul din *Lecția de anatomie*, consacrat naționalismului. El spune în acel capitol două lucruri. *Primo*, că naționalismul reprezintă o ideologie de sinucigaș, barbară. *Secundo*, că „naționalistul, ca ființă socială cît și ca individ, e un

zero și că în afara opțiunii pe care a făcut-o nu e nimic.” Să înțeleagă cine va vrea. (...)

30 IUNIE. Husserl, la Praga, în faimoasa lui conferință din 1935. Europa nu e un continent, spune el. Nu e o regiune a lumii, nici chiar o unitate de țări. E un ansamblu de valori de la care pot să se reclame, de la ur capăt la altul al lumii, țările cele mai diferite. O Europă în afara Europei. O Europă fără frontiere. O Europă care este, în fond, ca o categorie a ființei sau a spiritului. Să ne amintim de asta cînd fi auzim pe mărunții noștri maeștri tîrguindu-i unuia sau altuia apartenența sau nonapartenența la Europa. Praga, spun ei, de acord; și Budapesta; Varșovia, la rigoare; dar mai ales nu Sofia; încă și mai puțin Belgrad sau Sarajevo; ideea fiind, în mare, că se situează în afara Europei tot ce nu e latin, catolic - și are nenorocul de a scrie într-o limbă chirilică. Ei bine, să fim credincioși lecției lui Husserl ar însemna să le replicăm mărunților maeștri: nu, cîtuși de puțin; lucrurile nu sînt hotărîte pînă într-acolo; și, mai ales, nu sînt imuabile; și merită (presupunînd că ar exista vreun „merit”) numele de „european” oricine o dorește și, dorînd-o, se supune unei anumite ordini de valori. Care valori? Cele, să zicem, ale liberei dezbateri. Sau ale liberei examinări. Sau ale spiritului critic, răzvrătit împotriva puterilor. Sau al despărțirii stricte între Biserică și State. Valorile, într-un cuvînt (și ca să termin foarte repede) pe care le apăra un Kundera în a sa *Artă a romanului*, căora le-am găsit apărători și la Ankara, anul trecut, și la democrații din Belgrad, în octombrie. Toată problema fiind, desigur, că tot de la Kundera (și de la articolul său faimos din *Débat* despre *Occidentul kidnepat*) se reclamă partizanii unei Europe imuabile și mărginite. (...)

9 IULIE. Vorba lui Marx citată de Althusser la sfîrșitul *Viitorului durează mult*: „Istoria are mai multă imaginație decît oamenii.”. Dacă aș păstra doar o frază din Marx, probabil asta ar fi. Fie și pentru ce ne spune - sau ar putea să ne spună - despre climatul de confuzie care domnește în Europa de astăzi. Populism? Naționalism? Întoarcerea arhaismului? Neofascism? Reaparitia unui trecut congelat? Refulat? E mai complicat decît atât. E, mai ales, cu mult mai nou. Căci, Istoria, într-adevăr, imaginează. Inventează. Improvizează. Ea trasează, în spatele nostru, configurații inedite, pe care doar lenea spiritului le face să se abată tot peste cele vechi. Se spune uneori: anii nouăzeci vor semăna cu anii douăzeci sau treizeci. În acest sens, da, e adevărat. Nu că, o repet, revine fascismul. Ci pentru că ne găsim, deodată, în aceeași stare de nesiguranță și de ebuliție. Cine ar fi prezis în 1918 național-socialismul? Cine bănuia sinteza aceea nostimă pe care o cocea în secret Istoria? Păstrînd proporțiile, ne aflăm aici. Pe pragul unor sinteze, îmi pare, la fel de imprevizibile. Și, de asemenea, puțini sîntem cei care să ne amintim că Istoria o să aibă, ca de obicei, mai multă imaginație decît noi.

Selecție, prezentare și traducere de
Gabriela Duda

Dracula în actualitate

● „Nu există teatru în Paris fără vampirul lui!” exclama un critic francez în 1820. Londra și New Yorkul pot spune astăzi același lucru. De la noul „Dracula” al regizorului Francis Ford Coppola la „Singe inocent” al lui John Landi, de la opera germană „Vampirul” a lui Heinrich August Marschner pentru BBC 2, baletul lui Marc Morris până la piesa „A treia țesăpă” a

lui Marin Sorescu (difuzată în Marea Britanie la Radio 3 în noiembrie 1992) și alte titluri se află pe listele de bestseller, precum originalul „Dracula” al lui Bram Stoker (1897). De la 29 ianuarie, în diversele cinematografe londoneze rulează filme realizate după celebrul roman al lui Stoker. Editura „Pan” oferă volumul „Dracula” lui Bram Stoker „Romanul filmului” scris de Fred Soberhagen și James V. Hart. Aceeași editură oferă, sub semnătura lui Francis Ford Coppola și a lui James V. Hart, volumul „Filmul și legenda”. În imagine: Actorul Gary Oldman în rolul „bătrânului” Dracula din filmul lui Coppola.

La Accademia di Romania

● La Accademia di Romania, este deschisă publicului din Cetatea Eternă o expoziție de grafică și acuarelă dedicată lui Mihai Eminescu, a plasticienei Ligia Macovei. Vernisajul a avut loc în 20 ianuarie, în prezența doamnei academiciene Zoe Dumitrescu-Buşulenga, directoarea instituției. În 21 ianuarie, sala de conferințe a Accademiei a găzduit o seară de poezie lirică românească. Italianista Viorica Bălțeanu a citit versuri de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nicolae Labiş, Nichita Stănescu, Eta Boeriu, Eugen Jebe-

leanu, Ioan Alexandru, Alexandru Andrișoiu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Mircea Ciobanu, Anghel Dumbrăveanu, Ileana Mălăncioiu, Ion Mircea, Adrian Popescu și Marin Sorescu, în traducerea sa, fiecărui poet fiindu-i dedicată și o scurtă prezentare biografică.

Cu același prilej au fost expuse câteva icoane pictate de adolescentul slătinean Nicolae Catrina, elev la Liceul de Artă din Craiova, și a fost vizionat un recent film de propagandă turistică, a cărui coloană sonoră a fost viu apreciată de cei prezenți.

Cartea la televizor

● Care este locul acordat cărților și scriitorilor la televizor? Deocamdată, redus. Dar în viitor? O dezbatere „Cartea și televiziunea”, animată de Jean-Jacques Brochier, cu Pierre Dumayet, Olivier Barrot și Eric Portais a urmat proiecției în avanpremieră a emisiunii lui Pierre Dumayet din seria *A citi și a scrie*: „Convorbire cu Marguerite Duras”, pe 26 ianuarie, la Videoteca din Paris.

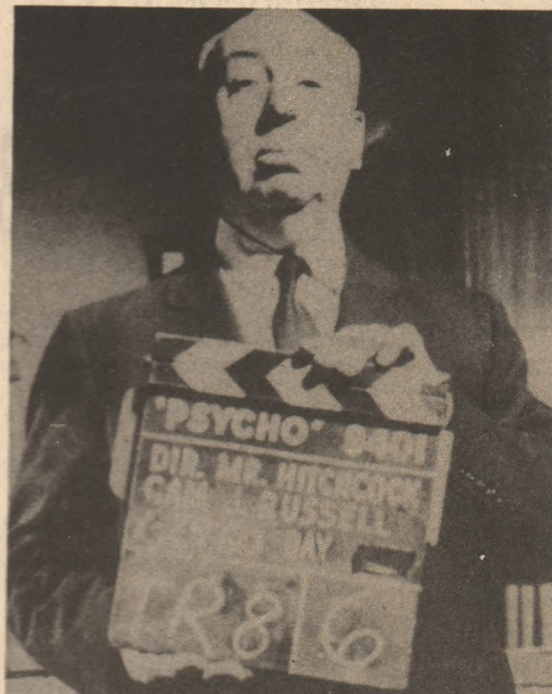
O nouă biografie

● În general, s-a presupus că biografia *Henry James* (1953-1972), lucrare în cinci volume redactată de Leon Edel care a câștigat Premiul Pulitzer, va rămâne cel puțin în acest secol, dacă nu pentru totdeauna, și că nimeni nu va avea temeritatea de a aduce informații noi sau noi interpretări ale faptelor

cunoscute din viața Maestrului. Iată că totuși Fred Kaplan a îndrăznit să publice la editura „Hodder and Stoughton” o nouă biografie a lui Henry James (în imagine) intitulată *The Imagination of Genius*.

Monografiile Hitchcock

● La doisprezece ani după moartea sa, creația lui Alfred Hitchcock (în imagine) continuă să rămână în atenția specialiștilor care publică numeroase lucrări consacrate acestui celebru cineast. Consemnăm aici cinci dintre ultimele apariții. Alfred Hitchcock - Anii de la Hollywood” se intitulează volumul publicat de Joel W. Finler la editura Batsford. Donald Spoto este autorul volumului „Arta lui Alfred Hitchcock” - 50 de

ani ai filmelor lui” la editura Fourth Estate. „Revederea filmelor lui Hitchcock” este titlul volumului semnat de Robin Wood la editura Faber. „Crearea unei reputații” de Robert E. Kapsis se referă tot la Hitchcock în ediția scoasă de University of Chicago Press. În sfârșit, „Tot ceea ce ai vrut să știi despre Lacan dar ți-a fost teamă să-l întrebi pe Hitchcock” este titlul mai aparte al volumului redactat de Slavoj Žižek la editura Verso.

„Viața de zi cu zi a suprarealiștilor”

● ... este titlul noului volum semnat de Pierre Daix, apărut în ianuarie la editura Hachette, colecția „Vie Quotidienne”. „Voit demistificatoare, spun comentatorii -

cartea insistă asupra rolului important al femeilor și arată totodată motivele ascunse ale conflictelor, crizelor și rupturilor din perioada 1917-1932”.

Sabbatul vrăjitorilor

● Carlo Ginzburg predă istoria la Universitatea din Los Angeles și a publicat mai multe lucrări remarcabile prin originalitate, erudiție și o sensibilitate specială pentru miturile obscure. Din sec. XIV până în sec. XVII, femei și bărbați acuzați de vrăjitorie au mărturisit că îndeplinesc în anumite nopți un rit straniu: sabbatul. Pe această temă, Carlo Ginzburg a întreprins o cercetare, folosind arhive ale proceselor, mărturiilor, confesiunii - o prodigioasă documentație pentru care i-au trebuit 25 de ani. Fructul acestei trude, studiul *Sabbatul vrăjitorilor*, apărut de curând și în traducere la Gallimard, se citește ca un roman gotic.

Günter Grass la New York

● Recent, Günter Grass (în imagine), unul dintre cei mai proeminenți romancieri și eseiști din Germania, s-a aflat la New York pentru lansarea ultimului său roman „Strigătul broaștei rîioase” (*Der Ruf der Unken*), publicat de editura Harcourt Brace Jovanovich.

SCRISOARE DIN MONACO

Lux, calm și, evident, voluptate

„CE FACI mîine?” mă întreabă Ion Stănică, de la Radio France Internationale, pe care l-am întâlnit la Cannes. Ei, și acum, răspunsul meu pregătit cu grijă, așteptînd în blockstart de o zi întreagă, din momentul în care Jean-Pierre Largillet, ziarist la *Nice-Matin*, ne-a făcut cadou un drum dus și întors: „Mîine dau o fugă pînă la Monaco”. O propoziție pe care nu-mi imaginam că o voi putea rosti altfel decît în via. „Dacă-l vezi pe Prinț, transmite-i salutări și din partea mea” continuă discuția noastră. Toată lumea glumește pe seama Prințului. Asta a intrat în reflexul celor de prin partea locului. Dacă mergi la Monaco ești rugat să-l saluți sau pe Prinț, sau pe Prințese, cu toate că ele nu stau mai tot timpul pe acasă. „Dar nici nu-mi imaginez că n-am să-l văd” arunc și eu gluma mai departe, în curtea

omului de la R.F.I. Glumă, asta?!

A doua zi străbăteam, cu un tren regional, o bună parte din Coasta de Azur. Mulți navetiști în jurul nostru, oameni care nu mai ridică privirea spre minunățiile (scuzați patetismul, e și el scris în legile omenești!) de afară. În stînga (dacă stai cu fața spre sensul de mers) e povîrnișul muntelui pe care stau cătărate vile splendide, grădini, verdeată, în dreapta e Mediterana cu țărîmul ei cu tot. Intrăm în Monaco fără nici un control al pașapoartelor, fără nici un vameș. Coborîm în gara cochetă și rămînem dezorientați. (Pluralul nu este unul al majestății, nici al modestiei, ci al realității: sînt împreună cu soția). Reușesc să obțin o hartă de la recepția unui hotel aflat peste drum de gară și, cu degetul pus aproape la întimplare, ne decidem să urcăm panta unui drum pietonal. Aici o fi alăturat poetul cele trei cuvinte: lux, calm și

voluptate. Totul e ca în filme și (iartă-mă, Petru Rareș) mai mult decît atît. Yahturi legănîndu-se leneșe în golf, vegetație luxuriantă, arhitectură a unor vremuri opulente.

Și calm. O liniște diafană (pentru patetisme mi-am mai cerut scuze acum cîteva paranteze) pe care poți s-o auzi, s-o vezi, s-o pipăi. O vreme. Pentru că, urcînd, trecînd pe sub bolțile unei cetăți construite în nu știu care secol (puteam să-mi notez), un vacarm mărunt prinde să crească. Tot crește. Motoare de mașini care sînt ambalate. Pe deasupra, frînturi din muzica unei fanfare. Grăbim pasul. Cînd dăm colțul unui zid al cetății și ne trezim în Piața Castelului, tocmai ne prindem: e ultima zi a Raliului Monte Carlo, ziua cînd se împart premiile. Festivitatea nu a început. Încercăm să ne apropiem cît mai mult dar ni se pretinde acreditare pentru eveniment. Stăm într-un colț

al Pieței și ne sprijinim de gardul de protecție. Lume pestriță, mașini care vor duce cîștigătorii spre podium, turiști (deși nu e tocmai sezonul), japonezi. Un domn mai în vîrstă, plin de însemnătate (ceilalți din serviciul de apărare și protocol îl ascultă, semn că e șef) se apropie de colțul nostru și întreabă, cu voce joasă, dacă există persoane care doresc să ia loc în tribună. Prindem propunerea din zbor și ocupăm cîteva din locurile goale (se filma și nu stătea bine ca la o astfel de ceremonie să existe locuri goale!) și așteptăm. Crainicul ne anunță că va sosi Alteța Sa Serenissimă, Prințul Rainier. Fanfara intonează imnul, garda prezintă onorul și înalță, pe catarg, steagul Principatului Monaco. Sosește Prințul. Și Curtea. E aplaudat, salutat cu urale de mulțime. Și, bineînțeles, și de noi. Distanța dintre tribuna noastră și podiumul princiar este de maximum 5 metri. L-am văzut pe Prinț. Acesta este punctul maxim al scrisorii de față. Pot încheia liniștit. Dacă nu mă credeți, vă privește. Pe Prinț nu-l afectează.

Ioan T. Morar

Liviu Rebreanu - Relevanța tipologiei

DINAMISMUL și tensiunea romanului *Ion* se sprijină pe evoluția antitetică a unor destine ce alcătuiesc un diptic contrastiv.

1. *Ion* - Personajul principal din primul plan narativ a polarizat atenția criticii literare, dar aprecierile celor două mari personalități ale perioadei interbelice sînt contradictorii, ceea ce demonstrează suplimentar complexitatea de excepție a personajului. În viziunea lui E. Lovinescu, *Ion* reprezintă instinctul de posesiune a pămîntului, în serviciul căruia pune o inteligență suplă, o cazuistică ineputabilă, o viclenie procedurală și, cu deosebire, o voință imensă. Pentru G. Călinescu, *Ion* este o „fire instinctivă”, un individ „călăuzit de impulsuri elementare, violent, și pătimaș”.

Deși contradictorii, amîndouă caracterizările sînt acoperite de personalitatea personajului. *Ion* este, într-adevăr, o „brută inocentă”, un impulsiv, capabil de cruzime, ferocitate și neomenie, brutal cu soția, socrul și părinții, dar tot el are față de aceștia și de alții momente de respect, o disponibilitate spontană spre deferență și omenie, ce o determină pe doamna Herdelea să-l caracterizeze succint: „*Ion* e băiat cumsecade. E muncitor, e harnic, e săritor, e isteț.” Evident, tinărul are o istețime naturală ce se manifestă fie ca inteligență, fie ca viclenie. Toate aceste trăsături se subordonează dorinței de intrare în rîndul „oamenilor”, setei de afirmare pe plan social. Structura sufletească a personajului, rezultată din gruparea trăsăturilor distinctive în jurul unei însușiri dominante - necunoscută romanului românesc dinainte de anul 1920 - amintește de tehnica portretului din romanul realist din veacul al XIX-lea. Pe această latură, *Ion* se înrudește cu Julien Sorel din romanul *Roșu și negru* de Stendhal, iar sub raport volițional, *Ion* străbate un spațiu analog cu acela parcurs de Eugène de Rastignac, în romanele lui Balzac.

Ion se așează sub incidența unei fatalități etice și sociale și a unui destin neprielnic. Efortul tinărului de a-și depăși condiția umană și înfrîngerea sa în lupta cu soarta potrivnică aduce aminte, prin analogie, de prăbușirea eroilor tragici.

Năzuința lui *Ion* de a avea pămînt se înscrie mai întîi într-o motivație lăuntrică: „...iubirea pămîntului l-a stăpînit de mic copil”, precizează naratorul, „și veșnic s-a înarmat într-o hotărîre pătimașă: trebuia să aibă pămînt mult, trebuia!” În această dragoste pătimașă, critica a văzut prezența unei forțe instinctuale. Ideea, firește, nu e greșită. Între *Ion* și pămînt există o coeziune afectiv-organică și s-a demonstrat că tainica solidarizare cu terestrul izvorăște dintr-un fond sufleteș primar.

În simbologia universală, pămîntul este principiul feminin, sursă a existenței și obiect al adorației. Pe plan material, el îndeplinește analogic, funcția ocritoare a mamei, în ordine afectivă. Iar lui *Ion* „pămîntul i-a fost mai drag decît o mamă!” După ce Vasile Baciul îi cedează o parte din terenurile sale, *Ion* - sublinia d. N. Manolescu, în *Arca lui Noe*, - se înfrățeste cu pămîntul „într-un ritual mistic al posesiunii.” Ceremonialul este convingător sugerat printr-o gradatie ascendentă, construită pe o personificare și o comparație, avînd drept rezultat imediat identificarea pămîntului cu femeia iubită. Naratorul

constată nerăbdarea cu care *Ion* așteaptă ivirea primăverii. Stăpîn al pămînturilor, „rîvnea să le vadă și să le mîngie ca pe niște ibovnice credincioase.” Aprins de patimă, pornește să-și vadă ogorul, cu nerăbdarea îndrăgostitului plecat la întîlnirea cu fata iubită: „Cu cît se apropia, cu atît vedea mai bine cum s-a dezbrăcat de zăpadă locul ca o fată frumoasă care și-a lepădat cămașa arătîndu-și corpul gol, ispititor.”

Sentimentul de comuniune cu lutul negru, ce îl ispitesc „ca brațele unei iubite pătimaș”, îl determină să-l îmbrățișeze și să-l sărute. Analizînd scena, d. N. Balotă a remarcat prezența unuia din „punctele nodale”, caracteristice romanului. Sărutul gliei poate fi interpretat într-un prim registru ca o încununare a tuturor eforturilor sale, o biruință deplină, în urma căreia toate temerile determinate de insecuritatea existenței au dispărut.

Rebreanu însuși a motivat atitudinea personajului printr-un pattern comportamental ereditar, ale cărui origini se pierd în umbra vremurilor: „...dragostea îndărătnică, a noastră, a ardelenilor, pentru bucata de pămînt, e explicabilă prin faptul că de 500 de ani și mai bine am fost proprietari și sentimentul acesta al dragostei de glie s-a moștenit din tată în fiu, devenind o pasiune sau mai degrabă un instinct. „Pentru țaranul român, va reafirma romancierul în *Discursul de recepție* la Academia Română, pămîntul rămîne „o ființă vie, față de care nutrește un sentiment straniu de adorație și teamă.”

Esențială, pasiunea nativă pentru pămînt nu justifică singură declanșarea voinței, a energiei și a tenacității puse în realizarea țelului visat. Acțiunea impulsivă, ieșită de sub autoreglajul caracterial, este dublată de un act voluntar, deliberat și subordonat controlului rațional, un mobil de natură etică, a cărei forță anticipatoare egalează prin dinamismul ei interior tensiunea psihică a celei dintîi. Pămîntul nu este numai un mijloc de subsistență; *Ion* știe că stăpînirea pămîntului rămîne singura modalitate de a obține demnitatea socială visată.

Tinărul percepe sărăcia în care el și părinții lui se zbat ca pe o umilință continuă.

Vinovată era trîndăvia tatălui și fiul îi reproșează cu o vehemență ce dezvăluie deznădejdea lăuntrică: „Mai bine să nu mă fi făcut, decît să fiu batjocura oamenilor.” Tocmai de aceea, epitetul „sărăntoc” pe care i-l adresează turbat Vasile Baciul la horă, este receptat ca o injurie nemeritată. *Ion* are conștiința propriei sale valori: hărnicia nativă, puterea de muncă îi dau dreptul să aspire la un statut distinct de personalitate.

Dorința de a avea pămînt izvorăște și din revolta împotriva destinului neprielnic.

Aflat în imposibilitatea de a-și cumpăra, *Ion* devine conștient că nu-l poate obține decît căsătorindu-se cu o fată bogată, care să-i aducă pămîntul prin „zestre”.

O existență decentă nu se poate edifica doar pe coeziunea sentimentelor: „Dragostea - gîndește el - nu ajunge în viață. Dragostea e numai adaosul. Altceva trebuie să fie temelia.”

Iubirea, preciza Liviu Rebreanu în *Mărturisirile* sale, reprezintă „un instinct vital care cîrmuiește drumurile omenirii ca și foamea și moartea.” În acest sens, Florica rămîne pentru *Ion* un ideal statornic

de feminitate și el are încredințarea, de la început, că fata reprezintă pentru el femeia unică și tot ce întreprinde pentru a lua în posesiune pămînturile lui Vasile Baciul, face cu gîndul obscur de a ajunge la Florica. Anuța, care îl iubește, ar putea să-i aducă zestrea visată, dar fata e urîșică, iar tatăl ei refuză să-l accepte ca ginere, deoarece înrudirea cu o familie de „calici” înseamnă o coborîre inevitabilă pe treptele ierarhiei sociale. Aceasta e dilema lui *Ion*. Și nu numai a lui. Sosit din armată, Nicolae Tătaru, ce avea cinci frați mai mici decît el, va căuta de asemenea „o fată cu zestre”, ca „să-și uigureze părinții de necazuri”.

Încătușat de cutumele străvechi, *Ion* nu știe, o vreme, cum să procedeze. Abia după discuția cu Titu Herdelea, se hotărăște să obțină consimțămîntul lui Vasile Baciul prin constrîngere. Fără nici o remușcare, sfarmă sub voința sa o străveche normă morală. *Ion* se transformă într-un agent tulburător al ordinii, iar Ana devine o victimă. Urmarea imediată a abaterii de la etica tradițională o constituie „rușinea” ce se răsfrînge asupra fetei și a familiei sale. Mai întîi reacționează satul: „Vestea umbla din casă în casă, în șoaptă ca un tîlhar. Femeile o înflorea, o dichiseau cu voluptate. Cînd trecea Ana pe uliță, nenumărate perechi de ochi o pîndeau...” Atitudinea este determinată de anormalitatea situației: un copil din afara căsătoriei constituie, în concepția satului, un păcat. Nu altfel gîndește preotul: în Pripas, de cînd este el în fruntea credincioșilor, „nu s-au pomenit copii din flori”.

La nunta lui George, *Ion* trăiește un „moment de trecere”, străbate spațiul unui timp „trăit în interioritatea conștiinței intime” (Ov.S. Crohmălniceanu), al împlinirii speranțelor individuale. Vocea latentă a iubirii, din prima parte a romanului, răsună acum ca o irezistibilă chemare a destinului. Două persoane observă tulburarea lui *Ion*. Ana intuiește că soțul ei „poștește pe Florica” iar George reține privirea încetșoșată, „lipită” de mireasă, ca într-o sărutare. După moartea Anei și a copilului, cîmpul conștiinței lui *Ion* se îngustează treptat, focalizîndu-se asupra Floricăi. Prezentul și trecutul dispar, proiectîndu-se într-un viitor feeric. *Ion* se comportă ca și cum ar fi redevenit holtei, ignorînd complet noua situație civilă a tinerei femei; pentru el, bărbatul Floricăi „parcă nici n-ar fi fost pe lume”. Iubirea se transformă în flacăra, - arderea îl devorează, iar moartea o primește ca pe o pedeapsă meritată.

Aparent paradoxal, ucigașul și ucisul se bucură în egală măsură de compătimirea satului. *Ion* era lăudat pentru „c-a fost așa de bun și de harnic...” Totuși nici pe George nu-l ocăra nimeni, și-i doreau să scape mai ușor din povestea ce-a dat peste dînsul. Preotul emite în fața norodului o părere identică, adresîndu-se lui Vasile Baciul: „*Ion*, ginere-tău, fie iertat, da, merita moșia, că-i era dragă și puneau osul s-o muncească. Bine te-a cunoscut de n-a vrut în ruptul capului s-o lase s-ajungă iar pe seama ta...” În realitate, colectivitatea are credința împlinirii dreptății: *Ion* nu a fost un om rău, dar nesocotise normele etice tradiționale; vinovăția lui a fost sancționată prin brațul lui George!

Pagină întocmită de prof.
Ion Bălu

România literară

la dispoziția
dumneavoastră

Analize stilistice

Eminescu

STUDIUL limbajului poetic are în vedere, de obicei, un text de felurite dimensiuni, segmentat dintr-un context. Analiza poate fi parțială, dacă ea se oprește la un anume nivel lingvistic sau urmărește frecvența anumitor elemente stilistice. Însă, în școală, analiza stilistică nu se poate rezuma doar la statistica faptelor de limbaj, la înregistrarea figurilor de stil ori la inventarierea devierilor de la normă.

Consemnarea concomitentă a elementelor lingvistice și a procedurilor stilistice o facem cu scopul de a apropia elevul de înțelegerea modului în care acționează funcția poetică a limbii și de a sesiza tehnica specială prin care scriitorul asociază conotațiile și denotațiile, utilizînd expresia lingvistică în vederea producerii de noi semnificații.

Plecăm de la ipoteza că în opera unui mare scriitor nici un cuvînt nu este folosit întîmplător și ne ilustrăm afirmația cu versul eminescian: „Nilul mișcă valuri blonde pe cîmpii cuprinși de maur”.

Enunțul metric face parte din poezia *Egiptul* și constituie începutul strofei ce surprinde imaginea Nilului sub razele soarelui.

În stratul fonologic, predomină consoanele sonante: *l, r, m*, iar cuvintele ce le conțin sugerează curgerea maiestuoasă a fluviului.

La nivel morfologic și stilistic, versul conține două abateri semnificative de la normele gramaticale. Mai întîi, în sintagma „cîmpii cuprinși”, Eminescu schimbă genul substantivului feminin „cîmpie” în masculin, pentru a-l acorda cu participiul „cuprinși”. Devierea e determinată de motive prozodice: modificînd genul substantivului, poetul a eliminat din enunț o silabă incomodă.

A doua abatere se ivește în construcția „mișcă valuri blonde”. Și verbul „mișcă” și epitetul „blonde” personifică „valurile”. Prezența devierii semantice are acum o semnificație mai adîncă decît prezentarea unui simplu peisaj exotic. Personificarea fi era necesară pentru a crea primul termen al unei antiteze generale, pe care, ulterior, o va dezvolta treptat, printr-o gradatie ascendentă: accentuarea perenității elementelor naturii, prin contrast cu efemeritatea civilizațiilor umane.

Antiteza generală este alcătuită dintr-o succesiune de antiteze individualizate, cea dintîi fiind enunțată chiar în acest prim vers: „... valuri blonde pe cîmpii cuprinși de maur”. Epitetul „blonde” și sinecdoca singular pentru plural „maur” nu alcătuiesc doar un contrast cromatic. Complementul de agent „maur” sugerează că teritoriul străvechiului Egipt se află sub ocupație arabă, stăpînire identică de efemeră, privită din perspectiva amețitoare a succesiunii civilizațiilor.

Observăm deci că un singur vers poate oferi o informație relevantă, referitoare la modalitățile în care poetul își organizează materia verbală spre a-și exprima viziunea despre lume, accentuînd expresivitatea funcției poetice a limbajului.

Revista revistelor

Everaciada

• După ce dl Paul Everac și-a rostit primul editorial la TVR, n-au întârziat să apară reacțiile în presă. În *COTIDIANUL*, sub titlul *Teverac* am citit următoarele: „Poate că n-ar fi fost rău ca cel de-al treilea baci al micilor noastre ecrane să ne explice cum se împacă demnitatea domniei sale cu o funcție pe care a obținut-o cu anasina, înainte ca pravilele să fi lămurit cine are dreptul să-l înscăuneze și cât de întinse sau, dimpotrivă, cât de limitate fi sînt puterile. O va face probabil cu prilejul proximului Teverac. Pînă atunci: stima noastră și mîndria, Careva și Tăcălia! „semnat F.G.M. • În *ADEVĂRUL*: „Filmat în prim-planuri «deget în ochi», strîns într-un costum cu dungulițe, domnia sa ne-a vorbit cu caustică indignare de românii năpustindu-se să apuce cîte un crac de pantalon purtat, dintr-un camion cu ajutoare. Lucru care, desigur, nu s-ar fi putut întîmpla în bunele vremuri de altădată. Cu suprem dezgust a recomandat fraților săi sistarea consumului de whisky falsificat din import - îl înțeleg, probabil că voia să ne recomande, ca în bunele vremuri de altădată, consumul de vinături din pivnițele speciale autohtone, de pildă Galbenă de Odobeghi. Cu virtuoașă mîhnire a dojenit pe ficele neamului ce dau năvală la Stanbul, în loc să servească patria cu state în regulă, la Intercontinental, ca-n bunele vremuri de altădată (...) În sfîrșit, a deplîns personalitățile care primesc cîte o sută-două de dolari, ca să poată pleca prin vreo țară internațională, în loc să meargă pe cheltuiala statului nostru, care stat îi roagă de trei ori pe zi cu cîte o bursă. Sau, siamo poveri genti ma onesti, mai bine să stea acasă, cum ar fi spus savanta.

În spatele fiecărui cuvînt al d-lui director a stat, abia ascunsă, nostalgia după bunele vremuri de altădată. Acele vremuri în care românii aveau legitima mîndrie de a se încălărea la cozi pentru o pungă cu gheare, de a pune o haină mai groasă peste bătrînul sau copilul mort în casă de frig, de a scobi femeile cu spaclul, ca să le curețe de plozi, de a citi un unic ziar, de a cumpăra televizoare cu programul încastrat în ele și de a aplauda totul, chiar și cu o singură mînă, Cristian Tudor Popescu. • Iar în *EVENIMENTUL ZILEI*: „Dl Everac e unul dintre scriitorii stăpîniți de o mare mîncărimă a condeiului. Și nu numai de asta, dar și de o mare nevoie de a fi publicat. Sub puterea acestei nevoi,

domnia sa și-a tipărit impresiile de scriitor în diferite ziare și reviste din România, toate proprietate particulară. Conducătorii acestor ziare și reviste au găsit de cuviință să-și riște tirajul și banii tipărind impresiile domnului Everac. Iată-l însă pe distinsul scriitor publicîndu-și acum impresiile pe postul național de televiziune. Cine a apreciat că tabletele domniei sale sînt atît de interesante, încît trebuie neapărat să fie difuzate la televiziune? Dl Paul Everac însuși. Cine a stabilit că ele trebuie date la o oră de maximă audiență? Dl Everac însuși. Ajuns director general, prima sa preocupare a fost nu de a îmbunătăți mersul treburilor la televiziune, ci de a-și publica propriile producții. Profitînd, firește, de faptul că nu domnia sa își riscă banii, ci bieții cetățeni. E limpede că ne aflăm în fața unui abuz de serviciu. Funcționar al statului, dl Paul Everac s-a preocupat în primul rînd să-și tragă un folos personal din funcția în care a fost numit. Am citat din editorialul lui Ion Cristoiu. Și dacă mai punem la socoteală reacțiile publicate în *Evenimentul zilei*, reacții venite din partea telespectatorilor contrariați fie de spusele de azi ale dlui Everac, fie de cele de ieri-alaltăieri, rezultă că directorul general al TVR poate concura liniștit la premiul pentru cea mai nepopulară persoană din Televiziune.

Bani să fie...

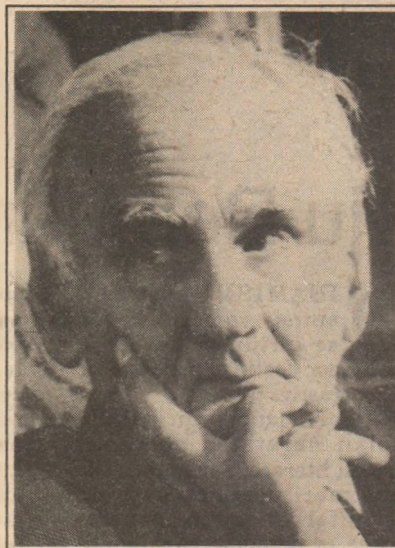
• Bani să aibă iubitorii de literatură, că reviste literare foarte bune apar - numai ele știu cu ce artificii și sacrificii - destule. Cei care se îngrijorează de „criza culturii” n-au decît să-și procure aparițiile săptămîinii trecute, spre a se liniști. Iată-le: un nou număr, 6-7, din *VIATA ROMÂNEASCĂ* al cărui sumar include poeme de Gellu Naum, Constanța Buzea, Marta Petreu, Miron Kiropol, un fragment din romanul inedit (600 de pagini) al lui Marius Robescu (despre care Ileana Mălăncioiu spune într-un preambul că „Felul cu sînt privite «epurarea» cadrelor din vechea armată, rezistența din munți, condamnările politice, Canalul și colectivizarea forțată etc. ar fi putut interesa, neîndoiește, Securitatea și nu este exclus ca dispariția misterioasă a autorului - asupra căreia nu s-au întreprins nici un fel de cercetări - să fi avut o legătură cu acest manuscris”), comentarii critice, eseuri și pagini memorialistice de Lucian Raicu, Nicolae Balotă, Ion Petru Culianu, S. Damian, Virgil Ierunca, Monica Spiridon, Gabriela Omăt și Gh. Grigurcu, restituiri, documente și texte filosofice. • Tot săptămîina trecută a ieșit de sub tipar ediția română - iarna 1992-1993 a prestigioasei *LETTRÉ INTERNATIONALE* - un număr atît de dens încît lectura lui fîi ia zile întregi, nimic nefiind de lăsat de o parte. Vom reveni cu o prezentare mai amplă, căci în fiecare secțiune - *Lumea - sfîrșit de secol*, *Rusie eliberată - Rusie răvășită*, *Documente*, *Comentarii și scrisori*, *Correspondențe*, dar mai ales *Biblioteca Lettre internationale* - contribuțiile românești, cu nimic mai prejos decît cele ale unor celebrități mondiale, merită comentarii pe care spațiul de aici nu ni le îngăduie. • Așa cum ar merita un spațiu pe măsura valorii sale și cel mai recent volum *SECOLUL 20*, nr. 346-347-348, apărut cu sprijinul financiar al Ministerului de Externe de la Ierusalim și al Ambasadei Israelului la București. Orice ar spune Ilie Neacșu și C.V. Tudor, acest număr tematic dedicat

ANIVERSARE

La 6 februarie
maestrul

Geo
Bogza

a implinit 85 de
ani

Fotografie de Ion CUCU

culturii și spiritualității israeliene (așa cum numere precedente au cuprins aria culturii elvețiene, spaniole sau portugheze) prezintă un interes excepțional, nu atît prin experiența istorică unică și atît de discutată a poporului evreu cît prin vasta deschidere culturală, cu implicații în toată literatura lumii, a curentelor spirituale pornite de pe „pămîntul sfînt”. Opțiunea „Secolului” este argumentată astfel de către Șt. Aug. Doinaș (prezent în sumar și cu tălmăciri și comentarii la *Psalmii* lui David): „Cu o întîrziere pe care o explică - deși n-o justifică - împrejurările politice existente în țara noastră în ultimele cinci decenii, revista „Secolul 20” consacră acest triplu număr al său

spiritualității iudaice și poporului evreu; mai precis, modului în care, odată cu existența și consolidarea statului Israel, această spiritualitate și acest popor au intrat pe o altă mătăcă a Istoriei. Bineînțeles, tentativa noastră nu poate să epuizeze tematica pe care ea însăși și-a propus-o, paginile care urmează rămînd doar niște sondaje în adîncimea cultural-istorică a unei realități de ordin social și politic atît de complexe și chiar complicate. Astfel, în aceste pagini, tema abordată va fi lăsată oarecum să se expună singură, ca una din cele mai strălucite, mai omogene și mai prezente lumi a valorilor de pe planeta noastră”. • Dacă enumerăm cititorilor noștri cîteva teme din sumar și numele celor ce le ilustrează (de exemplu „Pagini de istorie a religiilor” - Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu; „Kabala în secolul XX” - Borges, Francois Furet, Gershom G. Scholem; „Manuscrisele de la Marea Moartă - o neîncetată revelație”, „Incitația textelor fundamentale” - Northrop Frye, Czeslaw Milosz; „Israel în conștiința lumii” - Milan Kundera, Eugène Ionesco, Friedrich Dürrenmatt, Graham Greene, Günther Grass, Octavio Paz, Václav Havel și alți „vînduți iudeo-masoneriei”) o facem pentru a-i lăsa să decidă dacă acest număr al „Secolului” (care costă 200 de lei) merită cumpărat.

Restaurația pe față

• „...Nu vreau să-ți fac morală, dar mi-e dor de tine, m-ai făcut să te îndrăgesc, să mă leg de persoana ta, mai mult decît era firesc, și acum, cînd mă neglijezi sau mă nesocotești, mă sensibilizez...” Cui aparține această scrisoare de dor, scrisoare de-amor? N-o să ghiciți nicicum: Gelu Voican Voiculescu către Adrian Păunescu! Fericitul destinatar publică, firește, această scrisorică intimă în revista familiei (Păunescu), *TOTUȘI IUBIREA* (nr.124). Aflați, după cum se știe, „în misiune oficială” la Tunis (tot „între clitoris și metafizică”? și acolo?), Gelu Voican Voiculescu se perpeleşte nu numai de dor (dor de Păunescu), dar și de grija: „Vreau ca Vlad să fie scos!” Și noi am vrea multe, inclusiv o justiție adevărată, deci independentă, deci puternică, o justiție în care vinovații să-și primească pedeapsa, iar nevinovații să nu aibă nevoie de scrisorele și de „presiuni”, ca să nu zacă în pușcării. Dar așa ceva nu figurează în scenariul democrației originale, din ale căru mi secrete Gelu Voican Voiculescu trebuie să știe cîte ceva - altfel n-ar fi fost debarcat în Tunis, ci la vatră. Gelu Voican Voiculescu nu pierde prilejul, nici de astă dată, să se prezinte ca un erou: „M-am expus din nou: toți antisecuriștii maniaci mă vor taxa de securist, toți rușofili mă vor detesta, toți oficialii vor fi indispuși că reamintesc de Vlad. Prea puțini vor fi cei care mă vor înțelege și vor avea o atitudine favorabilă”. • Noi înțelegem că d-nul Gelu V.V. se cam plictisește la Tunis. Ce nu înțelegem deloc e P.S.-ul scrisorii, expedită, deducem, prin curier diplomatic: P.S., „Am pus pe numele lui Andrei ca să atragă mai puțin atenția” Cui?! „Antisecuriștilor maniaci”? • Că doar nu colegilor de regiment ai d-lui Gelu?!... Sîntem perplecși! • Revenindu-ne din „perplexitate” și trecînd la pagina următoare din *Totuși iubirea*, dăm peste un interviu-earceaf cu titlul posibil *Totuși ura...* Harnicul activist Eugen Florescu îl rîcîie pe „academicianul Alexandru Bîrlădeanu”, pe unicul subiect Petre Roman, tocat mărunt, cu o sprinteneală de bătrîn bolșevic pururi verde. Printre multe altele, d-lui Bîrlădeanu i se pare că Petre Roman: „face cădelnițări grase, unsuroase către dl. Coposu”. Să fim drepi: stilul „gras și unsuros” e parcă mai degrabă al d-lui Bîrlădeanu decît al d-lui Roman. Iar în privița acestei străvechi fideletniciri omenești, a „cădelnițării”, dl. Bîrlădeanu are o experiență mult mai bogată. Nu degeaba a ajuns academician • Octavian Paler, în *ROMÂNIA LIBERĂ* (861): „Se organizează conferințe de presă, simpozioane, mese rotunde pe teme de democrație, dar toate acestea par jocuri de societate în condițiile actuale, cînd o mafie lipsită nu numai de un elementar patriotism, ci și de cea mai elementară rușine, a trecut la o restaurație pe față, dezgustătoare prin proporții și grad de rinocerizare(...) Puterea e vinovată de dezastrul actual prin ceea ce face. Opoziția e vinovată prin ceea ce nu face”.

Cronicar

Secolul 20

Abonamente: 3 luni — 975 lei; 6 luni — 1950 lei; 1 an — 3900 lei. Cititorii din străinătate se pot abona prin *Rompres Filatelie* — sectorul export-import presă. P.O. Box 12—201, telex: 10876, prsfir București, Calea Griviței 64—68. Tipărit la PROGRESUL ROMÂNESC S.A. Tehnoredactare computerizată: SOFTCHIM S.A. ISSN 1220—6318

24 pag. - 75 lei